

Die Ernährungswirtschaft Gospodarka Wyżywienia

Mitteilungsblatt der Zentralkammer für die Gesamtwirtschaft im G.G. Hauptgruppe Ernährung u. Landwirtschaft
Wiadomości Centralnej Izby dla Ogólnej Gospodarki w G.G. Główny Oddział Wyżywienia i Rolnictwa.

Bezugspreis monatlich Zł 3.10 zuzüglich Trägerlohn bzw. Postzustellgebühren. Erscheint jeweils zum 5. und 20. eines Monats. Bei höherer Gewalt oder sonstigen Einwirkungen besteht für den Verlag keine Verpflichtung für eine Ersatzlieferung. Anzeigebedingungen: 1 mm hohe und 22 mm breite Zeile 50 Gr. Grundchrift Nonpareille, Textspalte 1 mm Höhe und 94 mm Spaltenbreite Zł 4.—. Ermäßigte Grundpreise laut Preisliste Nr. 1. — Briefanschrift: Agrarverlag, Krakau, Nürnbergstraße 5a. — Telefon 116 79 und 116 80.

Prenumerata miesięczna zł. 3.10 plus opłata za dostawę wzgl. za przesyłkę pocztową. Ukazują się 5 i 20 każdego miesiąca. W wypadku wyższej siły czy innych wpływów wydawnictwo nie ma obowiązku dawać edzskodowania. Warunki ogłoszeń: wiersz 1 mm wys. i 22 szer. 50 gr. Pismo podstawowe Nonpareille, szpalta tekstowa 1 mm wys. i 94 szer. zł. 4.—. Zniżone ceny ogłoszeń w Cenniku Nr. 1. — Adres: Wydawnictwo Rolnicze, Krakau, Nürnbergstraße 5a. — Telefon 116 79 i 116 80.

Nr. 20

20. 10. 1942

Jahrgang / rok II

Reicht Europas Getreide? Europejski problem zbożowy

Von Diplolandwirt Dr. F. Peter Lorz, Krakau *)

Wie Bild 6 zeigt, deckten wir in Europa vor Ausbruch des Krieges bereits 92 % des Weizenbedarfes auf dem europäischen Festland selbst. Bei Roggen, der hauptsächlichste mitteleuropäischen Brotgetreideart, beträgt die Deckung sogar 98 %, so daß die Deckung für Brotgetreide insgesamt — Weizen und Roggen — immerhin vor Ausbruch dieses Krieges schon bei 95 % lag und praktisch nur 5 % aus den Überseegebieten eingeführt werden mußten. Die europäische Weizenerzeugung des Jahres 1941 — ohne Sowjetrußland — übersteigt nach den Angaben des internationalen Landwirtschaftsinstitutes mit 40 Mill. Tonnen sogar das schlechtere Vorjahresergebnis, sie bleibt aber unter dem Durchschnitt. Vor Ausbruch des Krieges betrug der gesamteuropäische Verbrauch einschließlich England und Rußland rund 53 Millionen Tonnen; davon wurden 40 Millionen Tonnen durch eigene Erzeugung gedeckt, während 9 Millionen Tonnen durch außereuropäische Staaten geliefert wurden. Zieht man nun infolge der Nichtbesetzung der englischen Insel durch die Achsenmächte den Anteil Englands ab, so bleibt für Festlandeuropa (ohne Rußland) eine Erzeugung von 41 Millionen Tonnen, der ein Verbrauch von 45 Millionen Tonnen gegenübersteht.

*) Aus dem Buche von Dr. Lorz „Kann sich Europa selbst ernähren?“ Zu beziehen durch den Agrar-Verlag, Krakau, Nürnbergstraße 5a.

Jak wskazuje tablica 6, pokrywaliśmy z produkcji własnej 92 % zapotrzebowania Europy kontynentalnej na pszenicę. Jeżeli chodzi o żyto, główny gatunek zboża chlebowego w Europie środkowej, pokrycie zapotrzebowania przed wybuchem wojny wynosiło nawet 98 %. Z tego wynika, że pokrycie zapotrzebowania zbóż chlebowych — pszenicy i żyta — już przed wybuchem obecnie toczącej się wojny dobiegało 95 % i praktycznie biorąc jedynie 5 % musiano importować z krajów zamorskich. Według danych Międzynarodowego Instytutu Rolniczego europejskie zbiory pszenicy w roku 1941 — bez Rosji Sowieckiej — przekroczyły 40 milionów ton, a tym samym zle żniwa roku poprzedniego, niemniej jednak są to zbiory poniżej normy. Przed wybuchem wojny zapotrzebowanie ogólnoeuropejskie wynosiło łącznie z Anglią i Rosją okrągle 53 miliony ton, z czego 44 miliony ton kryła własna produkcja a 9 milionów ton importowano z krajów pozaeuropejskich. Jeżeli więc wobec niezajęcia przez mocarstwa osi terenów wysp brytyjskich ociągnie się część przypadająca Anglii, to dla Europy kontynentalnej produkcja będzie wynosiła 41 milionów ton. Hość pszenicy przeto, której brakowało pokrycia w normalnych pokojowych czasach, wynosi

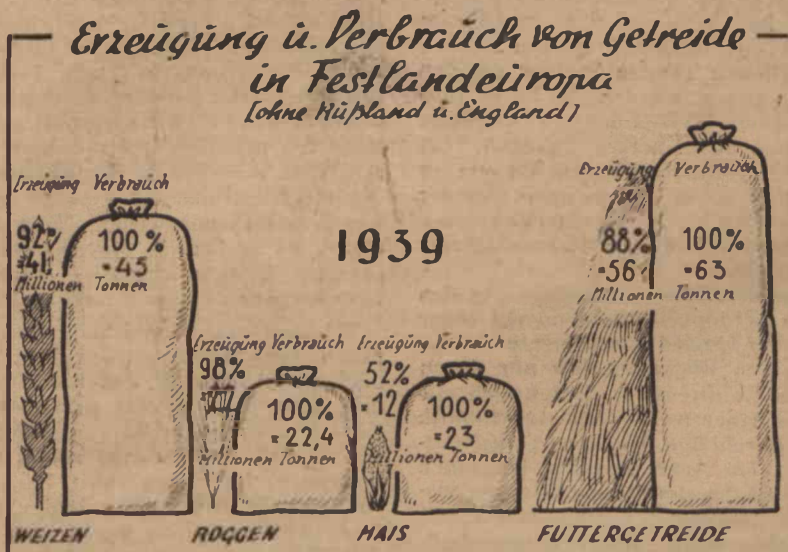

Bild — ryc. 6

Produkcja i konsumpcja zboża w Europie kontynentalnej (bez Rosji i Anglii)

Przedruk z książki dr. Lorz'a „Czy Europa może się sama wyżywić?“ Do nabycia w Wydawnictwie Rolniczym, Krakau, Nürnbergstr. 5a.

Die Weizenmenge, die also Europa zur friedensmäßigen Bedarfsdeckung fehlt, beträgt demnach nur 4 Millionen Tonnen, ein Betrag, der allein in einem Jahr durch Bebauung eines Teiles der 5,5 Millionen Hektar Ödfläche Frankreichs spielend gedeckt werden kann. Bekanntlich könnten, wie schon erläutert, auf dieser Fläche, wenn sie ganz bebaut würde, in einem Jahr allein 8 Millionen Tonnen Weizen erzeugt werden, während der festland-europäische Bedarf nur 4 Millionen beträgt. Dabei ist in dieser Zahl aber die Überschusserzeugung Rußlands, die in Friedenszeit, vor allem in der Ukraine, immer vorhanden war, nicht mit eingerechnet. Nimmt man sie hinzu, so wird im Kriege bei einer sparsamen Wirtschaft der Getreidebedarf Europas auf Jahre hinaus gesichert sein.

Weizen — das Problem

Weizen ist bekanntlich die Hauptgetreidefrucht Europas, eine Tatsache, die man im Großdeutschen Reich, das überwiegend Roggenanbauer ist, meist übersieht. Die Hauptroggenanbaugelände sind bekanntlich nur Rußland, Großdeutschland und das Generalgouvernement, sowie einige nordische Staaten, bei denen der Anbau dieser Frucht klimatisch bedingt ist. An erster Stelle unter sämtlichen Getreidearten steht der Weizen vor allem in Ungarn, Bulgarien, Griechenland, Italien, Spanien, Portugal, Frankreich und der Schweiz. An zweiter Stelle kommt der Weizenanbau im Protektorat, im ehemaligen Jugoslawien, in Rumänien, Belgien und Schweden. Die Hauptweizenanbaugelände liegen demnach im Westen, Süden und Südosten Europas. Weizen braucht eben ein wärmeres Klima, wengleich in den letzten 10 Jahren ein starkes Vordringen des Weizens auch nach den nordeuropäischen Ländern, die bis dahin überwiegend Roggenanbaugelände waren, festzustellen ist. Dieses Vordringen war möglich, weil man im Laufe von Jahrzehnten Weizensorten gezüchtet hat, die eine kürzere Wachstumsperiode besitzen und deshalb in den nördlichen Gebieten Europas noch angebaut werden können.

Wengleich die Weizenträge in den letzten 10 Jahren wesentlich gestiegen sind, konnte der Bedarf in Europa doch nicht ganz selbst gedeckt werden, weil gleichzeitig durch eine Erweiterung des Konsums an Weizengebäck der Verbrauch auch wesentlich gestiegen ist. Während früher der erhöhte Verbrauch durch Einfuhren aus den überseeischen Ländern, wie Kanada, Amerika, Argentinien und Brasilien gedeckt wurde, konnte in den letzten 10 Jahren diese Deckung durch eine Steigerung der europäischen Weizenproduktion erfolgen. Die Einfuhr des überseeischen Weizens ist also entsprechend zurückgegangen, so daß Europa auf dem Wege zur Weizen-Autarkie ziemliche Fortschritte gemacht hat. Während der europäische Kontinent ohne England und Rußland in den Jahren 1926—1930 noch gut 7 Millionen Tonnen Weizen aus den vorher erwähnten Ländern bezog, wurden im Jahre 1938 nur mehr 4 Millionen Tonnen Weizen bzw. 9 Millionen Tonnen Getreide insgesamt aus Übersee bezogen, ein Beweis, daß bei wesentlichen Anstrengungen Europa in der Lage ist, sich allmählich selbst zu versorgen. An der Zunahme der Weizenbaufläche, die in der Zeit nach dem Weltkrieg bis 1939 rund 2 Millionen Hektar betrug, ist das allein schon festzustellen.

So hat sich beispielsweise die Weizenbaufläche in den nordeuropäischen Ländern verdoppelt, in manchen sogar verdreifacht, in Finnland aber bereits sechsfacht. Lediglich Ungarn hat einen kleinen Rückgang, der nur durch Zufall in Erscheinung trat, während in Frankreich die Weizenbaufläche infolge einer verfehlten Agrarpolitik in den Jahren nach 1937 durch das damalige Volksfrontregime wesentlich gefallen ist. Auch Spanien hat einen Rückgang der Weizenbaufläche, der jedoch als eine Auswirkung des Bürgerkrieges bezeichnet werden muß.

Es gibt in Europa Weizenüberschuß- und Weizenzuschußländer, zuletzt noch eine kleine Gruppe von Selbstversorgern. Unter den Ländern, die sich mit Weizen nicht selbst versorgen können sondern von anderen Staaten Zuschüsse

zaledwie 4 miliony ton. Jest to ilość, która może być z łatwością pokryta przez poddanie uprawie części 5,5 milionów hektarów nieużytków we Francji. Jak bowiem wiadomo i jak już poprzednio wspomniano, można z tych nieużytków, przy ich zupełnym wyzyskaniu, wydobyc 8 milionów ton pszenicy rocznie, podczas, gdy niedobór Europy kontynentalnej wynosi tylko 4 miliony ton.

Nie wliczona tu jest jeszcze nadwyżka produkcji Rosji w okresie pokojowym, którą zawsze dawała Ukraina. Jeżeli doda się jeszcze nadwyżkę ukraińską, która wynosi w czasie pokoju i przy normalnych zbiorach 4,5 milionów ton, to w czasie wojennym, przy oszczędnej gospodarce, ludność europejska ma zapewniony chleb na lata przyszłe.

Zagadnienie pszenicy

Jak wiadomo pszenica jest główną rośliną zbożową Europy. Fakt ten niedoceniany jest przeważnie w Rzeczypospolitej, w której uprawia się głównie żyto.

Najważniejszymi terenami uprawy żyta są jak wiadomo tylko Rosja, Rzeczpospolita i Generalne Gubernatorstwo, a ponadto niektóre kraje północno-europejskie o tyle, o ile uprawa tej rośliny możliwa tam jest ze względów klimatycznych. Na pierwszym miejscu wśród wszystkich gatunków zbóż stoi pszenica przede wszystkim na Węgrzech, w Bułgarii, Grecji, Włoszech, Hiszpanii, Portugalii, Francji i Szwajcarii. Na drugim miejscu wśród zbóż uprawianych znajduje się pszenica w Protektoracie Czech i Moraw, na terenie byłej Jugosławii, w Rumunii, Belgii i Szwecji. Z tego wynika, że główne tereny uprawy pszenicy leżą na zachodzie, południu i południowym wschodzie Europy. Pszenica prosto wymaga cieplejszego klimatu, chociaż stwierdzić można również silniejsze w ciągu ostatnich dziesięciu lat przenikanie pszenicy do krajów północno-europejskich, które dotychczas były przeważnie producentami żyta. Stało się to możliwe dzięki wyhodowaniu w ciągu ostatnich dziesięciu lat odmian pszenicy o krótkim stosunkowo okresie wegetacyjnym, które mogą być uprawiane również na terenach północnych Europy.

Mimo, że zbiory pszenicy w ostatnich dziesięciu latach znacznie się podniosły, zapotrzebowanie europejskie na to zboże nie mogło w zupełności zostać samodzielnie pokryte ze względu na równoczesny wzrost konsumcji pieczywa białego. Podczas gdy dawniej zwiększone spożycie zdołano pokrywać z dowozu z krajów zamorskich, jak Kanada, Ameryka, Argentyna i Brazylia, w ciągu ostatnich 10 lat udało się pokrycie wzrastającej konsumcji pokryć za pomocą zwiększonej produkcji pszenicy europejskiej. Wskutek tego import pszenicy zamorskiej spadł w odpowiednim stosunku, a Europa w dziedzinie samowystarczalności, jeżeli chodzi o pszenicę, poczyniła stosunkowo duże postępy. Podczas gdy kontynent europejski, bez Rosji i Anglii licząc, importował w latach 1926 do 1930 jeszcze dobre 7 milionów ton pszenicy ze wspomnianych krajów zamorskich, to w roku 1938 sprowadzono już tylko przeszło 4 miliony ton pszenicy, a 9 milionów ton wszystkich zbóż razem z za morza. Jest to dowodem, że przy odpowiednich wysiłkach Europa jest w stanie stopniowo dojść do samowystarczalnej aprowizacji. Można to stwierdzić już chociażby na podstawie powiększenia się obszaru obsianego pszenicą, który w czasie po wojnie światowej aż do roku 1939 wynosił okragle 2 miliony hektarów.

W północno-europejskich krajach na przykład obszar pod uprawę pszenicy podwoił się, a w niektórych wypadkach nawet i potroił. Jedynie Węgry mają nieznaczną spadkę, który tylko przez przypadek został ujawniony, we Francji zaś powierzchnia uprawy pszenicy spadła znacznie wskutek błędnej polityki rolnej reżimu byłego frontu ludowego w latach po roku 1937. Również Hiszpania ma zmniejszoną produkcję pszenicy, co należy jednakże przypisać skutkom wojny domowej.

W Europie mamy do czynienia z krajami o nadwyżce i z krajami o niedoborze pszenicy; są i takie, których produkcja wystarcza na ich własne potrzeby. Między krajami,

benötigen, stehen Belgien, Holland, Griechenland und Frankreich an der Spitze, während Großdeutschland und Italien zwar auch einen entsprechenden Zuschuß brauchen, der jedoch nicht so hoch ist wie der der ersten vier Länder. Deutschland, Belgien, Holland und Dänemark haben innerhalb der europäischen Weizenerzeugung die höchsten Weizenerträge vom Hektar. In diesen Ländern ist also eine weitere wesentliche Steigerung der Weizenerzeugung kaum mehr möglich, weil die Höchstgrenze schon erreicht ist. Eine Ausdehnung der Weizenanbaufläche dürfte in diesen Gebieten ebenfalls auf Schwierigkeiten stoßen, weil für den erweiterten Öl- und Faserpflanzenanbau, wie Raps, Rübsen, Lein und Hanf, die entsprechenden Anbauflächen schon beansprucht werden. Dafür kann aber, wie schon erwähnt, in Frankreich die Weizenanbaufläche wesentlich erweitert werden, vor allem, wenn man die nordafrikanischen Kolonien Frankreichs in diesen Erzeugungsprozeß in stärkerem Maße einschaltet. Dabei ist Voraussetzung, daß Frankreich seine Agrarpolitik entsprechend ändert.

Schwieriger ist die Deckung des Maisbedarfes, denn hier mußten wir bei 52% europäischer Eigenerzeugung in Friedenszeiten immerhin noch 48% aus den Überseestaaten einführen. Da Mais jedoch zu Nahrungszwecken nur in einzelnen südosteuropäischen Ländern Verwendung findet, spielt er für die Brotversorgung Europas keine bedeutende Rolle.

Etwas schwierig war in Friedenszeiten die europäische Futtermittelversorgung. Hier wurden 88% des benötigten Bedarfes in Europa erzeugt, so daß die Einfuhr 12% betrug.

Die Betreuung der Kartoffelwerke Nadzór powierniczy nad przetwórniami ziemniaków

Von Dr. Josef Odenthal, Krakau

Es wurde bereits früher in der „Ernährungswirtschaft“ berichtet, daß in der Betreuung der dem Hauptverband der Kartoffelwirtschaft im Generalgouvernement angeschlossenen Kartoffelwerke eine einschneidende Wandlung sich vollziehe. Bisher wandten sich die Kartoffelwerke, wenn sie Unterstützung irgendwelcher Art brauchten, unmittelbar an den Hauptverband. Aber immer wieder zeigte sich, daß Krakau weit und der Weg dorthin lang war. Denn der Hauptverband mußte in vielen Fällen erst beim Distriktsverband Rückfrage halten. Aber auch der Distriktsverband übersah nicht immer in ausreichendem Maße die örtlichen Verhältnisse. Er mußte seinerseits ebensooft beim Kreisverband zurückfragen. Und dann war der ganze Weg noch einmal rückwärts zu durchlaufen. Eine Verkürzung dieses Weges war dringend erforderlich.

Dieselbe Notwendigkeit wie auf dem Gebiete der Betreuung durch den Hauptverband bestand auf dem Gebiete der Marktordnung. Es zeigte sich als untunlich, daß die Abteilung Marktordnung in der Regierung in unmittelbarer Verbindung mit den Kartoffelwerken stand. Die Abteilung Marktordnung kann die Verhältnisse der einzelnen Werke nicht mit derselben Sicherheit überblicken, wie es bei der Abteilung Ernährung und Landwirtschaft in den Ämtern der Distrikte der Fall ist.

Dennoch aber war es nicht möglich, mit einem Schlage bis zu dem gesteckten Endziele in vollem Umfange vorzudringen. Es mußte vielmehr bei der Überleitung vom Alten zum Neuen mit der erforderlichen Behutsamkeit vorgegangen werden.

Dem trägt auf marktordnerischem Gebiet die „Anweisung über die Herstellung, Verteilung und Lagerung von Stärke und Sirup im Wirtschaftsjahr 1942/43“ vom 7. September 1942 Rechnung. Zwar bezieht sie sich nur auf Stärke und Sirup. Aber bei den Brennereien liegen die Verhältnisse in dieser Hinsicht gleich.

Während die Produktion der Kartoffelwerke in den meisten Ländern Europas den eigenen Bedarf deckt, ist dies in anderen Ländern nicht der Fall. In diesen Ländern ist die Produktion der Kartoffelwerke nicht ausreichend, um den eigenen Bedarf zu decken, und es mußte der Bedarf durch Einfuhr aus anderen Ländern gedeckt werden. In diesen Ländern ist die Produktion der Kartoffelwerke nicht ausreichend, um den eigenen Bedarf zu decken, und es mußte der Bedarf durch Einfuhr aus anderen Ländern gedeckt werden.

Trudnijsze jest pokrycie zapotrzebowania kukurydzy, tu bowiem trzeba było do własnej produkcji w czasach pokojowych w ilości 52% zapotrzebowania doimportować brakujące 48% z krajów zamorskich. Ponieważ jednak kukurydza znajduje zastosowanie tylko w wyżywieniu poszczególnych krajów południowo-wschodniej Europy, nie odgrywa ona decydującej roli w zaopatrzeniu Europy w chleb.

Trudniej nieco przedstawiało się przed wojną zaopatrzenie Europy w zboże pastewne. Europa produkowała tu 88% zapotrzebowania, a import wynosił 12%.

Już dawniej ukazały się w „Gospodarce Wyżywienia“ zapowiedzi zasadniczych zmian w opiece nad zakładami przetwórstwa ziemniaczanego, należącym do Głównego Związku Gospodarki Ziemniaczanej w Generalnym Gubernatorstwie. Dotychczas przetwórnice ziemniaczane zwracały się w razie potrzeby jakiegokolwiek pomocy bezpośrednio do Związku Głównego. Zawsze jednak okazywało się, że Kraków jest daleko i droga do niego długa. Związek Główny bowiem w wielu wypadkach wprawdzie zmuszony był zasięgać opinii związku dystryktowego. Lecz także i związek dystryktowy nie zawsze miał dostatecznie szeroki i wyczerpujący pogląd na warunki miejscowe. Musiał on ze swej strony tak samo często zapytywać o zdanie związek powiatowy. A po tym wszystkim trzeba było powyższy obieg urzędowy jeszcze raz powtórzyć. Skrócenie tego obiegu stało się nagłą potrzebą.

Ta sama konieczność, jaka stała się aktualną, jeżeli chodzi o obsługę ze strony Głównego Związku Gospodarki Ziemniaczanej, nasunęła się w dziedzinie zarządzeń rynkowych. Praktyka bezpośredniego kontaktu Wydziału Regulacji Rynku z Rządzie Generalnego Gubernatorstwa z przetwórniami ziemniaczanymi okazała się niecelowa, albowiem Wydział Regulacji Rynku nie jest w stanie wyrobić sobie tak dokładnego poglądu na stosunki panujące w poszczególnych zakładach, jak to ma miejsce w Wydziale Wyżywienia i Rolnictwa w urzędach Gubernatorów dystryktów.

Mimo to nie było rzeczą możliwą dojść za jednym zamachem w pełnym zakresie do zamierzonego celu. Trzeba było raczej drogą powolnej i ostrożnej ewolucji przejść z praktyki starej do nowego porządku rzeczy. Tę zasadę, jeżeli chodzi o dziedzinę zarządzeń rynkowych, realizują w pełni „Wytyczne w sprawie produkcji, rozdziału i składu syropu w roku gospodarczym 1942/43“ z dnia 7 września 1942 r. Lecz także i w gorzelnianych stosunki są pod tym względem jednakowe.

Die Anweisung vom 7. September 1942 unterstellt die Stärke- und Sirupwerke nach den Weisungen der Abteilung Marktordnung in der Regierung den Abteilungen Ernährung und Landwirtschaft in den Ämtern der Distrikte.

Damit ist hier der erste bedeutende Schritt in der Wegeverkürzung getan. Aber gleichzeitig betont die Anweisung, daß die Distrikte in der Weitergabe der ihnen erteilten Vollmachten an die Abteilung Ernährung und Landwirtschaft in den Kreishauptmannschaften nur schrittweise vorgehen sollen. Denn die erforderlichen Erfahrungen liegen noch in keiner Weise vor. Es werden hier vielmehr neue Wege begangen. Auf unerprobten Wegen darf man aber immer nur soweit vorangehen, als es die notwendige Sicht erlaubt.

Während aber diese Sicht in verwaltungsmäßiger Hinsicht ein allzu schnelles Vorgehen nicht gestattet, kann gesagt werden, daß überall da, wo der Hauptverband eingeschaltet ist, das letzte Ziel bereits angesteuert wird. Man wird vielleicht erstaunt nach den Gründen fragen. Aber die Erklärung ist unschwer. Der Hauptverband kann auf Grund seiner Satzungen freizügiger arbeiten und muß freizügiger arbeiten können, als dies bei einer Verwaltung möglich ist. Man darf sogar sagen, daß die Verwaltung sich der Vorkarbeit des Hauptverbandes bedient hat, um zu erproben, ob die beabsichtigten Wege gangbar sind.

Hauptverband und Marktordnung

Da aber der Hauptverband nicht nur auf dem Gebiete der Betreuung arbeitet, sondern auch, den heutigen Notwendigkeiten entsprechend, in die Marktordnung eingeschaltet ist, so kann heute bereits in bestimmtem Ausmaße auf beiden Gebieten die unmittelbare Verbindung auch zwischen den Kreishauptmannschaften und ihren Werken endgültig hergestellt werden. Es ist bekannt, daß die Werke Kredite nur noch bei ihren Kreishauptmannschaften zur Weitergabe an den Hauptverband beantragen. Es hat sich bereits eingespielt, daß die Werke sich auch mit ihren sonstigen Sorgen an ihren Kreishauptmann wenden. Die Beschaffung von Kohlen und Kennziffern gehört, um nur einige wichtige Beispiele zu nennen, zu den sonstigen Sorgen. Gewiß beschreiten die Kartoffelwerke manchmal nur zögernd den kurzen Weg zu ihrem Kreishauptmann. Die Gewöhnung mag hierbei eine Rolle spielen. Man ging eben jahrelang den Weg zu „seinem Verband“. Aber oft auch kann man sich des Eindruckes nicht erwehren, daß manchmal manche Werke den weiten Weg darum für wertvoller halten, weil er länger und beschwerlicher ist. Man scheint zu glauben, daß die „Regierungsstellen oben“ für die Werke mehr vermögen als der Kreishauptmann. So kam mancher Werkleiter, als er zweifelnd den kurzen und einfachen Weg beschritt, zu der ihn verblüffenden Erkenntnis, daß der Kreishauptmann seine Wünsche schneller erledigen kann. Der Werkleiter erkannte, daß die Regierung, wenn sie helfen will, doch in allen Fällen den Weg über den Kreishauptmann wählt. Der so belehrte und bekehrte Werkleiter vermehrte alsdann die Schar derjenigen, die schon längst zu der Erkenntnis gekommen waren.

Betriebe und Kreishauptmannschaften

Aber auch auf dem Gebiete der Marktordnung wird die Verbindung zwischen den Kartoffelwerken und ihren Kreishauptleuten enger geknüpft. Jede Woche melden die Werke auf den Vordrucken des Hauptverbandes an den Kreishauptmann ihre Erzeugung, den Stand ihres Lagers, ihren Versand. Sie geben Bericht über ihre Kohlenversorgung. Damit gehen sie ihrer Kreishauptmannschaft volle Einsicht in den gesamten Ablauf des Werkes. Es wird dadurch dasjenige Vertrauensverhältnis begründet, das notwendig ist, wenn das Werk unter den heutigen Umständen voll gedeihen soll. Es darf sogar vermutet werden: Wäre es bereits früher möglich gewesen, dem Kreishauptmann die

Wytyczne z 7 września 1942 r. podporządkowują wytwórnice skrobi i syropu Wydziałom Wyżywienia i Rolnictwa w urzędach dystryktowych zgodnie jednak ze wskazówkami Wydziału Regulacji Rynku w Rządzie.

Tym samym dokonany został pierwszy ważny krok na drodze do skrócenia obiegu urzędowego. Jednocześnie jednak „Wytyczne“ podkreślają potrzebę, aby dystrykty w dalszym odstępowaniu swoich pełnomocnictw referatorem Wyżywienia i Rolnictwa w starostwach powiatowych postępowały tylko stopniowo. Dotychczas bowiem jeszcze nie ma potrzebnych doświadczeń w żadnej formie i będzie się tu szukało raczej nowych dróg. Na drodze niewypróbowanej można kroczyć naprzód tylko tak daleko, jak sięga perspektywa.

Podczas gdy ta perspektywa pod względem administracyjnym nie pozwala na zbyt szybkie kroczenie naprzód, to jednak można powiedzieć, że wszędzie tam, gdzie ma się do czynienia ze Związkiem Głównym Gospodarki Ziemiańskiej, podąża się już ku ostatecznemu celowi. Prawdopodobnie padnie zapytanie czemu tak jest. Odpowiedź jest nietrudna: Związek Główny może na podstawie swego statutu prowadzić działalność bardziej swobodną, aniżeli to możliwe w administracji. Można nawet powiedzieć, że administracja posłużyła się działalnością Związku Głównego, celem przekonania się, czy zamierzone drogi są możliwe.

Związek Główny a Reglamentacja Rynku

Ponieważ Związek Główny działa nie tylko w zakresie opieki, lecz także, zgodnie z obecnymi potrzebami, włączony jest w ogólną regulację obrotu rynkowego istnieje już w pewnym zakresie możliwość ustalenia w obu dziedzinach bezpośredniego kontaktu między starostwami powiatowymi, a położonymi na ich terenie wytwórniami. Wiadomo już, że przetwórnice mogą składać podania o kredyty już tylko w starostwach powiatowych celem przesłania ich dalej do Związku Głównego. Przyjęła się też praktyka, że przetwórnice zwracają się również ze wszystkimi innymi swoimi troskami do starosty powiatowego. Do takich innych trosk należy, żeby przykładowo wymienić tylko co najważniejsze, staranie się o węgiel oraz o karty zapotrzebowania. Oczywiście przetwórnice obierają często niechętnie krótką drogę przez starostwo powiatowe. Przyczajenie odgrywa tu pewną rolę. Od lat już zawsze szło się do „swego“ związku. Nie można po prostu oprzeć się wrażeniu, jakoby przetwórnice w wielu wypadkach uważały drogę dalszą za wartościowszą, gdyż jest dłuższa i bardziej uciążliwa.

Wygląda to tak, jak gdyby wiercono, że placówki rządowe „na górze“ więcej mogą uczynić dla przetwórnicy, aniżeli starosta powiatowy. Jednakże kierownik niejednej przetwórnicy niespodzianie przekonał się, że na obranej przez niego krótszej drodze starosta powiatowy szybciej załatwił jego życzenia. Tacy kierownicy przetwórnicy przekonali się, że rząd jeżeli chce pomóc, we wszystkich wypadkach obiera drogę poprzez starostę powiatowego. W ten sposób pouczeni i nawróceni kierownicy zakładów przetwórczych powiększyli rzeszę tych, którzy już dawno do tego przekonania doszli.

Przedsiębiorstwa a Starostwa Powiatowe

Lecz także na terenie zarządzeń regulacji obrotu rynkowego związek pomiędzy zakładami przetwórczymi ziemniaczanego, a ich starostwami powiatowymi staje się coraz to ściślejszy. Co tydzień zakłady zgłaszają starostwu powiatowemu na formularzach związkowych swoją produkcję, stan magazynów i ekspedycję. Składają raporty o stanie zaopatrzenia zakładu w węgiel. Tym samym udzielają staroście powiatowemu całkowitego wglądu w przebieg pracy. W ten sposób ugruntowuje się stosunek pełnego zaufania, które jest potrzebne, jeżeli przetwórnica ma w dzisiejszych warunkach rozwijać się prawidłowo. Można spokojnie dać wyraz przypuszczeniu, że gdyby było moż-

Kälber und Jungreinder dienen der Nachzucht! Ihr Schlachten ist verboten!

Aufgabe zuzuteilen, sich um „sein“ Kartoffelwerk bis ins einzelne zu kümmern, hätte er bereits früher vollen Einblick in die Sorgen seines Kartoffelwerkes gehabt, die Werke wären dabei nicht zu Schaden gekommen. Es darf die Meinung vertreten werden, daß im abgelaufenen Wirtschaftsjahr manche Schwierigkeiten aus der Nähe kurzerhand aus dem Wege geräumt worden wären, deren Beseitigung aus der Ferne nicht zu einem gleich schnellen Erfolge führen konnte.

Wer Augen hat, der sieht, daß eine bewußte Entwicklung auf Teilgebieten bereits zum vollen Abschluß gekommen ist, während sie im übrigen erst die Hälfte des Weges zurückgelegt hat. Es ist zu erwarten, daß die zweite Wegstrecke im nächsten Jahr überwunden werden kann. Dann werden die Kartoffelwerke in vollem Umfange aus der unmittelbaren Unterstellung unter die obere Verwaltung herausgenommen sein und die notwendige enge Verbindung auf allen Gebieten mit den Kreishauptmannschaften gefunden haben.

Gebt Sirupeisenfässer schnell zurück! Zwracajcie szybko beczki z syropu!

Als im Verlauf des verflossenen Wirtschaftsjahres die Großbezieher von Sirup wiederholt aufgefordert wurden, den Sirupwerken die Eisenfässer schnellstens zurückzuschicken, fand diese Aufforderung zwar bei dem größeren Teil der Großverbraucher das nötige Verständnis. Die Rückstände an Eisenfässern waren aber inzwischen so groß geworden, daß ein ordnungsmäßiges Arbeiten der Sirupwerke in Frage gestellt wurde. Es mußte daher leider zu scharfen wirtschaftlichen Maßnahmen gegriffen werden, um die restlose Rückgabe der Fässer zu erzwingen. Es darf angenommen werden, daß der nicht säumige Teil der Großverbraucher diese Maßnahmen so empfunden hat, wie sie beabsichtigt waren: als notwendigen Zwang gegen diejenigen, welche glaubten, persönlichen Vorteil oder persönliche Bequemlichkeit über die allgemeine Notwendigkeit setzen zu dürfen.

Wenn auch inzwischen der Zwang seine Wirkung getan hat, so wird es dennoch richtig sein, einige Erläuterungen zu geben. Die Betroffenen haben ein Anrecht darauf zu wissen, warum sie so und nicht anders behandelt werden. Es geschieht dies am besten zusammen mit einem kurzen Eingehen auf Einzelheiten der Faßfrage.

Wir verraten für den Fachmann kein besonderes Geheimnis, wenn wir daran erinnern, daß Sirup etwa 20% Wasser enthält. Seine Aufbewahrung und sein Versand sind daher auf Fässer angewiesen.

Am besten geeignet für Hersteller und Verbraucher sind Eisenfässer. Ihre Einfüllung und Entleerung geschieht in einfacher und bequemer Weise durch das Spundloch. Die Haltbarkeit ist bei einigermaßen sachgemäßer Behandlung wirtschaftlich ausreichende. Es gibt aber leider im Generalgouvernement nur noch eine beschränkte Anzahl Eisenfässer. Die Erstellung neuer Fässer stößt aber auf die bekannten Schwierigkeiten. Es gilt daher hauszuhalten und einen möglichst schnellen Rücklauf der Fässer an das Lieferwerk zu gewährleisten.

Denn das Ausweichen auf Holzfässer hat seine Schwierigkeiten. Sirup stellt an das Holz ganz besondere Ansprüche. Eichenholz scheidet aus. Sein Gerbstoff gibt neben anderen Einwirkungen dem Sirup einen unerwünschten Geschmack. Ebenso wenig ist Tannen-, Kiefern- oder verwandtes harzhaltiges Holz geeignet. Auch Harz hat unerwünschte Einwirkungen auf Sirup. Das beste Holz für Sirupfässer liefert die Espe. Es ist biegsam, stark, nicht zu hart und ohne Einfluß auf die Güte des Sirups. In Abstand erst hinter der Espe sind noch geeignet Buche, und dann Birke.

liwe już dawniej nałożył na starostę powiatowego zadanie całkowitego troszczenia się o „swój” zakład przetwórczy aż do najdrobniejszych szczegółów, starosta byłby już wcześniej uzyskał zupełny pogląd na potrzeby zakładu i wiele zakładów uniknęłoby było szkód. Można twierdzić, że w ubiegłym roku gospodarczym byłoby się usunęło wiele przeszkód, których pokonywanie z dalekiej odległości nie zawsze mogło prowadzić do szybkich i pożądaných wyników.

Kto umie patrzeć, ten spostrzeżł, że świadomie kierowany rozwój na wielu terenach jest już na ukończeniu, podczas gdy na innych osiągnięto zaledwie połowę drogi. Należy oczekiwać, że w przyszłym roku rozwój zostanie całkowicie zakończony. Wtedy to zakłady przetwórstwa ziemniaczanego wyjdą ostatecznie spod bezpośredniej dyspozycji najwyższych komórek administracyjnych, przechodząc w ścisły kontakt ze starostwami powiatowymi na wszystkich terenach. Z takiego stanu rzeczy korzyść będzie obustronna.

Gdy w ciągu ubiegłego roku gospodarczego odbiorcy syropu-grosiści powtórnie zostali wezwani do jak najszybszego oddawania wytwórniom syropu żelaznych beczek, znalazło to wezwanie przynajmniej wśród większości odbiorców-grosistów należyte zrozumienie. Zaległości jednak co do beczek żelaznych stały się w międzyczasie tak duże, iż regularna praca w wytwórniach syropu stanęła pod znakiem zapytania. Musiano więc wskutek tego niestety zastosować ostre środki natury gospodarczej, aby wymusić bezwzględne oddawanie beczek. Należy przypuścić, że ta część odbiorców-grosistów, która nie była opieszala, tak te zarządzenia przyjął, jak one były pomyślane; tzn. jako przymus wobec tych, którzy myśleli, iż będą mogli wyżej stawiać swoją osobistą korzyść lub swoją osobistą wygodę ponad ogólną konieczność.

Jeżeli więc w międzyczasie przymus swoje zrobił, nie od rzeczy będzie udzielić tutaj kilku wyjaśnień. Dotknęci powyższym zarządzeniem mają pewne prawo wiedzieć, dlaczego zostali potraktowani tak, a nie inaczej. Nastąpi to najlepiej razem z krótko ujętym poruszeniem szczegółów, dotyczących całego zagadnienia beczek.

Nie zdradzimy fachowcowi żadnej specjalnej tajemnicy, jeśli przypomnimy, iż syrop zawiera około 20% wody. Przechowywanie jego oraz wysyłka muszą się dlatego odbywać w beczkach.

Najlepiej nadają się zarówno dla wytwórcy jak i dla odbiorcy beczki żelazne. Ich napełnianie oraz opróżnianie odbywa się w prosty i wygodny sposób przez otwór szpuntowy. Wytrzymałość ich jest przy odpowiednim z nimi obchodzeniu się gospodarczo wystarczająca. Niestety w Generalnym Gubernatorstwie istnieje już tylko ograniczona ilość żelaznych beczek. Jak i w innych dziedzinach, tak i tutaj daje się wojna odczuwać. Fabrykacja nowych beczek natrafia jednak na znane trudności. Chodzi więc o odpowiednie gospodarowanie nimi oraz o zapewnienie jak najszybszego powrotu beczek do wytwórni syropu.

Przerzucenie się bowiem na beczki drewniane jest połączone z rozmaitymi trudnościami. Syrop mianowicie stawia drzewu specjalne wymagania. Drzewo dębowe nie nadaje się. Zawarty bowiem w nim garbnik udziela syropowi poza innymi właściwościami niepożądanego posmaku. Również nie nadaje się dla tego celu drzewo sosnowe, świerkowe lub inne pokrewne, zawierające żywicę. Żywica bowiem oddziaływa tak samo niepożądanie na syrop. Najlepszego drewna dla beczek na syrop dostarcza osika. Jest ona giętka, silna nie za twarda i nie wpływa zupełnie na

Zur Herstellung von Sirupfässern können nur solche Dauben verwandt werden, welche zwei bis drei Jahre lang getrocknet wurden. Nur wenn wirklich trockene Dauben in sorgfältigster Werkarbeit verarbeitet werden, wird das „ärgerliche“ Ausschwitzen des Sirups während der Lagerung vermieden. Es sei aber darauf hingewiesen, daß dieses Ausschwitzen nicht nur Verlust für den Besitzer des Sirups bedeutet, sondern auch die Vergeudung eines wichtigen Nahrungsmittels, das im Generalgouvernement nur in beschränkter Menge zur Verfügung steht.

Hölzerne Sirupfässer müssen liegend befördert und gelagert werden, während Eisenfässer stehend aufbewahrt und auf den Weg gebracht werden können. Holzfässer sind also auch in der Platzfrage anspruchsvoller. Viel ist gestritten worden und wird noch gestritten über das zweckmäßigste Fassungsvermögen insbesondere der Holzfässer. Sowohl die Verteidiger der kleinen Fässer als die Befürworter der großen Fässer machen eine Reihe von Gründen für die Richtigkeit ihrer Ansicht geltend. Aber in der heutigen Zeit entscheiden allein die Gründe der Allgemeinheit. Ein großes Faß ist im Verhältnis billiger und beansprucht weniger Holz. Es ist eine einfache und bekannte mathematische Rechnung, daß ein größerer Körper verhältnismäßig weniger Oberfläche besitzt als ein kleinerer Körper. Hinzu kommt, daß die Lieferwerke aus dieser Erkenntnis heraus sich seit langem auf die wirtschaftlichen 250/300-kg-Fässer eingestellt haben. Für diese Größe sind die trockenen Dauben fertig zugeschnitten vorhanden. Die Liebhaber der kleineren Fässer werden sich daher verständnisvoll damit abfinden, daß ihren Wünschen nicht Rechnung getragen werden kann.

Es ergibt sich, daß Holzfässer den Eisenfässern unterlegen sind. Es werden also diejenigen Lieferwerke, welche über Eisenfässer verfügen, nur ungern auf Holzfässer ausweichen ganz abgesehen davon, daß die Herstellung der Holzfässer eine zusätzliche Arbeit bedeutet. Unerträglich aber ist, wenn diese zusätzliche Arbeit geleistet und zusätzliches Holz verbraucht werden muß, nur weil der Großverbraucher in der Rückgabe der Eisenfässer säumig ist. Die Maßnahmen, welche gegen derart säumige Abnehmer ergriffen werden, müssen daher auch sehr einschneidender Art sein. Trotzdem kann nicht behauptet werden, daß die Lieferbedingungen der Sirupwerke in dieser Hinsicht die Belange der Abnehmer unberücksichtigt ließen.

Es dürfte selbstverständlich sein, daß Eisenfässer nur leihweise hergegeben werden und Eigentum der Fabrik bleiben. Die Eisenfässer sollen und müssen dem Transport und nicht Lagerung beim Großverbraucher dienen. Es beträgt, um beiden Seiten gerecht zu werden, die Leihfrist vier Monate. Sie liegt zwischen dem nachgewiesenen Abgangstag des Fasses aus der Fabrik an den Empfänger und dem nachgewiesenen Abgangstag des Fasses vom Empfänger an die Fabrik. In dieser Zeit, einem vollen Drittel Jahr, muß die Möglichkeit der Entleerung des Sirupfasses bestehen. Andernfalls hat der Großabnehmer sich übernommen und mehr Fässer hereingenommen, als er in seinem Betrieb verwerten kann. Wenn aber gar es sich nur um ein Faß handelt (auch das kommt vor!), dann bleibt nur übrig, den „Ein-Faß-Groß-Verbraucher“ aus dem unmittelbaren fallweisen Bezug auszuschalten und ihn zum Teilbezug an einen leistungsfähigen Großverteiler zu verweisen.

Da also der Großverbraucher ausreichend geschützt ist, kann die Verfallgebühr bei nicht fristgemäßer Rücklieferung hoch bemessen werden. Sie muß reichlich bemessen werden, weil sonst ein wirklicher wirtschaftlicher Zwang nicht vorliegt. Der Betrag ist daher mit 3 Zl. je Faß und Tag nicht zu hoch angesetzt. Es darf gesagt werden, daß diese Maßnahme es bisher unnötig gemacht hat, darüber hinaus im Wege einer amtlichen Anweisung auf die Großverbraucher einzuwirken.

dobroć syropu. Poza nią nadają się jeszcze, aczkolwiek nie tak dobrze, naprzód buk, a potem brzoza.

Do wytwarzania beczek na syrop można używać tylko takich klepek, które suszyły się około trzech lat. Tylko wtedy, gdy naprawdę suche klepki zostały w warsztacie jak najstarszemu obrobione, da się uniknąć „złośliwego“ wyparowywania syropu w czasie magazynowania. Trzeba by jednak na to zwrócić uwagę, iż to wyparowywanie nie tylko przedstawia stratę dla właściciela syropu, lecz również i marnotrawstwo ważnego produktu żywnościowego, który znajduje się w Generalnym Gubernatorstwie tylko w ograniczonej ilości.

Drewniane beczki z syropem musi się transportować i magazynować leżąc, podczas gdy beczki żelazne można przechowywać oraz transportować na stojąco. Beczki drewniane stawiają więc i co do kwestii miejsca większe wymagania. Wiele już sprzeczano się i ciągle jeszcze sprzecza się o najbardziej celową pojemność beczek, a zwłaszcza beczek drewnianych. Zarówno obrońcy małych beczek jak i zwolennicy dużych przedstawiają cały szereg dowodów słuszności swego stanowiska. W dzisiejszych czasach jednak rozstrzygają tylko powody dobra ogólnego. Duża beczka jest stosunkowo tańsza oraz wymaga mniej drzewa. Jest to prosty i znany matematyczny rachunek, że większe ciało posiada stosunkowo mniejszą powierzchnię, niż ciało mniejsze. Dodamy do tego, że wytwórnie syropu z tego względu oddawna nastawiły się na beczki gospodarcze o pojemności od 250—300 kg. Dla tej wielkości znajdują się do dyspozycji odpowiednio obrobione suche klepki. Zwolennicy mniejszych beczek rozumieją więc i pogodzą się z tym, że ich życzeniom nie stało się zadość.

Wynika więc z tego, że beczki drewniane nie dorównują beczkom żelaznym. Te zatem wytwórnie, które dysponują beczkami żelaznymi, niechętnie przejdą na beczki drewniane, nie mówiąc już o tym, iż produkcja beczek drewnianych oznacza dodatkową pracę. Jest rzeczą jednak nie do zniesienia, jeśli musi się wykonywać tę dodatkową pracę, a nadto zużywać dodatkowe drzewo tylko dlatego, ponieważ odbiorca-grosista jest opieszawy w zwracaniu beczek żelaznych. Zarządzenia, które stosuje się wobec tego rodzaju opieszawych odbiorców, tym samym muszą być również bardzo radykalnej natury. Mimo to nie można twierdzić, żeby warunki dostawy wytwórni syropu nie uwzględniły w tej sprawie interesów odbiorców.

Musi być więc rzeczą zrozumiałą, że beczki żelazne mogą być tylko pożyczane i że zostają własnością fabryki. Beczki żelazne muszą służyć celom transportowym, a nie magazynowym odbiorcy-grosisty. Okres pożyczania wynosi, aby być sprawiedliwym wobec obu stron, cztery miesiące. Ów okres mieści się między udowodnionym dniem odejścia beczki z fabryki, a udowodnionym dniem odstawienia jej przez odbiorcę. W tym czasie, pełnej jednej trzeciej roku, musi się znaleźć możliwość opróżnienia beczki syropowej. W przeciwnym razie odbiorca-grosista przebrał miarę i więcej beczek sprowadził, niż mógłby ich zużytkować w swym zakładzie. Ale gdy się rozchodzi o jedną tylko beczkę (a i to się zdarza!), to wtedy nie pozostaje nic innego, jak takiego „jednobeczkowego grosistę“ z bezpośredniego pobierania beczek wyłączyć i przekazać go dla pobierania jakimś sprawnemu wielkiemu rozdzielcy.

Ponieważ więc grosista-odbiorca jest dostatecznie chroniony, można opłatę za zwłokę w razie nieterminowego zwrotu wysoko oznaczyć. Musi ona być sownie wymierzana, jako że poza tym nie ma się do dyspozycji żadnego prawdziwie gospodarczego środka przymusu. Kwota ta dlatego została oznaczona za każdą beczkę oraz za każdy dzień zwłoki nie za wysoko na 3 zł. Należy zaznaczyć, iż ten środek sprawił, że dotychczas okazało się niepotrzebnym wpływać w owej kwestii na grosistów przy pomocy urzędowych instrukcji.

Cieleta i jałowki stanowią przychówek, dlatego ich ubój jest zabroniony!

Abweichend liegt die Sache bei den Holzfässern. Hier ist ein Ersatz, wenn auch unter erschwerten Umständen, einsteilen noch möglich. Außerdem unterliegt die Abnutzung der Sirupfässer anderen Voraussetzungen, als wir es bei Eisenfässern sahen. Eine besondere Schwäche der Holzfässer ist es, daß zu ihrer Öffnung der Deckel herausgenommen werden muß. Das Lieferwerk behält sich daher bei den Sirupfässern lediglich das Rückkaufsrecht vor. Der Endempfänger wird also Eigentümer des Fasses zu dem vom Lieferwerk in Rechnung gesetzten Selbstkostenpreis, zu dem vom Verteiler keinerlei Zuschlag erhoben werden darf. Der Endempfänger ist aber verpflichtet, spätestens vier Monate nach Empfang das Faß dem Lieferwerk zum Rückkauf anzubieten. Der Rückkaufspreis unterliegt hierbei der freien Vereinbarung der beiden Parteien. Lehnt das Lieferwerk den Rückkauf ab, so kann der Besitzer des Fasses frei darüber verfügen.

Auf diese Weise wird erreicht, daß das Lieferwerk bei Bedarf sich den Rückkauf zu nutze macht, um Lücken der eigenen Faßherstellung zu schließen. Es kann vorausgesehen werden, daß dieser Fall in Zukunft in stärker erhöhtem Maße eintreten wird.

Jedes schnell zurückgegebene Eisenfaß hilft aber sparen. Es spart auf einfachste und wirtschaftliche Weise Holzfässer.

Odmienne przedstawia się sprawa co do beczek drewnianych. Tu istnieje chwilowo możliwość, aczkolwiek również wśród pogorszonych warunków, ich zastąpienia. Poza tym podlega zużywanie się tych beczek syropowych innym założeniom, aniżeli widzieliśmy to przy beczkach żelaznych. Specjalnie słabą stroną beczek drewnianych jest to, że przy ich otwieraniu musi się wyjmować dno. Dlatego też wytwórnia zastrzega sobie przy tych beczkach jedynie prawo ich odkupu. Ostateczny odbiorca staje się więc właścicielem beczki, za wstawioną do rachunku cenę kosztów własnych wytwórni, do której to ceny rozdzielecy nie wolno nie doliczać. Końcowy odbiorca jest jednak zobowiązany ofiarować beczkę, najpóźniej w cztery miesiące po jej otrzymaniu, wytwórni do odkupu. Cena odkupu podlega tutaj wolnemu porozumieniu się obu stron. W razie, gdy wytwórnia nie przyjmie odkupu, może posiadać beczki nią dowolnie rozporządzać.

W ten sposób zostaje osiągnięte to, iż wytwórnia w razie potrzeby korzysta z odkupu, aby móc uzupełnić lukę w swej produkcji beczek. Można przewidzieć, że w przyszłości ten wypadek będzie występował w zwiększonych rozmiarach.

Każda szybko zwrócona beczka żelazna pomaga jednak w oszczędzaniu. Oszczędza ona w sposób najprostszy i najbardziej ekonomiczny beczki drewniane.

Kartoffeln rollen nach Krakau Ziemniaki nadchodzą do Krakowa

Es ist ein schöner Tag Mitte Oktober. Sonnenstrahlen, blauer Himmel, warme und milde Luft, die man mit wahrer Wonne einatmet. Alles dies läßt vergessen, daß wir uns schon erheblich weit im Herbst befinden. Selbst der leichte Regen von gestern hat nur Vorteil gehabt. Die Straßen sind blank und staubfrei. Ein Prachtwetter. Wie gemacht für — die Kartoffeln. Denn Kartoffeln müssen rollen in Krakau. Trockenheit und Sonne: da muß alles vorangehen, von der Ernte zum Verladen, vom Ausladen zum Verteilen, vom Verteiler zum Verbraucher.

Der Bedarf der Stadt Krakau

Weiß man überhaupt, wieviel Kartoffeln eine Stadt wie Krakau für die Winterversorgung braucht? 100 voll ausgelastete Güterzüge müssen in die Stadt Krakau laufen, um ihren Kartoffelbedarf zu befriedigen. 5 000 Waggonen müssen diese Güterzüge mitbringen, jeden Waggon mit 17 t beladen. Bei Tag und Nacht werden die Waggonen auf den Freiladegleisen bereitgestellt. Bei Tag und Dunkelheit werden sie entladen.

Das erfuhr ich bei der Abteilung Ernährung und Landwirtschaft des Distrikts, wohin ich ging, weil ich mich über das veränderte Straßenbild Krakaus unterrichten wollte. Denn mit Kartoffeln beladene Wagen im Straßenbild, viele solcher Wagen, das war mir ungewohnt.

Wo kommen die Kartoffeln her?

Ich stellte gleich die mir wichtigste Frage. „Wer versorgt Krakau mit Kartoffeln? Denn, soweit mir bekannt ist, kann der Distrikt Krakau sich mit Kartoffeln nicht selbst ernähren?“

„Da sind Sie richtig unterrichtet“, lautete die Antwort. „Aber im Augenblick rollen die meisten Kartoffeln aus dem Distrikt selbst an. Vor allem die nördlichen und östlichen Kreise sind an den Lieferungen beteiligt.“

„Und was machen die Südkreise?“

„Das sind, was die Versorgung angeht, unsere Sorgenkinder. Die Südkreise haben wie alle Gebirgskreise nur einen beschränkten Kartoffelanbau mit unzureichenden

Pogodny dzień w połowie października. Promienie słoneczne z bezchmurnego nieba przenikają ciepłe i łagodnie powietrze, które wdychamy z prawdziwą rozkoszą, zapominając, iż znajdujemy się w pełni jesieni.

Lekki deszczyk wczorajszy oczyścił z kurzu ulice miasta, jednym słowem pogoda wspaniała, wymarzona dla ziemniaków. Ziemniaki zaś nadchodzą rzeczywiście do Krakowa. Suche powietrze i słońce: trzeba je wykorzystać, a więc jak najprędzej z pola do stacji załadowczej, od wyładowania do rozdzielców, od rozdzielców do spożywców.

Zapotrzebowanie miasta Krakowa

Czy zdajemy sobie w ogóle sprawę, ile ziemniaków potrzeba do zaopatrzenia na zimę mieszkańców miasta takiego, jak Kraków? 100 pociągów towarowych o pełnym składzie przybyć musi do Krakowa, razem 5000 wagonów, z których każdy wiezie 17 ton ziemniaków. Dniem i nocą podstawia się wagony na rampie załadowczej i wyładowuje się je bądź przy świetle dziennym, jak również po nastaniu zmroku.

Dowiedziałem się o tym w Oddziale Wyżywienia i Rolnictwa Okręgu, dokąd udałem się, by zasiągnąć informacji w sprawie niezwykłego ruchu ulicznego Krakowa. Bo widok licznych wozów naładowanych ziemniakami na ulicach miasta był dotąd niespotykany.

Skąd przybywają ziemniaki?

Stawiam z miejsca najważniejsze pytanie „Kto zaopatruje Kraków w ziemniaki? O ile mi wiadomo, Okręg krakowski nie jest przecież pod tym względem samowystarczalny?“

„Słusznie Pan sądzi“, brzmiała odpowiedź. „Większość ziemniaków nadchodzi jednak w tej chwili z naszego Okręgu, głównie z jego północnych i wschodnich powiatów.“

„A jak przedstawia się sprawa z powiatami południowymi?“

„Pod względem zaopatrzenia przysparzają nam one niewiele trosk. W powiatach południowych, jak zresztą we wszystkich powiatach górskich, uprawia się ziemniaki w ograniczonym zakresie, nie uzyskując przy tym wyso-

Erträgen. Für die Versorgung der Bevölkerung des flachen Landes würden die eigenen Kartoffeln ausreichen. Aber die Städte und die in erheblichem Umfange vertretene Industrie müssen aus dem Norden versorgt werden“.

„Ist der Anteil des Südens an der Versorgung erheblich?“

„Das ist nicht einmal das Schlimmste. Aber die Gebirgskreise sind in anderer Beziehung anspruchsvoll. Sie beanspruchen die ersten Kartoffeln der kellerreifen Ernte für sich“.

„Nanu?“

„Eine ganz natürliche Sache. Die Gebirgskreise pflegen bereits Ende Oktober vor allem nachts erhebliche Fröste zu haben. Was bis dahin nicht angekommen ist — haben Sie schon einmal erfrorene Kartoffeln gegessen?“

„Ich danke. Süße Kartoffeln sind nicht mein Fall. Da sollen lieber die Südkreise als erste ihre Kartoffeln bekommen.“

Krakaus Hauptgüterbahnhof

Überraschend kommt: „Ich habe leider für eine weitere Unterhaltung hier keine Zeit — — —“

„Entschuldigen Sie bitte“.

„Nein, so war das nicht gemeint. Ich mache Ihnen einen Vorschlag, der Ihnen zusagen dürfte. Ich fahre jetzt auf die einzelnen Krakauer Bahnhöfe, um mich zu überzeugen, daß alles in ordentlichem Fluß ist. Wollen Sie mich begleiten?“

In kurzer Zeitsind wir auf dem Hauptgüterbahnhof. Der Weg zu den Freiladegleisen war leicht zu finden. Man braucht nur achtzugeben, woher die Kartoffelfuhren ihren Weg nahmen.

Ein überraschendes Bild tut sich auf. Ein Kartoffelwaggon steht neben dem anderen, mehre lange Geleise voll. 150 Waggon sind es an diesem Tage, erfahren wir nachher. Alles ist in fiebriger Tätigkeit. Denn kein Waggon darf länger als 6 Stunden stehen bleiben. Es heißt also, sich dran halten. Und wie sie sich dran halten! Wir werden Augenzeugen, wie ein 20-Tonner in 2 Stunden ausgeladen wurde! Eine Rekordleistung! Nur, daß eine solche Bestleistung schweigend vollbracht wird, ohne daß die Öffentlichkeit groß etwas davon erfährt.

Wir wandern die Reihen entlang. Fuhrwerke aller Art drängen sich an die Waggon, fahren ab, kommen neu herein. Wo eine Stockung auftritt, werden nach Fuhrmannsart kräftige Worte gesprochen, und schon löst sich der Knäuel.

„Das langt alles noch nicht“, sagt plötzlich mein Begleiter.

Ich schaue ihn fragend an.

„Sehen Sie, große Fuhrwerke, kleine Fuhrwerke, mit Luftbereifung, mit einfachen Rädern, zweispännig und einspännig, alles ist vertreten. Nur eins fehlt noch, die Autos“.

„Aber es muß doch schließlich auch ohne Autos gehen!“

„Das sagen Sie. Aber lassen Sie die Ankünfte sich auf 200, 250 Waggon den Tag steigern. Das wird bald kommen. Da, sehen Sie, ein Waggon aus dem Lubliner Distrikt und da noch einer. Und da, auch Radom ist vertreten. Diese Ankünfte werden sich täglich steigern. Zwar laufen viele dieser Waggon unmittelbar an Industriebetriebe in unserem Distrikt, aber ein großer Teil kommt auch auf den Krakauer Bahnhöfen an. Und die Bahn ist unnach-sichtlich, sie muß es sein. Sie gestattet keine Überschreitung der Entladezeit. — Na, es wird schon werden. Haben wir es bisher geschafft, werden wir es auch weiter schaffen“.

Die übrigen Krakauer Bahnhöfe

„Sie sagten vorhin: auf den Krakauer Bahnhöfen?“

„Eine Stadt wie Krakau kommt mit einem Entladebahnhof nicht aus. Zwar wird die größte Menge hier am Hauptgüterbahnhof entladen. Aber die anderen Ausladebahnhöfe sind nicht minder wichtig. Doch, wozu lange reden! Wollen Sie mich weiter begleiten?“

Mit Mühe winden wir uns durch die verwirrende Menge der Kartoffelfuhrwerke hindurch.

kich plonów. Produkcja powiatów nizinnych wystarczyla-by do pokrycia zapotrzebowania na ziemniaki własnej ludności. Miasta jednak i ośrodki przemysłowe zaopatrzyć należy z terenów leżących na północ“.

„Czy południowa część kraju wymaga dowozu znacznych ilości ziemniaków?“

„To nie byłoby jeszcze najgorsze. Powiaty górskie stawiają jednak duże wymagania w innym kierunku. Potrzebują one mianowicie ziemniaków nadających się do przechowania w piwnicy“.

„Nie rozumiem?“

„Zupełnie naturalne. W powiatach górskich daje się od-czuwać dotkliwie przymrozki już z końcem października. Co nie nadeszło jeszcze do tego czasu... czy jadł Pan już kiedy przemarzniete ziemniaki?“

„Dziękuję. Słodkie ziemniaki to nie moja specjalność. Niech już lepiej południowe powiaty otrzymają swe ziemniaki jako pierwsze z kolei“.

Główny dworzec towarowy w Krakowie

Niespodziewanie pada uwaga: „Nie mam niestety więcej czasu na dalszą rozmowę...“

„Proszę mi więc wybaczyć...“

„Nie, nie myślałem w ten sposób. Zaproponuję Panu coś, co z pewnością będzie Panu odpowiadać. Wybieram się teraz na objazd poszczególnych dworców, by przekonać się, czy wszystko jest w porządku. Pojedzie Pan ze mną?“

Znaleźliśmy się wkrótce na głównym dworcu towarowym. Drogę do miejsc wyładowania łatwo było znaleźć, należało udać się tylko w kierunku, skąd przybywały wozy nala-dowane ziemniakami.

Ukazał się niezwykle widok. Na torach kolejowych stały jeden za drugim liczne wagony załadowane ziemniakami. W dniu dzisiejszym, jak nas poinformowano, nadeszło 150 wagonów. Dokoła wre gorączkowy ruch, gdyż jeden wagon nie może postać tu dłużej, niż przez 6 godzin, z wy-ladowaniem należy się więc spieszyć. Robota idzie szybko naprzód. W naszych oczach wyładowano wagon 20 tonowy w ciągu 2 godzin! Jest to swojego rodzaju rekord! Re-kordów takich dokonuje się tutaj bez rozgłosu, szerszy ogół rzadko kiedy dowiaduje się o tym.

Idziemy wzdłuż wagonów. Tłoczą się przy nich wozy naj-rozmaitszego rodzaju, jedne odjeżdżają, drugie zajeżdżają. Tu i ówdzie ruch utyka, słychać dobitne słowa w narzeczu woźniców i wozy ruszają ponownie.

„To wszystko nie wystarcza jeszcze“ — przemawia nagle mój towarzysz.

Spoglądam na niego z pytaniem w oczach.

„Widzimy tu wielkie i małe furmanki, wozy na kołach gumowych i wyczajnych, jedno i dwukonne. Brakuje tylko samochodów“.

„Ostatecznie można dać sobie radę i bez samochodów!“

„Tak Pan sądzi? Przypuśćmy wszakże, że dowóz wzro-snie do 200 lub 250 wagonów dziennie, a nastąpi to wkrót-ce. Niech Pan spojrzy na ten wagon, pochodzi z okręgu lubelskiego, obok niego stoi drugi z Radomia. Dowóz z dal-szych okolic wzmacniać się będzie z dnia na dzień. Wiele z tych wagonów kierujemy wprawdzie bezpośrednio do zakładów przemysłowych naszego okręgu, znaczna jednak część przychodzi na dworce krakowskie. A kolej musi być bezwzględna, nie dopuszcza ona żadnych przekroczeń ter-minu wyładowania. No, jakoś to będzie. Daliśmy sobie radę dotychczas, potrafimy poradzić sobie i w przyszłości.“

Inne dworce krakowskie

„Powiedział Pan przed chwilą: krakowskie dworce?“

„Miastu takiemu jak Kraków, nie wystarczyłby jeden dworzec wyładowczy. Największe ilości wyładowuje wprawdzie tutaj, na głównym dworcu towarowym, inne dworce jednakowoż odgrywają dużą rolę. Ale co tu wiele mówić! Czy chce Pan towarzyszyć mi nadal?“

Z trudem przepchaliśmy się przez natłoczone wozy.

Po drodze spotykamy furmanki chłopskie, po których widać, iż odbyły daleką drogę. Chcę właśnie zapytać swego towarzysza w tej sprawie, gdy słyszę:

Unterwegs begegnen wir Bauernfuhrwerken, die offensichtlich einen langen Weg hinter sich haben. Gerade will ich eine erstaunte Frage tun, da höre ich schon:

„Das ist der erste Treck. Wir müssen alle Möglichkeiten ausschöpfen, um die Ostbahn zu entlasten. Die Weichsel ist leider für uns nicht brauchbar. Sie hat zu wenig Wasser. Wir würden sonst versuchen, die Kartoffeln auf Kähnen stromaufwärts nach hier zu bringen. Um dennoch die Ostbahn zu entlasten, lassen wir die Erzeuger der nächstgelegenen Überschußgebiete, in der Hauptsache aus dem Kreise Miechów, ihre Ablieferungen auf der Landstraße nach Krakau bringen. Hier haben sie einen solchen Treck. Etwa 6 000 t werden auf diese Weise nach Krakau gebracht. Hintereinander gereiht würden die dazu notwendigen 7 000 Panjefuhrwerke eine Länge von 3 bis 4 km einnehmen. — Aber da sind wir schon am Bahnhof Grzegorzki“.

Der Bahnhof Grzegorzki ist am Weichselufer gelegen. Er hat in diesem Jahr durch die Pflasterung der Rampe gute Auslademöglichkeiten erhalten. Auch hier treffen wir, gemessen an den kleineren Ausladegleisen, auf Hochbetrieb. Mit einer Höchststellung von 25 Waggons bringt der Bahnhof Grzegorzki dem Hauptgüterbahnhof fühlbare Entlastung.

Der Bahnhof „Weichsel“ liegt am rechten Ufer. Seine Zufahrtwege sind in gutem Zustande. 45 Waggons täglich kann der Bahnhof fassen. Aber für Kartoffeln ist er noch nicht in Betrieb genommen. Man will es fast nicht glauben, daß es so etwas überhaupt gibt, einen Güterbahnhof ohne Kartoffelbetrieb. So sehr hat man sich bereits an die rollenden Kartoffeln gewöhnt.

Als letzten Bahnhof besuchen wir „Bonarka“. Er ist ein eigentlicher Kartoffelbahnhof. Auf ihm werden die Kartoffeln hauptsächlich für den südlichen Stadtteil ausgeladen. 25 Waggons stehen am Freiladegleis. Es ist dasselbe Bild schnellsten Ausladens.

Die Verteilung der Kartoffeln

Etwas geruhsamer ist die Rückfahrt. Ich merke, daß mein Begleiter zufrieden ist.

„Ich sehe es Ihnen an“, sagt er „es plagt Sie die Neugier, wie die Kartoffeln an den Verbraucher gelangen“.

Ich sage gar nichts, warte ruhig.

„10 Großverteiler vom Kartoffelhandel und außerdem die Distriktsstelle der Landwirtschaftlichen Zentralstelle führen die Großverteilung in Krakau durch. Die Distriktsstelle bewältigt allein etwa $\frac{2}{3}$ der gesamten Ankünfte. Vom Großverteiler gehen die Kartoffeln an 10 Obst- und Gemüsegeschäfte zur Verteilung an Deutsche, außerdem an 307 Stadtgeschäfte zur Versorgung der polnischen Bevölkerung“.

„Aber die Verteilung auf freier Straße?“

„Auch das ist notwendig. Sonst geht es nicht schnell genug. Die Geschäfte bewältigen es nicht. Das Stadternährungsamt gibt an die bezugsberechtigte polnische Bevölkerung mit gedruckten Nummern versehene Bezugszettel ab, auf denen vermerkt steht, wieviel Kartoffeln der Bezugsberechtigte erhält. Die entsprechenden Abschnitte der Lebensmittelkarten sind stattdessen dem Bezugsberechtigten abgenommen worden“.

„Da ist also das Stadternährungsamt verantwortlich?“

„Wie sollen wir es sonst schaffen? Außerdem vertreten wir den Standpunkt, daß die Verteilung von Kartoffeln an die polnische Bevölkerung eine eigene Angelegenheit des Stadternährungsamtes ist — nach unseren Weisungen selbstverständlich. Wir weisen ihm auf Grund der polnischen Kopffzahl die festgesetzte Menge Kartoffeln zu. Die Verteilung selbst ist dann nicht mehr unsere Sache“.

Wir schweigen beide. Unsere Gedanken wandern. Und als ob es so sein müßte, sehen wir beide den Winter, der bald alles in Fesseln legen wird.

„Und im Winter?“ frage ich.

„Ich dachte ebenfalls daran. Der Winter ist unsere besondere Sorge. Zwar fordern wir von allen Verbrauchern, daß sie in weitmöglichem Umfange einkellern. Die Post,

„Jest to pierwszy transport. Wykorzystać musimy wszelkie możliwości celem odciążenia Kolei Wschodniej. Stan wody na Wiśle jest tak mały, że nie nadaje się ona do transportu, w przeciwnym wypadku spróbowalibyśmy przewozić ziemniaki galarami w górę rzeki. Aby mimo to odciążyć kolej, poleciłimy producentom z najbliższej położonych miejscowości, głównie z powiatu miechowskiego, odstawić ziemniaki szosą do Krakowa. Te furmanki to właśnie taki transport. W ten sposób dowiezie się do Krakowa około 6000 ton. Do przewozu tej ilości potrzeba będzie 7000 furmanek, które ustawione jedna za drugą, zajęłyby przestrzeń o długości 3—4 km. Ale dojechaliśmy już do dworca „Grzegorzki“.

Dworzec „Grzegorzki“ leży nad brzegiem Wisły. W roku bieżącym wybrukowano jego rampę, przez co zwiększyła się zdolność wyladowania. I tutaj spotykamy się z ożywionym ruchem, dostosowanym do torów o znacznie mniejszej pojemności wyladowczej. Na dworcu Grzegorzki podstawić można jednorazowo najwyżej 25 wagonów; odciąża to już w pewnej mierze dworzec towarowy.

Dworzec „Wisła“ leży na prawym brzegu rzeki. Drogi dojazdowe znajdują się w dobrym stanie. Dworzec ten pomieścić może dziennie 45 wagonów, wagonów z ziemniakami nie kieruje się jednak tamże. Nie chce się wprost wierzyć, że może istnieć jeszcze dworzec towarowy bez transportów ziemniaków, tak bardzo przyzwyczailiśmy się już do widoku przewożonych ziemniaków.

Udajemy się w końcu na dworzec „Bonarka“. Jest on właściwym dworcem wyladowczym dla ziemniaków, przeznaczonych głównie dla mieszkańców południowej części miasta. Na torach wyladowczych stoi 25 wagonów. Wyladowanie odbywa się tu również szybko, jak na głównych dworcach towarowych.

Rozdział ziemniaków

Droga powrotna odbywa się spokojniej. Widzę, iż towarzyszy mój jest zadowolony.

„Zaciekawi Pana zapewne“, rozpoczyna on, „w jaki sposób ziemniaki dostają się do spożywecy?“

Nie odpowiadam nic na to, lecz czekam spokojnie dalszych wyjaśnień.

„Rozdział hurtowny przeprowadza w Krakowie 10 hurtowników z branży ziemniaczanej oraz Placówka Okręgowa Centrali Rolniczej. Sama tylko Placówka Okręgowa załatwia około $\frac{2}{3}$ nadechodzących transportów. Hurtownicy dostarczają ziemniaki do 10 sklepów z owocami i jarzynami, które rozdziela je pomiędzy ludność niemiecką, oraz do 307 sklepów miejskich, zaopatrujących ludność polską“.

„A rozdział wprost z ulicy?“

„Także i to jest konieczne, inaczej bowiem nie możnaby przeprowadzić całej akcji tak szybko. Sklepy same nie dałyby rady. Miejski Urząd Wyżywienia wydaje uprawnionej do poboru ziemniaków ludności polskiej ponumerowane karty zapotrzebowania z zaznaczeniem, jaka ilość ziemniaków należy się uprawnionemu; w zamian za to odbiera mu się odpowiednie odcinki karty żywnościowej.“

„Odpowiedzialność ponosi więc Miejski Urząd Żywnościowy?“

„Inaczej nie moglibyśmy tego przeprowadzić. Wychodzimy z założenia, że przydział ziemniaków ludności polskiej wchodzi w zakres działania Miejskiego Urzędu Żywnościowego — co rozumie się zresztą samo przez się. Urzędowi temu przydzielamy więc pewną ilość ziemniaków, odpowiednio do stanu ludności polskiej. Sam rozdział nie należy już do nas“.

Zamilkliśmy obaj, pogrążeni w myślach. Myślimy o nadechodzącej zimie i jej ciężkich warunkach.

„A w zimie?“ — zapytuję.

„I ja myślałem właśnie o tym. Zima przysparza nam wiele trosk. Wymagamy wprowadzić, by wszyscy konsumenci jak najlepiej zabezpieczyli ziemniaki w piwnicy na okres zimowy. Poczta, Kolej Wschodnia, zakłady przemysłowe, słowem wszystkie instytucje wspierają nas w naszych usiłowaniach, pobierają ziemniaki jesienią i przechowują je we własnym zakresie. Pozostaje jednak dużo konsumentów

die Ostbahn, die Industriebetriebe, alle unterstützen uns denn auch, nehmen ihre Kartoffeln im Herbst ab und lagern selbst. Es gibt aber auch Verbraucher, welche nicht lagern können, es kommen Überraschungen, neue Verbraucher müssen versorgt werden“.

„Hierfür lagern sie selbst?“

„Es sind rund 8000 t zur Einlagerung in Krakau vorgesehen. Erst in den nächsten Tagen werden alle Lager fertig sein. Ein großes Lager umfaßt volle 1000 t, 4 Baracken haben ein Fassungsvermögen von je 200 t. Außerdem werden im Stadtbereich Mieten angelegt, so wie es der Erzeuger tut. Außerdem werden Keller und Lager der Verteiler oder unbenutzte Lagerräume herangezogen“.

Wir sind wieder beim Distrikt auf dem Stephansplatz angekommen. Mit Dank verabschiedete ich mich. Nachdenklich gehe ich nach Hause. Immer wieder begegnen mir Kartoffelfuhrwerke. Kartoffeln müssen rollen nach Krakau.

Überwachungsdienst der Landmaschinen Nadzór nad maszynami rolniczymi

Eine intensive Bodenbearbeitung wird immer die Voraussetzung für jede Erzeugungssteigerung sein. Sie erfordert aber wiederum das Vorhandensein neuzeitlicher Maschinen, und auch diese haben nur dann einen Zweck, wenn sie stets einsatzbereit, d. h. in einem guten Zustande sind. Um eine dauernde Pflege und Wartung aller dieser Maschinen zu gewährleisten, hat die Landwirtschaftliche Zentralstelle fünf motorisierte Werkstattwagen in den einzelnen Distrikten eingesetzt, eine Einrichtung, die von den beteiligten Kreisen der Landwirtschaft seit längerer Zeit als dringend erforderlich gewünscht wurde.

Um die Bedeutung dieses Überwachungsdienstes für alle landwirtschaftlichen Maschinen richtig zu würdigen, bedenke man, daß rund achtzig Prozent aller anfallenden Arbeiten — vom Pflügen angefangen über die Ernte bis zur endgültigen Verladung und bis zum Abtransport der Frucht — Bewegungsarbeiten sind. Je größer nun die landwirtschaftlichen Anbauflächen werden, um so größer wird auch die Bedeutung des für die Bewegungsarbeiten eingesetzten Schleppers. Im Generalgouvernement ist die Bedeutung des Schleppers noch höher zu werten, weil es sich hier um Maschinen handelt, die durch die auf die Kriegswirtschaft zurückgehenden Kontingentierungsmaßnahmen auf lange Sicht voraussichtlich nicht ersetzt werden können.

Wie sah es nun auf dem Teilssektor „Schlepper“ des Landmaschinen-Einsatzes bei der Übernahme durch die deutsche Verwaltung überhaupt aus? Im Anfang des Jahres 1940 wurden im Alt-Generalgouvernement rund zweihundert Schlepper gezählt, deren Lebensdauer, gemessen am Reichsdurchschnitt, der etwa bei acht Jahren liegt, bei weitem überschritten war. Jeder kann sich auf Grund dieser Tatsache allein ein Bild vom Wert dieser Maschinen machen. Heutzutage stehen einschließlich des Distrikts Galizien im Generalgouvernement etwa 1300 neu eingeführte Schlepper im Dienste der Landwirtschaft, die durch die Landwirtschaftliche Zentralstelle über ihre Distrikt- und Kreisstellen der Landwirtschaft zugeleitet wurden.

Allein mit der Übergabe dieser Maschinen war es nicht getan. Wie schon oben ausgeführt, können die vom Reich gelieferten Schlepper nicht schon nach kurzer Gebrauchszeit ersetzt werden. Es war also ein besonderes Augenmerk darauf zu richten, daß die Besitzer von Schleppern laufend über die richtige Wartung und Pflege ihrer Maschinen unterrichtet werden. Geschultes Personal, das sich größtenteils nur aus einheimischen Kräften zusammensetzen muß, fehlte. Als daher sich die Maschinenabteilung der Landwirtschaftlichen Zentralstelle der Aufgabe annahm, die Landmaschinen, welche wertvolle Präzisions-

nie befindlichen in ständiger Überwachung zu halten, mußten die Schlepper in einem guten Zustande erhalten werden, was durch die Einweisung der Schlepper in die Überwachungsstellen erreicht werden konnte.

„Czy w tym celu Panowie sami przechowywać będą ziemniaki?“

„Celem zmagazynowania w Krakowie przewidzieliśmy 8000 ton. W najbliższych dniach magazyny będą gotowe. Duży magazyn pomieści 1000 ton, w 4 barakach złożymy po 200 ton. Poza tym w obrębie miasta założymy kopce podobnie, jak czynią to producenci. Wykorzystamy również piwnice i składy rozdzielców, a także i wszelkie próżne magazyny“.

Powróciliśmy do Okręgu na placu Szczepańskim. Wyrażając słowa podzięków żegnam się z towarzyszem i powracam do domu zatopiony w myślach. W drodze spotykam ciągle wozy z ziemniakami. Ziemniaki nadchodzą do Krakowa.

Warunkiem jakiegokolwiek zwyżki produkcji rolnej będzie zawsze intensywna uprawa roli. Taka uprawa wymaga jednak znowu posiadania nowoczesnych maszyn, a i te mają tylko wtedy znaczenie, jeżeli są w stałym pogotowiu użytkowym, a więc w dobrym stanie. Dla zapewnienia stałej pielęgnacji i nadzoru nad wszystkimi maszynami rolniczymi Centralny Urząd Rolniczy zainstalował dla poszczególnych dystryktów pięć zmotoryzowanych wozów warsztatowych. Jest to inowacja, która już od dłuższego czasu uznana została przez zainteresowane sfery rolnicze jako konieczna.

Ażby dobrze ocenić znaczenie takiej służby nadzorczej dla wszystkich maszyn rolniczych, należy uprzytomnić sobie, że okragło 80 % wszystkich robót rolnych, począwszy od orki, a skończywszy na żniwach i przetadunku i odtransportowaniu zbiorów — to prace wymagające trakcji. Im większe stają się obszary uprawne, tym większe jest znaczenie traktorów użytych do robót rolnych. Znaczenie traktorów w Generalnym Gubernatorstwie jest tym większe i traktory są tu tym cenniejsze, że chodzi o maszyny, których zapasu nie będzie można przez długi jeszcze przypuszczalnie okres uzupełniać ze względu na ograniczenia kontyngentowe metalu i wyrobów z metalu związane z gospodarką wojenną.

Zachodzi teraz pytanie, jak przedstawiała się w ogóle sprawa traktorów w rolnictwie przy przejęciu kraju przez administrację niemiecką. Na początku roku 1940 naliczono na ówczesnym obszarze Generalnego Gubernatorstwa okragło dwieście traktorów, których przeciętny żywot, liczony w Rzeszy na mniej więcej osiem lat, trwał już o wiele dłużej. Każdy może sobie na podstawie tych faktów wyrobić zdanie na temat wartości tych maszyn. W dniu dzisiejszym w służbie uprawy roli znajduje się na terenie Generalnego Gubernatorstwa łącznie z Dystryktem Galicji około 1300 nowo sprowadzonych traktorów, które zostały dostarczone przez Centralny Urząd Rolniczy i rozdzielone przez placówki dystryktowe i powiatowe tego Urzędu.

Przez samo oddanie tych maszyn do użytku nie zaliczono jednak zagadnienia. Jak już wyżej wspomniano, traktorów sprowadzonych z Rzeszy nie można po krótkim czasie używania zastąpić nowymi. Należało przeto zwrócić specjalną uwagę na odpowiednie bieżące instruowanie posiadaczy traktorów co do właściwego obchodzenia się z maszynami i ich pielęgnowania. Brakowało odpowiedniego personelu wyszkolonego, złożonego z sił miejscowych. Kiedy Centralny Urząd Rolniczy podjął zadanie stałego nadzorowania maszyn rolniczych, które stanowią

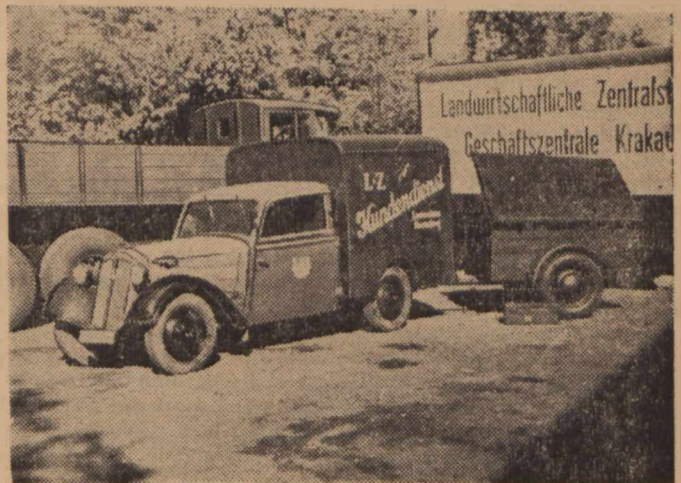
arbeit darstellen, ständig zu überwachen, stand sie vor einer schwierigen Aufgabe. Es mußte vor allem von der Überlegung ausgegangen werden, daß die Schlepper, die ja besonders in der Zeit vom März bis November des Jahres dauernd im Einsatz sind, an Ort und Stelle überprüft und, wenn nötig, repariert werden können. Denn kein Schlepperbesitzer wird während dieser Monate die Zeit dazu finden, seine Maschinen zur Durchsicht erst bis zur nächsten Reparaturwerkstatt in die Kreisstadt zu bringen.

Die Vorbereitungen zur Einrichtung einer Landmaschinen-Überwachung liegen schon längere Zeit zurück. Sie wurde jedoch durch eine planmäßige Schulung von Schleppermonteuren, durch Teilnahme an Lehrgängen, die im Reich durchgeführt wurden, derartig gefördert, daß jetzt bereits ein ausreichender Stamm von Arbeitskräften für diesen Sonderzweck zur Verfügung steht. Leicht war diese Aufgabe nicht, da die einheimischen Arbeitskräfte, auf die sich die Wahl erstrecken mußte, abgesehen von der fachlichen Eignung den Anforderungen nur bedingt entsprachen.

Aus diesem Stamm von ausgebildeten Arbeitskräften wurden nun die Standortmonteure gewählt, deren Aufgabe darin liegt, in jedem Monat einmal jeden Schlepper im Kreisgebiet einer Kontrolle zu unterziehen. Dieser Einsatz allein konnte allerdings nicht ausreichen, zumal wenn man bedenkt, daß der Reparaturanfall im Generalgouvernement immer noch ein Mehrfaches, fast das Dreifache, des Reichsdurchschnittes beträgt. Auch unter der Berücksichtigung, daß die Standortmonteure nur geringfügige Mängel im Rahmen ihrer Tätigkeit sofort beheben können und sich ihre Arbeit hauptsächlich auf die Durchsicht der Maschinen beschränkt, mußte eine Erweiterung des Überwachungsdienstes durchgeführt werden.

Die von der Landwirtschaftlichen Zentralstelle ausgerüsteten Werkstattwagen können, ihrer Ausrüstung und ihrem geschulten Personal entsprechend, jederzeit an Ort und Stelle die Arbeiten einer normalen Werkstatt ausführen. Sie führen neben dem allgemeinen Werkzeug Spezialwerkzeuge für Schleppermotore mit sich und sind neben dem Schraubstock auch mit einer kompletten Schweißanlage sowie mit hochwertigen Meßinstrumenten ausgerüstet. Des weiteren werden im Wagen selbst kleinere und

wyrób szczególnie precyzyjny, stanął on przed znacznymi trudnościami. Urząd musiał wyjść z założenia, że traktory, które szczególnie w czasie od marca do listopada stale są w ruchu, winny być kontrolowane na miejscu i, jeżeli trzeba, na miejscu naprawiane. Żaden bowiem właściciel traktora nie znajdzie w przeciągu tych miesięcy czasu na to, aby dojechać ze swoją maszyną do najbliższego warsztatu reparacyjnego w mieście powiatowym dla dokonania przeglądu i naprawy.

Werkstattwagen mit Anhänger

Wóz reparacyjny z przyczepką

Przygotowania do zorganizowania nadzoru nad maszynami rolniczymi trwają już od dłuższego czasu. Rozwijały się one jednak w ten sposób, że w Rzeszy przeprowadzono planowe przeszkolenie monterów traktorowych, którzy brali udział w odpowiednich kursach zawodowych. Obecnie więc już gotów jest sztab pracowników w tym zakresie. Zadanie to nie było łatwe, ponieważ siły krajowe, z których musiano dokonać wyboru, poza przydatnością fachową, pod innymi względami tylko warunkowo odpowiadały wymaganiom.

Z tego sztabu wyszkolonych sił pracowniczych wybrano następnie monterów powiatowych, których zadanie polega na poddawaniu wszystkich traktorów w powiecie kontroli raz w miesiącu. Taki aparat mimo wszystko nie mógł wystarczyć, tym bardziej, jeżeli się zważy, że odsetek napraw w Generalnym Gubernatorstwie przewyższa jeszcze znacznie odsetek w Niemczech i wynosi prawie trzy razy tyle. Nawet uwzględniając fakt, że monterzy powiatowi w ramach swoich funkcji mogą doraźnie usuwać jedynie drobne uszkodzenia, ograniczając się przede wszystkim do przeglądu maszyn, musiała się nastąpić konieczność rozbudowania służby nadzoru nad maszynami.

Wozy warsztatowe, odpowiednio wyposażone przez Centralny Urząd Rolniczy, mogą dzięki swoim wszechstronnym urządzeniom i wyszkolonemu personelowi podjąć każdego czasu na miejscu prace normalnego warsztatu naprawy. Posiadają one oprócz normalnego zespołu narzędzi, narzędzia specjalne dla silników ciągnikowych a ponadto są wyposażone w imadło i wysoko wartościowe narzędzia pomiarowe. Poza tym do wozu warsztatowego można zabrać mniejsze a do przyczepki większe części wymienne. Kolumny warsztatowe, które pracują dystryktami, uzupełnią miesięczne przeglądy monterów powiatowych dokładnymi kwartalnymi rewizjami wszystkich traktorów swojego dystryktu. Zapobiegawcze funkcje kontroli i rewizji wykonywanych przez dwóch monterów-specjalistów, znajdujących się w załodze wozów warsztatowych, polegają na gruntownym przeglądzie maszyn, przy czym zawczasu wykonane zabiegi zapobiegną przedwczesnemu zniszczeniu względnie późniejszym większym naprawom. Nadto monterzy fachowi dopilnują zarówno właścicieli jak i kierowców traktorów, ażeby ci racjonalnie i starannie obchodzili się z trak-

Bei der Arbeit

Przy pracy

im Anhänger auch größere Ersatzteile mitgeführt. Die Werkstattwagen, die distriktsweise eingesetzt sind, werden, zusätzlich zu dem monatlichen Überwachungsdienst durch den Standortmonteur, alle Vierteljahre jeden Schlepper ihres Distrikts einer eingehenden Revision unterziehen. Die vorbeugende Arbeit der Kontrollen und Revisionen, die von zwei Spezialmonteuren, die die Besatzung der Werkstattwagen ausmachen, ausgeführt wird, erstreckt sich auf gründliche Durchsicht der Maschinen, wobei durch rechtzeitige Eingriffe vorzeitiger Verschleiß bzw. spätere größere Reparaturen vermieden werden sollen. Außerdem werden

sowohl die Schlepperbesitzer wie auch die Schlepperführer durch diese Fachmonteure laufend zu einer sachgemäßen Pflege und Wartung der Maschinen angehalten. Die Standortmonteure sowie auch das Personal der Werkstattwagen sind angewiesen, den jeweiligen Distriktstellen regelmäßig genauen Bericht über Befund und Störungsursachen der einzelnen Schlepper zu geben. Diese Berichte dienen den Distriktstellen als Unterlagen für die Einsatzfähigkeit der Maschinen, gleichzeitig aber auch für die Maßnahmen, die zu ergreifen wären, wenn Fehlerquellen auf unsachgemäße Behandlung zurückzuführen sein sollten.

Der Überwachungsdienst erstreckt sich auf die Zeit vom 1. März bis einschließlich 30. November eines jeden Jahres und wird auf Grund eines Abonnements durchgeführt. Im Rahmen dieses Abonnements werden fünfundvierzig Monteur-, Arbeits- und Aufenthaltsstunden übernommen. Reisezeit, Fahrgeld und Verpflegung der Monteure sind in dem zu vergütenden Pauschalbetrag enthalten und werden daher nicht besonders berechnet. Bei der Errechnung dieser fünfundvierzig effektiven Stunden wurden für jeden Schlepper für die monatliche Überwachung drei Stunden und für die vierteljährliche Revision sechs Stunden zugrunde gelegt. Selbstverständlich ist man sich vollständig klar, daß eine Überschreitung in der hier vorgesehenen Prüfungszeit in besonders gelagerten Fällen nicht zu umgehen sein wird, und die hier genannten Zeiten können daher nur als Norm gewertet werden. Hauptsächlich kommt es ja darauf an, die Maschinen durch den Überwachungsdienst vor allem während der Hauptbetriebszeit hundertprozentig arbeitsfähig zu erhalten; denn schließlich kann man größere Reparaturen, die da und dort immer auftreten werden, während der stillen Winterzeit in den Groß-Reparaturwerkstätten der Kreisstädte durchführen.

Dieser Überwachungsdienst, der sich im Augenblick zunächst auf eine Überwachung der Schlepper erstreckt, wird bald auch auf die Überprüfung der hochwertigen Landmaschinen, wie Binder usw., ausgedehnt werden. Erst dann wird das Ziel, das sich die Landwirtschaftliche Zentralstelle gesteckt hat, ganz erreicht sein.

Trotzdem kann man schon heute sagen, daß der Überwachungsdienst für seinen Teil dazu beitragen wird, die der Landwirtschaft gestellten Aufgaben zu erfüllen. Er ist Ausdruck des festen Willens, durch geeignete Maßnahmen die Intensivierung und Leistung der Landwirtschaft des Generalgouvernements nicht zuletzt zu deren eigenem Vorteil trotz der bestehenden Kriegsverhältnisse zu steigern.

Günter Ehrlich

torami. Monterzy powiatowi oraz załogi kolumn warsztatowych otrzymali polecenie udzielania placówkom dystryktowym Centralnego Urzędu Rolniczego regularnych i dokładnych sprawozdań o stanie i przyczynach uszkodzeń poszczególnych traktorów. Sprawozdania te służą placówkom dystryktowym jako wskazówki co do stopnia wydajności maszyn, równocześnie zaś jako materiał do zarządzeń, które należałoby wydać w razie, gdyby się okazało, że źródłem szkód jest obchodzenie się czy brak zainteresowania i dbałości.

Ochraniaj artykuły spożywcze!

Służba nadzoru trwa w okresie od 1 marca do 30 listopada każdego roku włącznie i będzie wykonywana na zasadach abonamentu. Abonament obejmuje 45 godzin monterskich, roboczych czy pobytowych. Czus jazdy, koszty podróży i wyżywienie monterów są zawarte w opłacie ryczałtowej, wskutek czego nie będzie się ich obliczać osobno. Przy obliczaniu powyższych efektywnych czterdziestupięciu godzin przewidziano na każdą kontrolę miesieczną trzy godziny, a na każdą kontrolę kwartalną sześć godzin na traktor. Zdawano sobie, rzecz prosta, zupełnie sprawę z tego, że przekroczenia przewidzianych godzin w poszczególnych wypadkach nie da się uniknąć, dlatego też czasy tu podane traktować należy tylko jako normy. Głównie przecież chodzi o to, aby za pomocą służby nadzoru utrzymać maszyny w stu procentowej zdolności do pracy w czasie głównego sezonu roboczego, ostatecznie bowiem można poważniejsze reparacje, które zawsze tu i tam okażą się konieczne, przeprowadzić w spokojnym okresie zimowym w większych warsztatach reparacyjnych w miastach powiatowych.

Służba nadzoru, która narazie ograniczy się do traktorów, rozciągnie się niebawem na wysokowartościowe maszyny rolnicze innego rodzaju jak np. wiązalki itd. Dopiero wtedy cel zakreślony przez Centralny Urząd Rolniczy zostanie w pełni osiągnięty.

Już dziś jednak można powiedzieć, że służba nadzoru w swoim zakresie przyczyni się do spełnienia przez rolnictwo jego zadań. Zaprowadzenie tej służby jest wyrazem zdecydowanej woli podniesienia drogą odpowiednich zarządzeń wydajności gospodarstwa rolnego w Generalnym Gubernatorstwie mimo trwających warunków wojennych i to między innymi również dla dobra tego kraju.

Ein Tag auf einer Erfassungsstelle Dzień na miejscu skupu

Es lohnt sich, Erfassungsstellen zu besuchen. Dort herrscht Leben, herrscht Drängen. Man vergißt, daß man eben noch über leere Felder fuhr. Man hatte bereits aus dem Gedächtnis verloren, daß noch vor kurzem die Ernte in vollem Gang war, man hat sich damit abgefunden, daß der Herbst den Sommer ablöste. Aber hier, auf der Erfassungsstelle, erleben wir die Ernte noch einmal. Wir erleben, und das ist wichtiger, die sinnvolle Verwendung der Ernte, den Beginn des Laufes der Ernte vom Erzeuger zum Verbraucher.

Auf welcher Erfassungsstelle wir waren? Muß das gesagt werden? Jede Erfassungsstelle kann für sich in Anspruch nehmen, daß es bei ihr gleich oder ähnlich zugeht. Aber nicht immer trifft es sich so, wie wir es antrafen. Denn wir hatten uns vorher genau unterrichtet, auf welcher Erfassungsstelle an dem von uns gewählten Oktobertag die Hauptsparten der Erfassung sich in vollem Betriebe zeigten.

Oplaci się odwiedzić placówkę zbiorczą. Panuje tam ruch i życie. Zapomina się, iż jechało się przez puste już pola. Z pamięci wyszło, że przecież tak niedawno żniwa odbywały się w całej pełni, orientujemy się, że niejsze lata zajęła jesień. Ale tu na punkcie zbiorczym przeżywamy żniwa po raz wtóry. Co jest ważniejsze, iż jesteśmy świadkami rozsądnego wykorzystania zbiorów, widzimy mianowicie, jak plony poczynają wędrować od producenta do konsumenta.

Na jakim punkcie jesteśmy? Czy trzeba wymieniać nazwę? Każda placówka skupu może mieć pretensje, aby na niej działo się podobnie lub zgoła tak samo! Jednakże nie zawsze odbywa się to tak, jak mieliśmy okazję widzieć. Przedtem bowiem zasięgnęliśmy dokładnych informacji, na jakim punkcie, w pewnym dniu październikowym przez nas wybranym, akcja skupu odbędzie się w całej pełni.

W odpowiednim czasie przyjechaliśmy pociągiem. Gdy przybyliśmy na miejsce, było już późne popołudnie. Pierw-

Zeitgemäß fuhren wir mit dem Zuge. Als wir eintrafen, war bereits später Vormittag. Kartoffelwagen, Getreidewagen und brüllendes Vieh, Vieh in Waggons und Vieh vor Waggons, das war der erste Eindruck, den wir erhielten. Aber wir waren nicht die einzigen, auf die das Eindringen machte. Als unser Zug weiterfuhr, hingen aus allen Fenstern die Menschen. Das sieht man nicht jeden Tag. Selbst die Bauern, welche mit dem Zuge zur Kreisstadt gekommen waren, verhielten einige Augenblicke.

Der Viehmarkt

Aber am Bahnhof hielten wir uns nicht lange auf. Unser erster Besuch sollte dem Kreisviehmarkt gelten. Heute war Markt. Und es war nicht mehr allzu früh am Tage. Wir mußten uns beeilen. Aber wir kamen gerade zurecht, um noch den Schluß der Klassifizierung zu erleben. In Reih und Glied stand Tier an Tier. Ein Vertreter des Viehhandelsbetriebes und ein Fleischer des Ortes gingen, ihres Amtes waltend, die Reihe lang. Prüfend wurde jedes Stück Vieh gemustert, kurze Sätze untereinander getauscht, Feststellungen getroffen. Man sah es den Männern an: sie waren sich bewußt, daß es nicht viele Fachleute gibt, welche mit schnellem und sicherem Blick eine richtige Schätzung vorzunehmen verstehen. Man sah, sie waren es gewohnt, daß man sich überzeugt in ihre Entscheidung fügte. Es mag bei ihnen wohl nur selten vorkommen, daß der Marktleiter gezwungen wird, einen Einspruch gegen ihre Entscheidung zu schlichten und eine endgültige Entscheidung zu fällen.

Reibungslos lief alles und wie für uns geprobt. Selbst das Brüllen der Kühe sei heute nicht so schlimm, meinte der Marktleiter mit einem Seitenblick auf uns. Und während neue Kühe zukamen und andere weggetrieben wurden, erzählte uns der Marktleiter:

„Etwa 170 Stück werden heute aufgetrieben werden. Eine erhebliche höhere Zahl, als wir es früher gewohnt waren. Aber die Ohrenmarken machen sich bezahlt. Sehen Sie, dort werden die Ankömmlinge auf ihre Ohrenmarken geprüft. Bis vorhin wurde jedes Stück in Ordnung befunden. Die Ohrenmarken, wie soll ich sagen, sind das Ablieferungsgewissen der Erzeuger. Diese wissen, daß jedes Stück Vieh von der Geburt bis zum Grabe von seiner Ohrenmarke und der entsprechenden Eintragung in die Viehregister begleitet wird.“

„Einen Augenblick“ — der Viehleiter ging eilig über den Platz. Uns schräg gegenüber schien etwas los zu sein. „Einige Kühe stritten sich. Das kommt vor. Beim letzten Auftrieb mußte eine Kuh mit gebrochenem Bein zum Schlachthaus gebracht werden.“

„Ah, sehen Sie da, ein prächtiges Stück. So was sieht man nicht jeden Tag.“ Nein, Reichsmaßstab dürfen Sie hier nicht anlegen. Sogenannte aa-Klasse gibt es, er zog sein Merkbüchlein aus der Tasche, im Generalgouvernement nur 0,08 %. Auch die a-Klasse ist nur mit 0,5 %, die b-Klasse mit nur 2,8 % vertreten. Dagegen zeigt die c-Klasse 43,44 % und die unterste, die d-Klasse, 53,18 %, also über die Hälfte des gesamten Auftriebes. Gewiß, der augenblickliche Zustand der Tiere ist etwas besser, wir befinden uns eben im Frühherbst. Aber die Ihnen genannten Zahlen sind genau ermittelte Durchschnittszahlen des Generalgouvernements. Meine eigenen Zahlen liegen allerdings, und darauf bin ich stolz, etwas über diesen Zahlen.“

„Preisbildung“

Wir verabschieden uns mit Dank. Ah, da hätten wir beinahe etwas vergessen. Wir hatten uns vorgenommen, zuzusehen, wie die „Preisbildung“ vor sich ging. Wir stellen uns also zu einer Gruppe und hören zu. Der Vertreter des Viehhandelsbetriebes macht mit dem Erzeuger auf Grund der Klassifizierung und des vorliegenden Wiegescheines den Kaufpreis aus. Ein kurzes Hin und Her und die Sache ist erledigt. Beinahe waren wir enttäuscht. Wir hatten geglaubt, etwas ganz anderes zu erleben.

Aber wir kamen doch auf unsere Rechnung. Es ging doch nicht alles seinen geruhsamen Gang. Wieder war in

szere co rzucalo się w oczy — to wozy z ziemniakami i zbożem, ryczące bydło przed wagonami i w wagonach. Ale nie my byliśmy tymi jedynymi, na których zrobiło to wrażenie. Z okien pociągu naszego, dalej jadącego, mnóstwo ludzi wychylało się żądnych niecodziennego widoku. Nawet i chłopcy, przybyli tymże pociągiem do powiatowego miasta, zatrzymywali się, na chwilę parę.

Targowica bydłowa

Na dworcu nie bawiliśmy zbyt długo. Pierwsze nasze odwiedziny poświęcone były powiatowej targowicy bydłowej. Był to dzień targowy, a nie było przy tym już zbyt wcześnie. Musieliśmy się tedy spieszyć. Zdążyliśmy jednak akurat, aby być świadkami końca klasyfikacji. Zwierzęta stały rzędem w porządku. Wzdłuż rzędu szedł przedstawiciel przedsiębiorstwa handlu bydłem w towarzystwie miejscowego rzeźnika. Badawczym spojrzeniem lustrowali każdą sztukę, wymieniając między sobą kilka słów wzgl. dzieląc się uwagami. Przyglądamy się tym ludziom, widać, iż nie wielu znajdzie się fachowców, którzy potrafiliby szybko i pewnym spojrzeniem ocenić towar właściwie. Widać, iż byli przyzwyczajeni, że każdy godził się z ich decyzją. Do rzadkości należało, aby kierownik targowicy był zmuszony interweniować przeciw ich decyzjom i rozstrzygać w sposób ostateczny.

„Wszystko odbywało się spokojnie, bez żadnych starć. Nawet ryczenie krów nie było dziś tak dokuczliwe“ — zwraca się kierownik, rzucając na nas spojrzenie. Podczas gdy nowe krowy wciąż przybywają, a inne odpędza się, rozmówca nasz opowiada:

„Przyprowadzono dziś około 170 sztuk. Jest to znacznie wyższa suma, do jakich byliśmy dawniej przyzwyczajeni. Widać z tego jak bardzo opłaciły się koleżki uszne. Patrzcie panowie! — ot tam bada się koleżki u sztuk nowo przybywających. Dotychczas każdą sztukę zastano w zupełnym porządku. Koleżki te, powiedziałbym, są „sumieniem“ każdego producenta. Wiedzą oni, że koleżki i odpowiedni zapis do rejestru bydła towarzyszą każdemu zwierzęciu od momentu urodzenia aż do grobu.“

„Chwileczkę“ — kierownik targowicy pospiesznie przeszedł plac. Przed nami wydaje się nieco pusto. — „Parę krów pobodło się między sobą. Zdarza się i to. Na ostatnim spędzie jedną krowę ze złamaną nogą trzeba było odstawić do rzeźni.“

„Ah! niech pan spojrzysz, jakaż piękna sztuka. Podobnych oknów nie widuje się codziennie“. „O nie, nie może pan mierzyć według wzorów Rzeszy. Tej tzw. klasy AA — wyciąga z kieszeni swój notatnik — znajduje się na terenie Generalnego Gubernatorstwa zaledwie 0,08 % (osiem sztuk na dziesięć tysięcy), klasy A jest tylko 0,5 % (5 na tysiąc), z klasą B spotykamy się jedynie w 2,8 %. Natomiast klasa C wykazuje 43,44 %, najniższa zaś D — 53,18 %, a więc ponad połowę całego spędu. Zapewne, chwilowy stan zwierząt jest nieco lepszy, ale wszak jesteśmy dopiero na początku jesieni. Jednakże wymienione panom liczby są dokładnie przeciętnymi dla całego Generalnego Gubernatorstwa. Moje własne cyfry — z tego jestem zresztą dumny — leżą nieco wyżej ostatnio wymienionych.“

„Kształtowanie cen“

Zegnamy się dziękując za informacje. — Ale prawda, jeszcze trochę, a byśmy o czymś zapomnieli. — Chcieliśmy przypatrzeć się, jak przedstawia się sprawa „kształtowania cen“. Podchodzimy więc do pewnej grupki i przysłuchujemy się uważnie. Przedstawiciel handlowy na podstawie klasyfikacji i przedłożonego kwitu wagowego ustala z producentem cenę kupna. Krótkie „przybicie ręki“ i sprawa załatwiona. Byliśmy nieco rozczarowani, sądząc, że będziemy świadkami zupełnie czego innego. Obliczenia nasze sprawdziły się jednak. Nie wszystko odbywało się tak spokojnie i gładko. W jakimś kącie panuje ożywiony ruch. Słychać słowa zachęty i śmiechy widzów. Jakiś tegi parobek dosiadł wołu pod wierzch. Nie można się zorientować, czy rogów używał jako lejcy, czy też tylko moczno ich się trzymał. Cóż było tego przyczyną? Ktoś to nam

einer Ecke lebhaft Bewegung. Drängen und Lachen der Zuschauer. Ein stämmiger Bursche hielt einen Zweihüfer für ein Reitpferd. Es war nicht genau auszumachen, ob er die Hörner als Lenker benutzte oder ob er sich nur daran festhielt. Was war der Grund? Man erzählte es uns verständnisvoll. Der Bursche hatte ein schönes Tier abgeliefert. Der Prämienschein fiel entsprechend hoch aus. Aber auf die Prämien in Eisen, Leder und Zigaretten hatte er nur einen flüchtigen Blick geworfen. Der Prämienschein für Wodka hatte es ihm angetan. Die Auslieferungsstelle lag gleich um die Ecke. Er soll sich persönlich sofort eine kräftige Anzahlung geleistet haben. Doch — wir wollen nicht aus der Schule plaudern.

Wir werfen noch einen Blick über den Platz. Er ist leerer geworden. Die gekauften Stücke werden von den Fleischern weggetrieben, damit die Kreisstadt selbst versorgt wird, oder und das sind die meisten, die Tiere nehmen den Weg zum Bahnhof, um Großverbrauchsplätzen (Schlachtmärkten) zugeführt zu werden.

Lange noch dröhnt uns das Brüllen der Tiere in den Ohren.

Auch wir gehen zum Bahnhof.

Kartoffelanfuhr

Getreide- und Kartoffelwagen beherrschen noch stärker als bei unserer Ankunft das Bild. Besonders aber Kartoffelwagen. Es ist sofort zu sehen, daß bestimmte Gruppen sich beisammenhalten. Wir erfahren, daß das die Erzeuger der einzelnen Dörfer sind. Die Anfuhr ist derart geregelt, daß, man könnte sagen, fahrplanmäßig, die einzelnen Dörfer an den ihnen bestimmten Tagen eintreffen. Bisher hat das schöne Wetter die volle Einhaltung des Fahrplanes ermöglicht. Wir unterhalten uns mit einem Dorfschulzen, der die Ablieferungsscheine für sein Dorf in der Hand hat. Zunächst bestätigt er uns, daß die Ernte in diesem Jahr fast als gut anzusprechen ist. (Dorfschulzen sind vorsichtig!) Zwar ist das Kontingent höher als im vorigen Jahr. Aber es wird wegen der höheren Ernte als leichter empfunden. Auch gesund sind die Kartoffeln und vor allem trocken aus der Erde gekommen. Wenn das Wetter so bleibt, dann haben wir eine Ernte, wie wir sie seit vielen Jahren nicht kannten. Wir zeigen auf die Prämienscheine, fragen, wie sich die Ausstellung der Ablieferungsscheine abspiele.

Da kratzte sich der Dorfschulze hinter dem Ohr. „Ich war so recht nicht damit zufrieden. Mir wäre lieber gewesen, wenn jeder einzelne Erzeuger seinen Prämienschein allein für sich bekäme: Dann hätte ich keine Last damit. Jetzt aber, fuhr er zögernd fort, muß ich für alles herhalten. Na ja, er wurde lebhafter, ich finde mich schon damit ab. Und ich sehe ein, daß es so schneller geht. Auch ich habe gelernt. Schon im Dorf stelle ich die Liste meiner Bauern zusammen. Hier auf dem Bahnhof werden dann nur noch die einzelnen Fuhren gewogen und das Gewicht in die Liste eingetragen. Dann gehe ich zu dem Verteiler. In diesem Falle ist es die Kreishandelsgenossenschaft. Diese stellt mir den Ablieferungsschein entweder in einem Stück auf Grund der Liste aus, oder, sie faßt, wenn ich es wünsche, Gruppen von Erzeugern, die näher zusammengehören oder sich freiwillig zusammen getan haben, auf je einem Ablieferungsschein zusammen. Die Prämien-scheine hängen gleich dran. Ja gewiß, bis hierher ist es recht einfach. Aber jetzt kommt die Schwierigkeit. Wenn zwei Erzeuger auf einer Fuhre geladen haben, so gibt es leicht Meinungsverschiedenheiten, da jeder seine Menge möglichst hoch bewertet. Und erst bei den Prämien! Bei den Ablieferungen der ersten Dörfer kam es fast zu Schlägereien. Jeder wollte das Beste der Prämien für sich haben. Aber ich habe es schon leichter. Die Bauern haben sich daran gewöhnt. Sie rechnen sich vorher die Prämien aus und machen untereinander aus, was der einzelne bekommen soll. Auch getauscht werden die Prämien untereinander. Es bilden sich so von selbst Gruppen, die merken, daß sie sich besser stehen, wenn sie einträchtig gemeinsam

zresztą zaraz wytlomaczył. Parobek odstawił piękne zwierzę. Kwit premiowy wypadł pokaznie. Jednakże na premie w postaci żelaza, skóry i papierosów zaledwie rzuć okiem. Uwagę jego zaprzął całkowicie kwit na wódkę. Placówka wydająca położona była opodal za rogim. Widocznie musiał sobie zaraz dobrą zapłatę zaaplikować. Ale! nie chcemy przecie gawędzić o szkole!

Rzut oka jeszcze na sam plac. Opustoszał tymczasem. Rzeźnicy pędzą zakupione przez siebie sztuki, zaopatrzą już one nasze miasto powiatowe; większość jednak podąży w stronę dworca kolejowego, aby dostać się do większych ośrodków konsumpcji (targowice rzeźniane).

Przez dłuższą jeszcze chwilę obją się o uszy ryk odchodzącego bydła.

My też idziemy już na stację.

Zwożenie ziemniaków

Wozy naładowane zbożem i ziemniakami zajmują jeszcze więcej miejsca niż za naszym przybyciem. Szczególnie dużo zwieziono ziemniaków. Spozstrzegamy od razu, że niektóre grupy włościan trzymają się razem. Rychło przekonujemy się, iż są to producenci z poszczególnych wiosek. Dowóz jest w ten sposób uregulowany, jakby powiedzieć, zgodnie z rozkładem jazdy, że poszczególne wsie zjeżdżają się na określone dla nich dni.

Dotychczas piękna pogoda w pełni umożliwiła przeprowadzenie tego „planu jazdy“. Rozmawiamy z pewnym sołtysiem, trzymającym w ręce kwity z wykonanej odstawy dla swej wsi. Informuje nas przede wszystkim, że zbiory z roku bieżącego wypadły prawie dobrze. (Sołtysi są — wiadomo — ostrożni!). Co prawda wyznaczone kontyngenty są wyższe niż w roku ubiegłym, ale ze względu na lepsze urodzaje łatwiej je będzie oddać. Ziemniaki są zdrowe, a przede wszystkim wykopało się je na sucho. Jeżeli pogoda utrzyma się tylko, to będziemy mieli taki sprzęt, jakich nie było od wielu już lat. Zwracamy uwagę na kwity premiowe, pytając, jak przedstawia się sprawa wystawiania poświadczeń odstawy. Sołtys (jak to sołtys) drapie się za uchem. „Nie jestem zbyt z tego zadowolony, lepiej byłoby znacznie, gdyby każdy producent sam otrzymał swój kwit premiowy, miałbym z tym mniej utrapienia. Obecnie zaś — ciągnie z wahaniem — muszę trzymać wszystkie. No tak, ożywił się nieco, ale zaznajomiłem się z tym już trochę. Widzę przy tym, że wszystko odbywa się szybciej. I zresztą nauczyłem się już. We wsi robię sobie wykaz wszystkich moich chłopów.“

Na stacji natomiast waży się tylko poszczególne fure, a wagi wpisuje się na wykaz. Następnie idę do rozdzielcy, w danym wypadku jest nim Powiatowa Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa. Ta ostatnia wystawia pokwitowanie z odstawy bądź jedno tylko na podstawie wykazu, albo — jeśli tego sobie życzy — obejmujące grupy producentów, bliżej siebie mieszkających, wzgl. jeśli dobrowolnie porozumieli

Zwalczanie handlu pokątnego to droga do ZABEZPIECZENIA WYŻYWIENIA LUDNOŚCI

się, aby razem figurować na jednym kwicie. Zaświadczenia premiowe znajdują się przy kwitach. Pewno! Dotąd wszystko jest proste i łatwe, ale teraz zjawiają się trudności. Gdy dwóch producentów załadowało jedną furę, zaraz powstaje różnica zdań, każdy z nich bowiem swój towar ceni możliwie najwyżej. A cóż dopiero przy premiach! Przy pierwszych dostawach dochodziło wprost do bójk. Każdy oczywiście najlepszą część premii chciał zatrzymać dla siebie. Ale ja miałem zadanie ułatwione, chłopci zaś przyzwyczaili się już. Premie obliczają teraz uprzednio i ustalają między sobą, co każdy z nich powinien otrzymać. Zdarzają się także wypadki zamiany premii między dostawcami. Grupy powstają same przez się, uważają bowiem, że lepiej jest, gdy wspólnie posiadają większy kwit premio-

einen größeren Prämienchein in Händen haben, als wenn jeder einzelne einen eigenen, aber kleinen Prämienchein besitzt. Ich glaube, daß ich mich heute kaum in die Verteilung der Prämien einzuschalten brauche.“

Der Leser dieser Zeilen wird gerne glauben, daß die Erzählung des Dorfschulzen nicht so glatt ablief, wie wir sie hier bringen. Oft mußten wir ihm die Worte herausholen. Aber langsam taute er auf und berichtete sogar Einzelheiten, nach denen wir gar nicht erst gefragt hatten.

Nur kurz streiften wir die Getreide-Kontingente. Wir erfuhren, daß die schriftlichen Kontingentsbescheide viel dazu beitragen, daß die Ablieferungen flott vorstatten gingen. Jeder Bauer wisse jetzt genau, woran er sei. Man könne sagen, er suche seines ihm auferlegten Kontingentes möglichst schnell ledig zu werden.

Noch manche Frage hätten wir stellen können. Aber die Zeit war vorangeschritten, und unser Zug, der uns wieder heimbringen sollte, war bereits vor dem Bahnhof und meldete sich pfeifend an. Wir verabschiedeten uns. Und nochmals vom Zuge aus ließen wir das Bild auf uns wirken, das Bild eines Erfassungstages.

wy, niż gdyby każdy z nich miał własny, ale za to opiekujący na małą ilość. Przypuszczam, że dziś rzadko kiedy muszę się wtrącać do rozdziału premii“.

Czytelnik sądzić będzie, że opowiadanie sołtysa nie było takie proste i łatwe, jak tutaj opisane. Z trudem często musieliśmy wyciągać z niego poszczególne słowa. Powoli jednak ożywił się i informował nas nawet o szczegółach, o które początkowo wcale nie był pytany.

Kontyngentami zboża zainteresowaliśmy się tylko przez chwilę. Przekonały nas, że pisemne zawiadomienia o wymiarze kontyngentów przyczyniły się w znacznej mierze do tego, że odstawy odbywają się bez żadnych przesłód. Każdy rolnik wie dokładnie, ile należy się mu odstawić. Można by prawie powiedzieć, że nałożony nań kontyngent stara się możliwie prędko załatwić.

Pragnęliśmy rzucić jeszcze kilka pytań, na przeszkodzie temu stał jednak brak czasu i pociąg, który miał nas z powrotem odwieźć do domu. Stał już na stacji i gwizdząc dawał znać o sobie. Żegnamy się przeto, w pociągu jeszcze widzimy przed sobą dopiero co oglądane obrazy z dnia skupu.

AGRAR-PRZEGLĄD ROLNICZY RUNDSCHAU

Säfte aus Gefrierobst

Ein großzügiges Projekt zur Gewinnung von Säften aus Gefrierobst ist in Deutschland in Angriff genommen worden. In München wurde mit einem Aktienkapital von 5 Millionen Reichsmark die Firma Neuerburg & Pankhofer gegründet, deren Ziel es ist, im Ausland Obstsaftkonzentrate herstellen zu lassen, um diese Halbfabrikate in Deutschland zu fertigen Obstsaften und Getränken weiterzuverarbeiten. Die Firma beabsichtigt, an 20 europäischen und nordafrikanischen Orten eigene Gefrieranlagen zu errichten, die durch das Ausgefrieren des Wassers die Früchte leicht vorkonservieren und dadurch — vom Gesichtspunkt der Haltbarkeit aus — einen längeren Transport ermöglichen. Ein weiterer Vorteil ist, daß durch das neue Gefrierverfahren der große Wassergehalt der Südfrüchte fortfällt und die dadurch entstehende Gewichtserleichterung die Frachtspeisen bedeutend herabmindert. So kostete bisher die Apfelsine oder Zitrone in Süditalien nur den Bruchteil eines Pfennigs. Bis aber die Frucht nach Deutschland gelangte, war sie bereits mit einem Vielfachen des Wertes durch die Frachtspeisen belastet. Im Südosten (Bulgarien), im Süden (Italien) und im Westen (Holland) ist die Arbeit bereits aufgenommen worden. Weitere Betriebe sollen in Kürze in Frankreich, Marokko und Sizilien folgen. Es wird dabei der Weg eingeschlagen, daß die von den deutschen Maschinenfabriken hergestellten Gefrierapparate befreundeten Firmen im Ausland zur Verfügung gestellt werden, die für die deutschen Firmen die heimischen Früchte eingefrieren lassen. Das ausländische Halbfabrikat (Fruchtpulpe) wird dann in deutschen Betrieben fertig bearbeitet, und zwar nach dem Muster deutscher Marmeladenfabriken, die eine ähnliche Arbeitsteilung mit ihren ausländischen Obstlieferanten durchgeführt haben. In diesem Falle beziehen die deutschen Firmen aus dem Südosten und Italien ein Zwischenprodukt, das in Deutschland erst zur fertigen Marmelade verarbeitet wird.

Soki z owoców mrożonych

W Niemczech rozpoczęto realizację szeroko pomyślanego projektu celem uzyskiwania soków z owoców mrożonych. W Monachium założona została firma Neuerburg i Pankhofer z kapitałem akcyjnym 5 milionów marek, której zadanie polega na produkowaniu za granicę koncentratów owocowych, które sprowadzone do Rzeszy jako półfabrykaty zostaną poddane dalszej przeróbce na gotowe soki lub napoje. Firma zamierza założyć w 20 miejscowościach w Europie i Afryce północnej własne zamrażalnie, w których owoce przez zamrożenie i pozbowienie ich zawartości wody ulegną wstępnej konserwacji oraz umożliwią, z punktu widzenia trwałości, dłuższy transport. Dalszą korzyścią jest usunięcie przez proces zamrażania owoców południowych ich wysokiej zawartości wody, co przy przewozie oznacza zmniejszenie wagi, a tym samym kosztów transportu. Pomarańczę czy cytrynę kosztowała w południowych Włoszech tylko ułamek feniga. Za nim jednak owoc dotarł do Niemiec, obciążony był już wielokrotnością swojej ceny pierwotnej dzięki kosztom transportu. W krajach południowo-wschodnich (Bulgaria), na południu (Włochy) i na zachodzie (Holandia) praca powyższa została już podjęta. Dalsze przedsięwzięcia mają zostać założone wkrótce we Francji, Maroku i na Sycylii. Realizacji projektu toruje się drogę w ten sposób, że wyprodukowane w Niemczech maszyny do zamrażania stawia się do dyspozycji zaprzyjaźnionym firmom zagranicznymi, które zamrażają owoce rodzimego kraju dla firm niemieckich. Z półfabrykatu zagranicznego (pulpy owocowej) robi się następnie w firmach niemieckich fabrykaty gotowe, i to wedle wzoru niemieckich wytwórni marmelady, które zastosowały analogiczny podział pracy między sobą a swymi zagranicznymi dostawcami owoców. W tym wypadku firmy niemieckie importują z krajów południowo-wschodnich i Włoch produkt nawpół przerobiony, t. zw. miążgę owocową, z której w Niemczech wyrabiają gotową marmeladę.

Spanische Apfelsinen

Die drei Mißernten, von denen Spanien hintereinander in den Jahren 1939, 1940 und 1941 betroffen wurde, sind auch in der Apfelsinernte zum Ausdruck gekommen. Während sich Spaniens Apfelsinernten im Durchschnitt der 10 Jahre vor dem Bürgerkrieg (1936) auf rund 1,4 Mill. t beliefen, waren es 1939/40 nur 700 000 t, und nach einer geringen Steigerung auf 770 000 t im Jahre 1940/41 sank das Ergebnis der Ernte im Jahre 1941-42 sogar auf knapp 500 000 t. Ein ähnliches, aber durch noch stärkere Schwankungen ausgezeichnetes Bild weist auch die Entwicklung der Apfelsinenausfuhr auf. Gegenüber dem Durchschnitt von 800 000 t in den letzten 10 Jahren vor dem Bürgerkrieg sank sie im Jahre 1939 auf nur 110 000 t, stieg im Jahre 1940 wieder auf 324 000 t, erfuhr aber im Jahre 1941 einen erneuten Rückgang auf nur 206 000 t. Während früher England in der Apfelsinenausfuhr Spaniens an erster Stelle stand, nimmt seit 1940 Deutschland diesen Platz ein und dürfte ihn wohl auch in diesem Jahre behalten, da der Mangel an Schiffsraum und die Kriegsverhältnisse für England die Einfuhr dieser Südfrüchte aus Spanien so gut wie unmöglich machen. Auf der anderen Seite ist aber die spanische Regierung selbst bestrebt, die Ausfuhr von Apfelsinen möglichst zu beschränken, da diese als Nahrungsmittel nicht zu unterschätzenden Früchte der Bevölkerung wenigstens einen gewissen Ersatz für mangelnde andere Lebensmittel bieten können. In den Kreisen der spanischen Fruchtexporteure rechnet man aber trotzdem damit, daß es auch in der kommenden Saison möglich sein wird, Deutschland wieder mit größeren Mengen von Apfelsinen zu beliefern. Der Umfang der Ausfuhr wird von dem Ergebnis der spanischen Gesamternte abhängig sein, die sich in den Einzelheiten noch nicht übersehen läßt.

Verbesserung der rumänischen Viehzucht

Die rumänische Regierung hat eine Reihe von Maßnahmen zur Verbesserung der heimischen Viehzucht ergriffen. Infolge der stark geschwächten Viehbestände, die in Rumänien bei Ausbruch des Krieges vorhanden waren, hatte die Regierung bekanntlich zu außerordentlich starken Einschränkungen der Schlachtungen und des Fleischverbrauches sowie zu einer völligen Drosselung der Ausfuhr von Schlachtvieh schreiten müssen. Die drakonischen Maßnahmen führten Ende 1941 zu einer merklichen Zunahme der Viehbestände, die bei Rindern 7,5 % gegenüber dem Vorjahr betrug. Die Hebung der Viehzucht in Rumänien setzt jedoch vor allem eine Verbesserung der Futtermittelgrundlage voraus. Von der gesamten anbaufähigen Fläche des Landes sind nur etwa 4 bis 5 % mit Futterpflanzen bestellt, wodurch eine größere Viehhaltung sehr erschwert wird. Die rumänische Regierung hat daher ihre Bemühungen vor allem auf eine Verbesserung und Ausweitung der Futtermittelgrundlage gerichtet. Für das Jahr 1942 ist eine wesentliche Vergrößerung der mit Futterpflanzen bebauten Fläche vorgesehen, während das Ackerbauministerium auch für die Sicherstellung und Verteilung von ausreichendem Saatgut (Luzerne, Ackerklee, Wicken, Futterrüben usw.) Sorge getragen hat. Die Bemühungen des Ackerbauministeriums gelten weiterhin der russischen Verbesserung des heimischen Viehbestandes durch Einfuhr und Verteilung von Zuchtvieh, das namentlich aus Deutschland bezogen wird. Die staatlichen Vergünstigungen beim Ankauf von Zuchtvieh werden nur solchen Bauern gewährt, die ein ausreichendes fachmännisches Können nachzuweisen vermögen. Aus den staatlichen Musterfarmen werden den Gemeinden männliche Zuchtstiere ausgeliehen, auch wird die Errichtung von Gemeindeställen gefördert. Schon vor einiger Zeit wurde eine größere Anzahl von Zuchtschweinen beschafft, mit denen sehr gute Ergebnisse erzielt wurden. Noch viel zu tun ist auf dem Gebiete der Verbesserung der heimischen Pferderassen und der Hebung der Schafzucht. Auch diese Aufgaben sind in Angriff genommen worden.

Pomarańcza hiszpańska

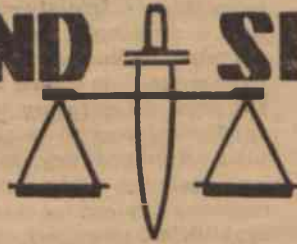
Trzej z kolei po sobie — w latach 1939, 1940 i 1941 — następujących niekorzystnych żniw, jakie dotknęły Hiszpanię, przejawiało się również w zbiorach pomarańczę. Podczas, gdy przeciętne hiszpańskie zbiory pomarańczę z dziesięciu lat przed wojną domową (1936) dawały okragło 1,4 milionów ton, w roku 1939/40 zebrano tylko 700 000 ton, a po nieznacznej wyższe w roku 1940/41 do 770 000 ton, zbiory spadły w roku 1941/42 nawet do niecałych 500 000 ton. Podobny, lecz jeszcze większymi wahaniami nacechowany obraz przedstawia rozwój eksportu pomarańczę za te lata. Wobec przeciętnej w dziesięciu latach przed wojną domową eksportowanej ilości 800 000 ton, wywóz w roku 1939 spadł na 110 000 ton, podniósł się w roku 1940 na 324 000 ton, aby w roku 1941 spaść ponownie do 206 000 ton. Podczas gdy dawniej wśród odbiorców pomarańczę hiszpańskich Anglia stała na pierwszym miejscu, od roku 1940 miejsce to zajęły Niemcy, które zatrzymują je prawdopodobnie i w tym roku ze względu na to, że brak tonażu okrętowego i warunki wojny uniemożliwiają Anglii import owoców południowych z Hiszpanii. Z drugiej jednak strony rząd hiszpański sam stara się ograniczyć eksport pomarańczę o ile to tylko możliwe, ponieważ owoc ten o niemalej wartości odżywczej może zastąpić ludności krajowej przynajmniej w pewnym stopniu brak innych artykułów spożywczych. Mimo to w kołach hiszpańskich eksporterów owoców istnieje przekonanie, że w następnym sezonie będzie można zaopatrzyć Niemcy znowu większymi ilościami pomarańczę. Rozmiar eksportu będzie uzależniony od wyników ogólnych żniw hiszpańskich, które nie dadzą się jednak w szczególach przewidzieć. Tym niemniej, według już otrzymanych danych, żniwa w Hiszpanii zawiadają się lepiej od trzech lat poprzednich.

Poprawa rumuńskiej hodowli bydła

Rząd rumuński przedsięwziął szereg środków celem polepszania rodzimej hodowli bydła. Na skutek bardzo słabego stanu ilościowego bydła rumuńskiego w czasie wybuchu wojny, rząd jak wiadomo, musiał się chwycić szczególnie ostrych środków, a mianowicie ograniczyć eksport poważnie ubój oraz spożycie mięsa, jak również zamknąć zupełnie wywóz bydła rzeźnego. Te drakońskie zarządzenia doprowadziły przy końcu roku 1941 do widocznego powiększenia stanu liczebnego bydła, które w stosunku do roku poprzedniego wyniosło 7,5 %. Warunkiem podniesienia się poziomu gospodarki hodowlanej w Rumunii jest jednak przede wszystkim pasza. Z całego obszaru użytków rolnych w kraju tylko 4 do 5 % obsianych jest roślinami pastewnymi. Taki stan utrudnia bardzo hodowlę bydła. Dlatego też rząd rumuński skierował swoje wysiłki przede wszystkim w stronę poprawy i rozszerzenia produkcji paszy. Na rok 1942 przewidziane jest znaczne powiększenie obszarów obsianych roślinami pastewnymi, a równocześnie Ministerstwo Rolnictwa wszczęło starania o dostarczenie i rozdział wystarczającej ilości nasion (lucerny, konieczyń, wyki, buraków pastewnych itd.). Starania Ministerstwa Rolnictwa idą poza tym w kierunku ulepszenia gatunków rodzimego bydła i to drogą importu i rozdziału okazów bydła zarodowego, które sprowadzane są przeważnie z Niemiec. Udogodnienia, jakie państwo daje przy zakupie bydła zarodowego, są udziałem tylko takich rolników, którzy wykazują dostateczne uzdolnienie i wiedzę fachową. Z państwowych farm wzorowych wypożycza się zwierzęta rozplodowe do poszczególnych gmin, a ponadto popiera się zakładanie stajen gminnych (stadnin gminnych). Już dawniej sprowadzono większą ilość świń hodowlanych przede wszystkim niemieckiej rasy świń szlachetnych i osiągnięto tą drogą bardzo dobre wyniki. Dużo jeszcze do zrobienia jest na polu ulepszenia krajowych ras koni i podniesienia hodowli owiec. Zabrano się również do rozwijania tych ostatnich zadań, przy czym wielką wagę przywiązuje się szczególnie do odpowiedniego przeszkolenia hodowców.

STEUER UND SPRACHEN RECHT I PODATKOWE

Arbeit als Rechtsbegriff

Der Titel XI des polnischen Gesetzbuchs für Schuldverhältnisse behandelt eine Reihe von Leistungsverträgen. Leistungen nach dem Gesetzbuch sind: Arbeit, das Werk, also Herstellung eines Gegenstandes, der Auftrag und die Vermittlung. Das gemeinsame Wahrzeichen aller dieser Leistungen ist, daß sie durch eine Person zugunsten einer anderen erfolgen, gleichgültig ob es eine gewöhnliche oder juristische Person ist. Aber schon hier erscheint eine recht wichtige Ausnahme, womit die Arbeit unter allen anderen Leistungen einen besonderen Platz erhält: die Arbeit nämlich ist eine Leistung ausschließlich gewöhnlicher Personen. Wenn also als Aufgabe gestellt wird, eine Definition des Rechtsbegriffes „Arbeit“ zu finden, so gilt als das erste signum specificum die persönliche Leistung einer physischen Person.

Dieses Wahrzeichen verliert auch nicht an Deutlichkeit durch die Vorschrift des Artikels 447 des Gesetzbuchs für Schuldverhältnisse von folgendem Wortlaut: „Der Beschäftigte ist verpflichtet, die Arbeit persönlich auszuführen, es sei denn, daß aus dem Vertrag oder aus Umständen etwas anderes hervorgeht.“ Es heißt also, daß ein Arbeitsvertrag möglich ist, wo der Beschäftigte einen Vertreter bereitstellen und somit die aus dem Arbeitsvertrag sich ergebenden Pflichten weiter abgeben kann. Sein Nachfolger oder Vertreter aber wird ebenfalls naturgemäß eine gewöhnliche Person sein.

In unserer Abhandlung richten wir die Aufmerksamkeit lediglich auf eine Vertragsseite des Arbeitsvertrages, nämlich auf den Beschäftigten, da die Gegenleistung des Arbeitgebers doch in der Regel nicht eine Arbeitsleistung ist. Der Arbeitgeber leistet das, was der Gesetzgeber als „Vergütung“ bezeichnet. Außerdem kann die arbeitgebende Seite sowohl eine natürliche wie auch eine gewöhnliche Person sein, während der Arbeiter oder Angestellte immer als einzelne, natürliche Person auftritt. Verschiedentlich behandelt das Gesetz auch die Veräußerungsfähigkeit der aus dem Arbeitsvertrag fließenden Befugnisse und Pflichten für den Beschäftigten und den Arbeitgeber. Steht das Gesetzbuch für Schuldverhältnisse einerseits auf dem Standpunkt, daß der Beschäftigte grundsätzlich seine Arbeitspflichten nicht weitergeben kann, und wenn, dann nur unter der Bedingung besonderer Vertragseinigung oder besonderer Umstände, so besteht in den betreffenden Vorschriften kein Hindernis gegen die Veräußerung der Rechte aus dem Arbeitsvertrag durch den Arbeitgeber. In den Begründungen zum Entwurf des Gesetzbuchs wird als Ursache einer solchen Regelung die Vermeidung von Schwierigkeiten angegeben, welche bei einer etwaigen Übernahme des Betriebes samt allen angestellten Arbeitskräften zu entstehen drohten, zumal doch die gleichzeitige Übernahme aller Beschäftigten durch den neuen Inhaber nur in ihrem Interesse geschieht. Dieses Entgegenkommen des Gesetzgebers entbehrt doch in den Zeiten größerer Nachfrage nach Arbeitskräften, also größerer Kapazität des Arbeitsmarktes, völlig seiner Bedeutung.

Aus dem ersten Merkmal des Begriffes der Arbeit, d. i. der persönlichen Leistung eines physischen Menschen, ergibt sich, daß mit dem Arbeitsverhältnis die persönliche Unterordnung der Arbeitskraft dem Arbeitgeber verbunden ist, welche allerdings ihre Grenzen und Rahmen im Vertrag

Prawne pojęcie pracy

Tytuł XI Kodeksu Zobowiązań zajmuje się szeregiem umów o świadczenie usług. Usługami w pojęciu Kodeksu są: praca, dzieło — a więc wykonanie pewnego przedmiotu — zlecenie i pośrednictwo. Wspólną cechą wszystkich usług jest świadczenie jednej osoby na rzecz drugiej, przy czym obojętne jest, czy osoba jest jednostką fizyczną czy prawną. Lecz już tu nasuwa się wyjątek bardzo ważny, bo na osobnym miejscu spośród wszystkich usług stawiający pracę, która jest świadczeniem wyłącznie osoby fizycznej. Jeżeli byśmy przeto chcieli dojść do definicji prawnego pojęcia „pracy“, to pierwszą cechą odróżniającą będzie świadczenie osobiste przez określoną osobę fizyczną.

Tej zasadniczej cesze nie uchybia bynajmniej przepis art. 447 Kodeksu Zobowiązań, który mówi, że „pracownik obowiązany jest pełnić pracę osobiście, jeżeli z umowy lub okoliczności nie wynika co innego“ — to znaczy że dopuszczona jest umowa o pracę, gdzie pracownik może dać zastępcę, inaczej mówiąc, pracownik może pozbyć się swoich obowiązków wynikających ze stosunku pracy. Jego zastępcą jednak będzie również tylko osoba fizyczna, świadcząca pracę osobiście.

W rozważaniach naszych bierzemy pod uwagę jedynie jedną stronę w dwustronnej konsensualnej umowie o pracę — mianowicie pracownika. Świadczenie bowiem wzajemne pracodawcy z reguły nie jest pracą. Pracodawca za pracę daje to, co ustawa nazywa „wynagrodzeniem“. Poza tym w stosunku pracy pracodawca może być tak osobą fizyczną jak i prawną, podczas gdy pracownik jest zawsze jednostką fizyczną. Tak samo odmiennie traktuje ustawa pracownika i pracodawcę, jeżeli chodzi o pozbycie obowiązków i praw wynikających z umowy o pracę. Jeżeli bowiem Kodeks Zobowiązań w zasadzie stoi na stanowisku niepozbyszalności obowiązku pracy, stawiając za warunek pełnienia pracy przez zastępstwo osobne postanowienie umowne lub szczególne okoliczności — nie zawiera żadnej wzmianki, która by nie dopuszczała pozbycia się praw i obowiązków pracodawcy względem swoich pracowników. W motywach do projektu Kodeksu Zobowiązań uzasadnia takie uregulowanie intencją nie robienia trudności w przypadkach przejścia przedsiębiorstwa razem z pracownikami w inne ręce, co dzieje się przeważnie w interesie pracowników. Ta życzliwa intencja Ustawodawcy traci jednak wszelkie znaczenie w czasach zwiększonego zapotrzebowania sił roboczych, a zatem zwiększonej pojemności rynku pracy.

Z pierwszego zasadniczego kryterium pojęcia pracy, tj. świadczenia osobistego jednostki fizycznej wynika, że stosunek pracy zawiera moment osobistego podporządkowania się pracownika pracodawcy oczywiście w granicach umowy i ustaw o ochronie pracy. Mamy więc drugie z kolei kryterium prawnego pojęcia pracy, którym jest osobiste podporządkowanie się. Moment ten nie występuje w żadnym stosunku umownym o jakkolwiek inną usługę. W umowie o dzieło nie ma zależności osobistej. Rzemieślnik, który ma wykonać ubranie, może sobie pracę swoją rozłożyć w sposób dowolny, niezależny od dyspozycji zamawiającego, byleby tylko jakoś i termin wykonania odpowiadały umowie. Tak samo w umowie o zlecenie lub

und Gesetz findet. Das zweite Merkmal des Arbeitsverhältnisses ist also diese persönliche Unterordnung. Bei keinem anderen Leistungsvertrag ist dieses Merkmal vorhanden. Der Vertrag enthält keine Abhängigkeit von dem Auftraggeber. Auch bei dem Auftrag und der Vermittlung liegt die Initiative der Durchführung des Geschäftes gänzlich bei dem Auftraggeber.

Das Problem der Unterordnung ist ein erheblicher Streiterreger innerhalb der sozialen Verhältnisse. Die Form der wirtschaftlichen und organisatorischen Abhängigkeit im Arbeitsverhältnis beeinflusste entscheidend die Entwicklung der Volkswirtschaft und überhaupt der Kultur einzelner Völker. Begreiflich ist daher die geschichtsreiche, wenn auch langsam fortschreitende Evolution der Form, in welcher sich die Abhängigkeit offenbarte. Von der absoluten Macht des Arbeitgebers sind wir zur einheitlich ausgebauten Arbeitsgesetzgebung (staatliche Aufsicht über die Arbeitsverhältnisse, Arbeitszeit, Feiertage, Urlaub, Frauen- und Minderjährigenschutz, Sicherheit und Hygiene der Arbeit, Tarifverträge, Schlichtungsverfahren usw.) gelangt, welche der Unterordnung des Beschäftigten ihre Schärfe genommen und dieselbe zum anerkannten sozialen Werte gehoben hat.

Der Artikel 441 des Gesetzbuchs für Schuldverhältnisse lautet: „Durch den Arbeitsvertrag verpflichtet sich der Arbeiter, Arbeit für den Arbeitgeber gegen Vergütung zu leisten.“ Den weiteren Bestandteil des Begriffes „Arbeit“ finden wir in den Worten „für den Arbeitgeber“. Der Beschäftigte leistet seine Arbeit für den Betrieb, wirtschaftlich genommen für den Zweck, welchem der Betrieb dient. Der Betriebsleiter rechnet in die Betriebsaufgaben den Arbeitserfolg des Beschäftigten mit ein und trägt damit das Risiko dieses Erfolges. Der Arbeiter verpflichtet sich nicht zu einem bestimmten Leistungserfolg, lediglich zur Arbeit selbst. Vom Rechtsstandpunkt genommen umfaßt die Arbeit nicht das Risiko und die Verantwortung für den Arbeitserfolg. Das Risiko und die Verantwortung trägt die andere Seite, der Arbeitgeber.

Sowohl dieses letzte Wahrzeichen des rechtlichen Begriffes der Arbeit (das Fehlen des Risikos) wie auch das vorletzte erwähnte Merkmal (die Unterordnung) erleben dauernd eine Entwicklung, welche sich auf Grund weltanschaulicher und moralischer Elemente abspielt. Mit dieser Entwicklung kann die Rechtsnorm nur mühsam Schritt halten.

Das Prinzip der gemeinschaftlichen Verantwortung der Gefolgschaft oder des Personals für das Funktionieren des Betriebes und die Leistung gleicht praktisch das Abhängigkeitsverhältnis zwischen dem Betriebsleiter und dem Arbeiter aus, und außerdem zerlegt auf alle Gefolgschaftsmitglieder das Risiko des Erfolges und der Leistung, die schon nicht nur als Umsatzware, vielmehr aber als Bestandteil des allgemeinen Wohles.

Es soll noch die Akkordarbeit erwähnt werden (Art. 456 des Gesetzbuchs für Schuldverhältnisse), die eine Übergangsform zwischen der Arbeit und dem Werk bildet. Der Vertrag fordert hier einen gewissen Erfolg, wovon die Belohnung abhängt. Hier trägt also das Risiko des Erfolges der Arbeiter. Der Rest der wesentlichen Merkmale des Arbeitsbegriffes tritt aber unabänderlich auch bei der Akkordarbeit hervor.

In den ersten Bildungsphasen von Rechtsvorschriften, die für den Begriff Arbeit maßgebend sind, versuchte man als grundsätzliches Kennzeichen der Arbeit die Zeit in Anspruch zu nehmen, während deren der Beschäftigte in der Arbeitsbereitschaft verbleibt. Der ursprüngliche Entwurf des Artikels 441 lautete folgend: „Durch den Arbeitsvertrag verpflichtet sich der Arbeiter, während gewisser Zeit Arbeit für den Arbeitgeber gegen Vergütung zu leisten.“ In das Gesetz aber wurde der Ausdruck „während gewisser Zeit“ nicht aufgenommen, wahrscheinlich darum, damit keine Vermutung entsteht, daß jede zeitbedingte und für die Zeit bezahlte Leistung eine

pośrednictwo inicjatywa w przeprowadzeniu czynności należy w zupełności do zleceniobiorcy.

Podporządkowanie się pracownika jest od dawna głównym zarzewiem sporu w układzie stosunków społecznych. Od tego, jakie formy przyjmował stosunek nie tylko gospodarce, lecz również organizacyjnej zależności pracownika od pracodawcy, zależał w decydującej mierze rozwój gospodarstwa społecznego i kultury poszczególnych społeczeństw. Dlatego też stosunek ten był przedmiotem bogatej aczkolwiek powolnej ewolucji. Stopień, a przede wszystkim charakter podporządkowania się pracownika od czasu absolutnej władzy pracodawcy zmienił się zasadniczo pod wpływem rozbudowanego w najdrobniejszych szczegółach ustawodawstwa pracy, które sprecyzowanymi o pu-

OSZCZĘDNA GOSPODARKA POMNĄŻA ZAPASY!

blicznym, przez państwo wykonywanym nadzorem pracy, o czasie i dniach wolnych od pracy, o ochronie młodocianych i kobiet, o bezpieczeństwie, higienie i ochronie rynku pracy, urlopach, kaucjach, umowach i zatargach zbiorowych dążyło do odebrania stosunkowi podporządkowania się pracownika cech absolutnej uległości i podniesienia go do rzędu uznanych pozytywnych wartości społecznych.

Artykuł 441 Kodeksu Zobowiązań brzmi: „Przez umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do pełnienia dla pracodawcy pracy za wynagrodzeniem“. Poszukując dalszych składników definicji prawnego pojęcia pracy, należałoby zwrócić uwagę na zwrot „dla pracodawcy“. Pracownik więc świadczy pracę dla przedsiębiorcy czyli, z gospodarczego punktu widzenia patrząc, dla celu, któremu służy przedsiębiorstwo. W obrębie tego celu pracodawca umieszcza wynik pracy pracownika i ponosi tym samym ryzyko tego wyniku. Pracownik nie zobowiązuje się do osiągnięcia określonego wyniku, a jedynie do pełnienia umówionej pracy. Praca więc nie obejmuje, prawnie rzecz biorąc, ryzyka i odpowiedzialności za wynik, które obciążają wyłącznie drugą stronę, tj. pracodawcę.

Zarówno ten składnik prawnego pojęcia pracy (brak ryzyka), jak i składnik poprzednio wspomniany (podporządkowanie się) ulegają ciągłej ewolucji kształtującej się na podstawach światopoglądowych i etyki społecznej, za którą ospale podąża norma prawna.

Postulat zbiorowej odpowiedzialności załogi czy personelu za celowe i wydajne działanie warsztatu w praktyce nie tylko niweluje stosunek zależności osobistej pracownika od pracodawcy, lecz również rozkłada ryzyko wyniku pracy, wyniku pojmowanego nie jako towar i przedmiot obrotu, lecz jako dobro społeczne, na wszystkich pracowników przedsiębiorstwa.

Należałoby jeszcze wspomnieć o pracy akordowej (art. 456 KZ), która jest przejściową formą pomiędzy pracą a dziełem. Stosunek umowny bierze tu pod uwagę wynik, od którego zależy wynagrodzenie i który tym samym pozostaje ryzykiem pracownika. Reszta natomiast istotnych cech pojęcia pracy, a mianowicie świadczenie osobiste i podporządkowanie się pracownika, występuje niezmiennie także przy pracy za wynagrodzeniem akordowym.

W stadiach powstawania obowiązujących norm o instytucji pracy były próby określenia pracy miarą czasu, przez który ma trwać gotowość do spełniania danych czynności. Projekt części szczegółowej Kodeksu Zobowiązań przewidywał następujące brzmienie art. 441: „Przez umowę o pracę pracownik zobowiązuje się do pełnienia przez pewien czas dla pracodawcy pracy za wynagrodzeniem“. Ustawa jednak nie przyjęła zwrotu „przez pewien czas“, prawdopodobnie dlatego, aby nie tworzyć domniemania,

Arbeitsleistung ist. Trotzdem aber ist es nötig, den Dauerzustand des Arbeitsverhältnisses zu betonen, um die Grenze zwischen dem Arbeitsvertrag und dem Auftrag festzuhalten, da der Auftrag keine dauernde Beschäftigung, nur die Ausführung eines Geschäftes darstellt. Die Dauerhaftigkeit des Arbeitsverhältnisses hat aber nichts mit einer zeitbedingten Belohnung zu tun; sie bedeutet eher eine gewisse Gleichmäßigkeit der Betätigung. Aus obigen Ausführungen ergeben sich folgende praktische Schlüsse:

1. Obgleich die Frage, ob das gegebene Leistungsverhältnis ein Arbeitsverhältnis ist, so ist es noch nicht maßgebend, daß dieses Verhältnis mit den Bestimmungen der Verordnung vom 16. März 1928 über den Arbeitsvertrag der Angestellten oder Arbeiter und allen anderen Gesetzen über den Arbeitsschutz übereinstimmt; es müssen alle oben besprochenen wesentlichen Merkmale vorhanden sein, d. i. die Abhängigkeit des Arbeiters von dem Arbeitgeber, die Belastung des Arbeitgebers mit dem Risiko des Erfolges und die Arbeit als andauernde Beschäftigung und nicht als Ausgang, als Resultat.

2. Die Ausführung des Verkaufs im Namen und auf Rechnung einer Firma bedeutet noch keinen Arbeitsvertrag zwischen dem Verkäufer und der betr. Firma.

3. Ein Vertrag um die Verwaltung eines Grundstückes ist kein Arbeitsvertrag, aber ein Auftrag, auch dann, wenn die Belohnung monatlich bezahlt wird.

In obigen Fällen stehen den Vertragsseiten keine Forderungsrechte aus einem Arbeitsverhältnis zu.

Jede Definition ist gefährlich. Unter diesem Verbehalt ist die folgende Charakterisierung der Arbeit als juristischer Begriff anzunehmen.

Nach Rechtsbestimmungen des Gesetzbuches für Schuldverhältnisse ist die Arbeit ein Beschäftigungszustand, wo sich eine natürliche physische Person gegen Vergütung verpflichtet, für den Arbeitgeber unter dessen Verfügung tätig zu sein.

Diese Definition versucht nur die Lage der einen Vertragsseite nach geltenden Rechtsvorschriften zu erfassen. Die Arbeit als soziale Erscheinung sowie ihre Bedeutung als Gemeinschaftsgut und Kulturwert bleibt ein Problem für sich.

že każda usługa wynagradzana według czasu jest pracą. Tym niemniej jednak zachodzi konieczność uwypuklenia stanu ciągłości zatrudnienia w stosunku pracy dla odróżnienia pracy od zlecenia, gdzie czynność jest ściśle określona i jest raczej załatwieniem lub załatwianiem interesów. Ciągłość pracy nie stoi więc w żadnym stosunku do wynagrodzenia za czasokresy przepracowane. Jest to raczej ciągłość w znaczeniu jednostajności zatrudnienia.

Wyniki praktyczne powyższych rozważań są następujące:

1. Jeżeli zachodzi problem, czy daną umowę o świadczenie usług mamy podciągnąć pod pojęcie pracy, to nie wystarcza, że dany stosunek umowny odpowiada wymaganiom ustawodawstwa pracy, jak np. rozporządzenie Prezydenta RP. z dnia 16 marca 1928 r. o umowie pracowników umysłowych lub o umowie robotników oraz wszelkich innych ustaw o ochronie pracy i rynku pracy, lecz dane być muszą wyżej omówione istotne cechy, a więc: zależność pracownika od pracodawcy, obciążenie pracodawcy ryzykiem oraz objęcie umową samego stanu zatrudnienia jako takiego, a nie rezultatu.

2. Dokonywanie np. sprzedaży w imieniu i na rachunek pewnej firmy nie dowodzi jeszcze istnienia stosunku umownego o pracę między sprzedającym a tą firmą.

3. Umowa o zarząd realności nie jest umową o pracę, lecz umową zlecenia, chociażby wynagrodzenie było np. miesięczne.

W powyższych wypadkach nie przysługują stronom prerogatywy ani roszczenia płynące z umów o pracę.

Z zastrzeżeniem niebezpieczeństwa, jakie stanowi wszelka definicja, spróbujmy zebrać wszystkie cechy zasadnicze pojęcia pracy i ująć to pojęcie tak, jak ono przedstawia się według norm prawnych Kodeksu Zobowiązań:

Praca w pojęciu prawnym jest to stan zatrudnienia, w którym określona osoba fizyczna zobowiązuje się pozostawać tytułem odpłatnym, pracując dla pracodawcy według jego dyspozycji.

Definicja powyższa próbuje ująć sytuację jednej tylko strony w umowie o pracę, w oparciu o odpowiednie przepisy prawne. Zjawisko społeczne pracy i jej znaczenie w rzędzie dóbr gospodarczych i kulturalnych jest zagadnieniem o wiele szerszym.

§ ANORDNUNGEN u. VERORDNUNGEN ROZPORZĄDZENIA i ZARZĄDZENIA

Herstellung, Verteilung u. Lagerung von Sirup

Gemäß Absatz I (1) der Anweisung über die Herstellung, Verteilung und Lagerung von Stärke und Sirup im Wirtschaftsjahr 1942/43 vom 7. September 1942 wird bestimmt:

Berichterstattung

(1) Die Stärke- und Sirupwerke melden wöchentlich an die Abteilung Ernährung und Landwirtschaft beim Kreishauptmann ihre Erzeugung, Lagerung und Warenbewegung.

(2) Die Abteilungen Ernährung und Landwirtschaft beim Kreishauptmann geben die geprüfte Meldung an die Abteilung Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt weiter. Die Abteilung Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt führt durch den Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft eine ständige Übersicht über die Herstellung, Warenbewegung und Lagerung von Stärke und Sirup innerhalb des Distrikts.

Produktion, rozdział i składowanie syropu

Stosownie do ustępu 1 (1) wytycznych o produkcji, składzie i rozdziale krochmalu i syropu w roku gospodarczym 1942/43 z dnia 7 września 1942 r. postanawia się co następuje:

Sprawozdania

(1) Wytwórnice krochmalu i syropu będą w odstępach tygodniowych zgłaszały swoją produkcję, składy i ruch towaru do referatu żywienia i rolnictwa w Starostwie powiatowym (miejskim) (skrót niemiecki EL Kr).

(2) Referaty żywienia przy Starostwach podadzą zgłoszenia po zbadaniu dalej do Wydziałów Żywienia i Rolnictwa przy Urzędach Szefa Dystryktu (skrót niemiecki EL Di).

Wydziały Żywienia i Rolnictwa przy Urzędzie Szefa Dystryktu sprawują poprzez dystryktowe Związki Gospodarki Ziemiańskiej stały nadzór nad produkcją, ruchem i składem krochmalu i syropu na terenie dystryktu.

(3) Die Abteilungen Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt veranlassen zusammengefaßte Wochenmeldungen des Distriktsverbandes der Kartoffelwirtschaft an den Hauptverband der Kartoffelwirtschaft.

(4) Die Vordrucke des Hauptverbandes der Kartoffelwirtschaft sind für die Berichterstattung verbindlich.

Bezugscheine

A) Bezug aus dem eigenen Distrikt.

(1) Bezugscheine werden von der Abteilung Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt ausgegeben zum Bezuge ab Lieferwerk.

Sie werden ausgegeben:

- a) regelfalls an Groß-Verbraucher,
- b) in besonderen Fällen an Verteiler zur Bildung eines Verfügungslagers.

Der Antrag des Groß-Verbrauchers auf Bezugscheine muß enthalten die Angabe der Warenart, Menge und Güte.

(2) Die Abteilungen Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt geben den weißen Durchschlag der Bezugscheine an ihren Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft.

(3) Der Groß-Verbraucher wendet sich unter Vorlage des roten Bezugscheines an einen zugelassenen Verteiler seines Distriktes.

(4) Der Verteiler wendet sich mit den roten Bezugscheinen des Groß-Verbrauchers (1a) und eigenen roten Bezugscheinen (1b) an seinen Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft. Dieser gibt durch Stempelaufdruck auf der Rückseite des roten und des weißen Bezugscheines die Lieferung bei einem bestimmten Lieferwerk frei.

(5) Der Verteiler wendet sich unter Vorlage der freigegebenen roten Bezugscheine an das Lieferwerk.

Der Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft sendet den freigegebenen weißen Bezugschein an das Lieferwerk.

Liegen beide freigegebenen Bezugscheine übereinstimmend beim Lieferwerk vor, so wird die Lieferung ausgeführt.

(6) Das Lieferwerk behält den weißen freigegebenen Bezugschein als Unterlage. Es sendet den roten freigegebenen Bezugschein als Einschreiben mit Vollzugsbestätigung innerhalb einer Woche nach Lieferung an seinen Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft.

B) Bezug aus nichteigenem Distrikt.

Muß die Ware aus einem anderen Distrikt bezogen werden, so gelten folgende Bestimmungen:

(1) Der Liefer-Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft übersendet dem Bezugs-Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft auf Grund der Freistellungen der Abt. III verbindliche Aufstellungen der verfügbaren Ware unter Angabe der Herkunft.

Der Liefer-Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft gibt Auszüge der Aufstellungen an die einzelnen Lieferwerke mit der Anweisung, die Bezugscheine des Bezugs-Distriktsverbandes der Kartoffelwirtschaft gemäß den Aufstellungen zu belieferen.

(2) Der Antragsteller beantragt den Bezugschein bei der eigenen Abteilung Ernährung und Landwirtschaft.

(3) Die Bestimmungen A (1) bis (6) haben Geltung.

(4) Der Liefer-Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft sendet den vollzogenen roten Bezugschein an den Bezugs-Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft weiter.

Lagerhaltung

(1) Die Geschäftszentrale der Landwirtschaftlichen Zentralstelle unterhält für eigene Rechnung Verfügungslager zur Verfügung der Abt. III. Die Abteilungen Ernährung und

(3) Wydziały Wyżywienia i Rolnictwa w Dystrykcie sprowadzają dystryktowe Związki Gospodarki Ziemiańskiej do przesyłania zebranych tygodniowych zgłoszeń do Głównego Związku Gospodarki Ziemiańskiej.

(4) Formularze Głównego Związku są obowiązujące dla sporządzania sprawozdań.

Karty zapotrzebowania

A) Sprowadzanie towaru z własnego dystryktu.

(1) Wydział Wyżywienia i Rolnictwa będzie udzielał kart zapotrzebowania na kupno towaru w wytwórni dostarczającej. Karty zapotrzebowania wydawane będą:

- a) z reguły przetwórcy względnie konsumentowi hurtowemu;
- b) w szczególnych wypadkach rozdziela celem utworzenia składu dyspozycyjnego.

Podanie konsumenta o kartę zapotrzebowania zawierać winno oznaczenie rodzaju, ilości i gatunku towaru.

(2) Wydziały Wyżywienia i Rolnictwa w dystryktach przesyłać będą białą przebitkę karty zapotrzebowania swojemu Związkowi Gospodarki Ziemiańskiej.

(3) Spożywca hurtowy zwraca się do jednego z dopuszczonych rozdziela swego dystryktu, przedkładając czerwoną kartę zapotrzebowania.

(4) Rozdziela zwraca się z czerwonymi kartkami zapotrzebowania konsumenta hurtowego (1a) i własnymi czerwonymi kartkami zapotrzebowania (1b) do swojego dystryktowego Związku Gospodarki Ziemiańskiej. Związek zaopatruje karty czerwone i białe na odrocenie stemplem, co oznacza zezwolenie na dostawę z oznaczonej wytwórni.

(5) Rozdziela zwraca się do wytwórni dostarczającej, przedkładając czerwone karty zapotrzebowania.

Okr. Związek Gospodarki Ziemiańskiej posyła zatwierdzone białe karty zapotrzebowania również do wytwórni.

Skoro obydwie odbitki, czerwona i biała karty zapotrzebowania znajdują się w wytwórni, dostawa zostanie wykonana.

(6) Wytwórnia dostarczająca zatrzymuje zatwierdzone białe odbitki karty zapotrzebowania jako dowody. Zatwierdzone czerwone karty zapotrzebowania przesyła w ciągu tygodnia po dokonaniu dostawy z adnotacją wykonania do swojego dystryktowego Związku Gospodarki Ziemiańskiej.

B) Sprowadzanie towaru nie z własnego dystryktu.

Jeżeli towar musi być sprowadzany z obcego dystryktu, obowiązują następujące przepisy:

(1) Dostarczający Związek Gospodarki Ziemiańskiej przesyła do sprowadzającego Związku dokładne wykazy towaru, który jest do dyspozycji, z podaniem pochodzenia, według zezwoleń Wydziału III (Regulacji Rynku).

Dostarczający Związek Gospodarki Ziemiańskiej przesyła wyciągi powyższego zestawienia do poszczególnych zakładów wytwórczych z poleceniem honorowania kart zapotrzebowania przychodzących od Związku sprowadzającego, zgodnie z zestawieniami.

(2) Zainteresowany składa podanie o kartę zapotrzebowania we własnym Związku Gospodarki Ziemiańskiej.

(3) Postanowienia podane pod A od (1) do (6) mają odpowiednie zastosowanie.

(4) Dostarczający Związek przesyła czerwone karty zapotrzebowania po wykonaniu dostawy dalej do Związku sprowadzającego.

Trzymanie na składzie

Centrala Centralnego Urzędu Rolniczego utrzymuje na własny rachunek składy podręczne do dyspozycji Wy-

Kampf dem Schleichhandel; er gefährdet die Versorgung!

Landwirtschaft im Distrikt stellen der Geschäftszentrale der Landwirtschaftlichen Zentralstelle über den Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft entsprechende freigestellte Bezugscheine zur Verfügung.

Die Geschäftszentrale kann im Einvernehmen mit der zuständigen Abteilung Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt die Verfügungsläger bei den Lieferwerken selbst unterhalten.

(2) Abteilungen Ernährung und Landwirtschaft im Distrikt können für eigene Vorratshaltung innerhalb oder außerhalb ihrer Lieferwerke Verfügungsläger unterhalten.

(3) Die Freigabe zum Verfügungsläger geschieht durch freigestellten Bezugschein gemäß den Bestimmungen A (5) bis (6) bzw. B (4).

Befindet sich die Ware auf einem Verfügungsläger, so verfügt der Verfügungsberechtigte durch Abruf.

Preise für ausgenommene Gänse

Für die Abgabe von ausgenommenen Gänsen und Gänse- teilen an Verbraucher und Kleinverteiler werden folgende Höchstpreise festgesetzt.

Der Verbraucherhöchstpreis beträgt je Kilogramm:

1. für ausgenommene Gänse	4,40 Zloty,
2. für frische Brust mit Knochen	6,80 Zloty,
3. für geräuch. Brust ohne Knochen	14,— Zloty,
4. für Doppelkeulen mit Hinterteil (Stiez)	5,40 Zloty,
5. für Einzelkeulen	6,— Zloty,
6. für Stückenfleisch	4,20 Zloty,
7. für Gänseklein	2,20 Zloty,
8. für Leber	10,60 Zloty,
9. für Gänseeschmalz rein	8,— Zloty,
10. für Gänseeschmalz mit 10 % Schweine- schmalzzusatz	7,40 Zloty.

Der Höchstpreis für die Abgabe an Kleinverteiler (Einzelhandelsbetriebe) beträgt 10 v. H. weniger als der im oben bestimmte Höchstverbraucherpreis. Die Lieferung an Kleinverteiler erfolgt fertig ausgenommen oder zerteilt frei Laden.

Für die Abgabe an Gaststätten, Kasinos und ähnliche Verpflegungseinrichtungen gelten die Verbraucherhöchstpreise.

Das Amt für Preisbildung ist im Einvernehmen mit der Hauptabteilung Ernährung und Landwirtschaft in der Regierung des Generalgouvernements ermächtigt, aus besonderen volkswirtschaftlichen Gründen Ausnahmen von dieser Anordnung zuzulassen oder zu bestimmen.

Wer dieser Anordnung zuwiderhandelt, wird nach § 6 der Preisbildungsverordnung vom 12. April 1940 (VBIGG. I S. 131) bestraft.

Diese Anordnung tritt am 1. Oktober 1942 in Kraft.

Im gleichen Zeitpunkt tritt § 3 der Anordnung über Preise für Schlachtgeflügel vom 26. September 1941 (VBIGG. S. 567) außer Kraft.

Die Preisvorschriften für Frühmastgänse bleiben unberührt.

Kartoffelwirtschaftsjahr 1942/43

Das Kartoffelwirtschaftsjahr 1942/43 hat am 15. September 1942 begonnen. Die neue Preisanordnung zeigt eine Erhöhung der Erzeugerpreise um 2 Zl. auf 8 Zl. je 100 kg. Wie im Vorjahr wird am 15. Februar 1943 eine wegen der Lagerverluste bedingte weitere Erzeugerpreissteigerung um 1 Zl. bzw. 1,50 Zl. je 100 kg eintreten. Die Verbraucherpreise sind der Erzeugerpreiserhöhung angepaßt worden. Innerhalb der Verteilerspanne konnte ohne Belastung des Verbrauchers eine deutliche Erhöhung der Erfasserspanne vorgenommen werden. Damit wird der wichtigen Mitarbeit des Erfassers Rechnung getragen. Die Erhöhung wurde dadurch ermöglicht, daß der Frachtausgleich zugunsten des Empfangsverteilers weiter ausgebaut wurde.

Bezüglich der Erntesicherung der Kartoffeln hat innerhalb des Ernteausnahmestandes der Befehlsstab Anwei-

działu III. Dystryktowe Wydziały Wyżywienia i Rolnictwa wystawiają Centrali Centralnego Urzędu Rolniczego poprzez dystryktowy Związek Gospodarki Ziemiaczanej zatwierdzone karty zapotrzebowania.

Centrala Centralnego Urzędu Rolniczego może za porozumieniem się z właściwym Związkiem Gospodarki Ziemiaczanej utrzymywać składy podręczne wprost w zakładach wytwórczych.

(2) Okr. Wydziały wyżywienia i Rolnictwa mogą utrzymywać dla własnej gospodarki zapasowej składy podręczne w obrębie lub poza obrębem zakładów wytwórczych.

(3) Zezwolenie na dostawę ze składu podręcznego uzyskuje się na mocy zatwierdzonej karty zapotrzebowania zgodnie z przepisami A (5) do A (6) wzgl. B (4).

Jeżeli towar znajduje się na składzie dyspozycyjnym uprawniony dysponuje za pomocą odwołania.

Ceny za wypatroszone gęsi

Za oddanie wypatroszonych gęsi i części konsumentom i rozdzielcom detalistom ustala się ceny maksymalne następujące:

Maksymalna cena konsumcyjna za kilogram wynosi:

1. za wypatroszone gęsi	4,40 złotego,
2. za świeżą pierś z kośćmi	6,80 złotego,
3. za wędzoną pierś bez kości	14,— złotych,
4. za pełne udka z zadem (kuprem)	5,40 złotego,
5. za pojedyncze udka	6,— złotych,
6. za plasterki	4,20 złotego,
7. za podroby gęsie	2,20 złotego,
8. za wątrobę	10,60 złotego,
9. za czysty smalec gęsi	8,— złotych,
10. za gęsi smalec z 10 % dodatkiem smalcu wieprzowego	7,40 złotego.

Cena maksymalna za oddanie rozdzielcom detalistom (zakładom handlu detalicznego) wynosi 10 % mniej aniżeli maksymalna cena konsumcyjna określona powyżej. Dostawa rozdzielcom detalistom odbywa się w stanie całkowitego wypatroszenia lub poćwiartowania franco sklep.

Za oddanie gospodom, kasynom i podobnym zakładom zaopatrywania obowiązują maksymalne ceny konsumcyjne.

Upoważnia się Urząd dla Kształtowania Cen do dopuszczenia lub określenia w porozumieniu z Głównym Wydziałem Wyżywienia i Rolnictwa w Rządzie Generalnego Gubernatorstwa wyjątków od niniejszego zarządzenia z uwagi na szczególne względy społeczno-gospodarcze.

Kto wykrocza przeciwko niniejszemu zarządzeniu podlega karze według § 6 rozporządzenia o kształtowaniu cen z dnia 12 kwietnia 1940 r. (Dz. Rozp. GG. I str. 131).

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 października 1942 r.

W tym samym czasie traci moc obowiązującą § 3 zarządzenia o cenach za drób rzeźny z dnia 26 września 1941 r. (Dz. Rozp. GG. str. 567).

Przepisy o cenach za wczesne gęsi tuczne pozostają niezmiennie.

Sezon ziemniaczany 1942/43

Sezon ziemniaczany 1942/43 rozpoczął się z dniem 15 września 1942 r. Nowe zarządzenie o cenach wykazuje zwyżkę cen producenta o 2 zł. na 100 kg, tak że cena wynosi obecnie 8 zł. Tak samo jak w roku ubiegłym nastąpi z dniem 15 lutego 1943 r. dalsza zwyżka ceny o 1 zł. wzgl. 1,50 zł. spowodowana koniecznością wyrównania strat na składzie. Ceny konsumenta są przystosowane do podniesionych cen producenta. W obrębie rozpiętości zysku rozdzielcy udało się pomieścić również wyraźne podwyższenie zarobków skupującego bez obciążenia spóżywcy. Tym samym wyrażono uznanie dla ważnej współpracy skupujących. Podwyższenie to zostało osiągnięte przez dalsze wyrównanie kosztów przewozu na korzyść rozdzielcy odbierających.

sungen erlassen, die wie in den Vorjahren die Gouverneure der Distrikte, Abteilung Ernährung und Landwirtschaft, beauftragen, nach den Weisungen der Abteilung Marktordnung die notwendigen Bestimmungen über die Erfassung, Warenbewegung und Lagerung der Kartoffeln zu treffen. Eine wesentliche Weiterentwicklung ist dadurch eingeleitet, daß auch die Pflanzkartoffeln bezüglich marktordnerischer Fragen in die allgemeinen Bestimmungen einbezogen wurden.

Odnośnie do zabezpieczenia zbiorów ziemniaczanych sztab kierowniczy w ramach żniwnego stanu wyjątkowego wydał zarządzenia, którymi upoważnił Wydziały Wyżywienia i Rolnictwa w urzędach Gubernatorów Dystryktów do wydania zgodnie z zaleceniami Wydziału Regulacji Rynku odpowiednich wytycznych w sprawie skupu, przewozu i składu ziemniaków. Istotną zmianę w stosunku do lat poprzednich stanowi to, że również i sadzeniaki poddano ogólnie obowiązującym przepisom targowym.

Fragekasten Skrzynka zapytań

Preisspannen

Frage: Welche Preisspanne steht dem zwischen-geschalteten Versandverteiler bei Lieferung von Fabrik-kartoffeln in das Preisgebiet II zu?

Antwort: Bei Lieferung von Speisekartoffeln in das Preisgebiet II (also in alle Orte über 10 000 Einwohner und alle Orte, die auf Waggonversand angewiesen sind) ist eine Preisspanne von 1,40 Zl. je Doppelzentner vorgesehen.

Eine besondere Preisspanne bei Lieferung von Fabrik-kartoffeln ist nicht festgesetzt. Ihre Höhe ergibt sich jedoch aus folgenden Erwägungen:

Bei Lieferung von Speisekartoffeln erfüllt der Versand-verteiler gleichzeitig die Aufgaben des Empfangsverteilers. Bei Lieferung von Fabrikkartoffeln jedoch erfüllt die Aufgaben des Empfangsverteilers das belieferte Werk selbst.

Daher kann der Verteiler für die Belieferung des Werkes nicht die volle Spanne des Preisgebietes II beanspruchen.

Ein Vergleich mit den Spannen bei Lieferung von Speise-kartoffeln ins Preisgebiet III (das keine Empfangsverteiler kennt) ergibt, daß bei Lieferung von Fabrikkartoffeln für den Verteiler eine Preisspanne von 0,90 Zl. je Doppelzentner angemessen ist.

Beitragsabgaben für den Hauptverband der Kartoffel-wirtschaft fallen bei allen Fabrikkartoffeln weg, da in diesem Falle die Beiträge vom fertigen Produkt gezahlt werden.

Bezug von Stärke und Sirup

Frage: Ich habe gehört, daß der Bezug von Stärke und Sirup in diesem Jahre anders geregelt werden soll als im vorigen Jahr. Können Sie darüber nicht etwas in der „Ernährungswirtschaft“ bringen? Was muß ich tun, um Stärke zu erhalten? Ich möchte die Stärke gerne von der Stärkefabrik . . . . . beziehen.

Antwort: Der Bezug von Stärke und Sirup ist geregelt in den „Weisungen der Abteilung III Marktordnung über die Herstellung, Verteilung und Lagerung von Stärke und Sirup im Wirtschaftsjahr 1942/43“ vom 24. 9. 1942, die bereits in der Ernährungswirtschaft veröffentlicht wurden. Wir geben Ihnen aber gern noch eine kurze Übersicht über die Schritte, welche Sie als Großverbraucher zu unternehmen haben.

Als Großverbraucher stellen Sie bei der Abteilung Ernährung und Landwirtschaft Ihres Distriktes einen Antrag auf einen Bezugschein in Stärke. Sie geben Menge und Güte der Stärke an, die Sie zu erhalten wünschen, und

Rozpiętość cen

Pytanie: Jaka rozpiętość (zarobek) przysługuje dla rozdzielcy wysyłającego przy dostawie ziemniaków fabrycznych wprowadzonych do obszaru cen skali II?

Odpowiedź: Przy dostawie ziemniaków jadalnych do obszaru cen skali II (tj. do wszystkich miejscowości z liczbą mieszkańców powyżej 10 000 i również do miejscowości, do których dostawa musi być uskuteczniwana wagonami) przysługuje dla rozdzielcy rozpiętość ceny zł 1,40 od 100 kg ziemniaków.

Osobna rozpiętość ceny dla dostawy ziemniaków fabrycznych nie jest ustalona. Wynika ona jednak z rozważań następujących:

Przy dostawie ziemniaków jadalnych rozdzielca wysyłający wykonuje zarazem zadania rozdzielcy odbierającego. Natomiast przy dostawie ziemniaków fabrycznych zadania rozdzielcy odbierającego wykonuje sama fabryka, otrzymująca ziemniaki. Dlatego też rozdzielca przy dostawie ziemniaków do fabryki nie może rościć sobie pretensji do pełnej rozpiętości ceny obszaru cen skali II.

Porównanie z rozpiętościami cen przy dostawie ziemniaków jadalnych do obszaru cen skali III (gdzie rozdzielców odbierających w ogóle nie ma) wykazuje, że przy dostawie ziemniaków jadalnych odpowiednia rozpiętość ceny dla rozdzielcy wynosi zł 0,90 od 100 kg.

Przy ziemniakach fabrycznych opłaty na rzecz Naczelnego Związku Gospodarki Ziemniaczanej się nie pobiera, bowiem odnośnymi opłatami zostaje obciążony wyprodukowany towar.

Pobieranie krochmalu i syropu

Pytanie: Słyszałem, że nabywanie krochmalu i syropu zostało w tym roku inaczej uregulowane, aniżeli w zeszłym. Czy nie mógłby Pan coś na ten temat umieścić w „Gospodarce Wyżywienia“? Co mam robić, aby móc otrzymać krochmal? Chciałbym chętnie otrzymać krochmal z fabryki krochmalu w . . . . .

Odpowiedź: Pobieranie krochmalu i syropu zostało uregulowane w „Wskazówkach Oddziału III Regulacji Rynku (Marktordnung) w sprawie wytwarzania, rozdzielania i magazynowania krochmalu i syropu w roku gospodarczym 1942/43“ z dn. 24. 9. 1942. Powyższe wskazówki przedrukowaliśmy już w „Gospodarce Wyżywienia“. Chętnie jednak damy Panu krótki przegląd kroków, które Pan jako grosista-spożywcę ma przedsięwziąć.

Jako grosista-spożywcę składa Pan wniosek o udzielenie karty nabywczej (Bezugschein) w oddziale Wyżywienia i Rolnictwa swego Dystryktu. Podaje Pan w tym wniosku ilość i jakość krochmalu, jaki Pan życzy sobie otrzymać, oraz uzasadnia Pan krótko sprawę ilości. O ile Pańska pro-

begründen kurz die von Ihnen angesuchte Menge. Soweit Ihr Gesuch genehmigt wird, erhalten Sie von der Abteilung Ernährung und Landwirtschaft einen roten Bezugschein. Mit diesem wenden Sie sich an einen zugelassenen Verteiler Ihres Distriktes, also entweder an die Distriktsstelle der Landwirtschaftlichen Zentralstelle oder an die in Ihrem Distrikt ansässige Zweigstelle der Gesellschaft der Stärkeproduzenten G. m. b. H., Warschau. Es ist zwecklos, daß Sie sich an eine Stärkefabrik wenden. Diese darf Sie trotz Ihres Bezugscheines nicht beliefern. Mit Ihrem Verteiler verständigen Sie sich, von welchem Lieferwerk Sie die Stärke beziehen wollen. Geben Sie ihm auch ersatzweise eine zweite und dritte Stärkefabrik an. Der Verteiler wendet sich jetzt mit Ihrem Bezugschein an den Distriktsverband der Kartoffelwirtschaft. Dort wird ihm die Belieferung Ihres Bezugscheines bei einem Lieferwerk durch Stempelauddruck freigestellt. Ihre Wünsche werden hierbei nach Möglichkeit berücksichtigt. Jetzt sendet der Verteiler den Bezugschein an das Lieferwerk ein. Die Lieferung kann sofort erfolgen. Denn der freigestellte Lieferschein gibt die Gewähr, daß die freigestellte Ware greifbar ist. Die Zahlungsbedingungen und Verladeverfügung werden in gewohnter kaufmännischer Weise vereinbart. Die Stärke kann mithin, wenn Ihr Bedarf den Versand in einem eigenen Waggon rechtfertigt, vom Lieferwerk unmittelbar an Sie erfolgen. — Trotz des scheinbar etwas umständlichen Verfahrens ist also eine verhältnismäßig schnelle, vor allem aber sichere Abwicklung gewährleistet.

Gerste für Brennerelen

An den Hauptverband der Kartoffelwirtschaft, Krakau, gelangte eine Anfrage, die wir, da es viele angeht, öffentlich beantworten.

Frage: Vor 10 Tagen fragte ich bei Ihnen an, woher ich die Gerste für meine Brennerei bekomme. Leider habe ich bisher keine Antwort erhalten. Die Sache eilt aber sehr. Ich bitte daher dringend — — —

Antwort: Leider haben Sie den unrichtigen Weg eingeschlagen, als Sie sich an den Hauptverband der Kartoffelwirtschaft wandten. Wir haben wiederholt in der „Ernährungswirtschaft“ darauf hingewiesen, daß sich unsere Mitgliedsbetriebe stets an ihren Kreishauptmann (Kreislandwirt) in allen betrieblichen Fragen und in Fragen der Marktordnung zu wenden haben. Wir haben daher Ihr Schreiben über den Distriktsverband an die Kreisaußenstelle beim Kreislandwirt gesandt. Leider können wir es nicht ändern, daß hierbei für Sie kostbare Zeit verlorengeht. — Der Kreislandwirt wird sich wegen Ihrer Anfrage mit Ihnen in Verbindung setzen. Vielleicht haben Sie inzwischen auch selbst den Weg zu ihm gefunden. Dann werden Sie festgestellt haben, daß die einfachste Antwort auf Ihre Frage lautet: „Wenden Sie sich an Ihren Kreishauptmann!“ Denn dieser erledigt Ihre Anforderung auf Gerste schnell und einfach. Es wird festgestellt, ob Sie die Gerste aus Ihrer eigenen Ernte entnehmen oder ob Sie zukaufen müssen. Für den ersten Fall erhalten Sie einen Freigabeschein, für den zweiten Fall einen Bezugschein. Der Hauptverband der Kartoffelwirtschaft hat über die Distriktsverbände die Kreislandwirte in stand gesetzt, daß diese über die nötigen Scheine verfügen. Es geschieht dies in engem Zusammenarbeiten mit dem Hauptverband der Getreide- und Futtermittelwirtschaft, welcher der Aussteller der Scheine ist. Aber damit haben Sie nichts zu tun. Sie brauchen sich nicht an mehrere Stellen zu wenden. — Der Kreislandwirt wird Ihnen die benötigten Mengen nicht insgesamt auf einmal freigeben. Es ist dies auch nicht erforderlich, da Sie Ihren Abbrand heute noch nicht sicher überschauen können. Sie werden vielmehr ausreichende Teilmengen erhalten. Bevor Sie diese verbraucht haben, wenden Sie sich wieder an Ihren Kreislandwirt. Da dieser die Verhältnisse Ihrer Brennerei aus Ihren Meldungen genau kennt, werden Sie mühelos weitere Zuweisungen erhalten. Es ist dies eine Vorsichtsmaßnahme, für welche Sie Verständnis haben werden.

šba uzyska zezwolenie, otrzymuje Pan z Oddziału Wyżywienia i Rolnictwa w urzędzie Dystryktu czerwoną kartę nabywczą. Z tą kartą zwraca się Pan do jednego z dopuszczonych rozdzielców w swoim Dystrykcie, to znaczy albo do Urzędu Dystryktowego Centralnego Urzędu Rolniczego (Landwirtschaftliche Zentralstelle), albo do znajdującej się na terenie Pańskiego Dystryktu filii Związku Producentów Krochmalu sp. z o. o. w Warszawie. Jest rzeczą bezcelową zwracanie się do którejś z fabryk krochmalu. Fabryka taka nie może Panu, mimo Pańskiej karty nabywczej, udzielić krochmalu. Z rozdzielcą Pan się porozumiewa, z jakiej wytwórni chce Pan krochmal uzyskać. Niech Pan przy tym poda jako firmę zastępczą jakąś drugą albo trzecią fabrykę krochmalu. Rozdzielca zwraca się teraz z Pańską kartą nabywczą do Związku Dystryktowego Gospodarki Ziemiaczanej. Tam przez przybicie stempla na karcie zostaje udzielone zezwolenie na pobranie krochmalu z danej wytwórni. Pańskie życzenia zostaną tutaj według możliwości zaspokojone. Teraz wysyła rozdzielca kartę nabywczą do wytwórni. Dostawa krochmalu może natychmiast nastąpić. Albowiem ostemplowana karta dostawy daje gwarancję, że zezwolony towar jest do osiągnięcia. Warunki płatności oraz dostawy uzgadnia się normalną handlową drogą. Krochmal może teraz, o ile Pańskie zapotrzebowanie dopuszcza wysyłkę w osobnym wagonie, zostać wysłany przez wytwórnię bezpośrednio do Pana. Pomimo pozornie przewlekłego postępowania, zapewnią się stosunkowo szybkie, a przede wszystkim pewne załatwienie sprawy.

Jęczmień dla gorzeln

Do Związku Głównego Gospodarki Ziemiaczanej w Krakowie wpłynęło pewne zapytanie, na które my, jako że ono wielu obchodzi, publicznie dajemy odpowiedź.

Pytanie: Przed 10 dniami pytałem się Panów, w jaki sposób mogę otrzymać jęczmień dla mojej gorzeln. Niestety dotychczas nie otrzymałem na to odpowiedzi. Sprawa jest jednak bardzo pilna. Proszę więc usilnie...

Odpowiedź: Niestety wybrał Pan niewłaściwą drogę, jeśli się Pan do Związku Głównego Gospodarki Ziemiaczanej zwrócił. Kilkakrotnie, zarówno w okólnikach jak i w „Gospodarce Wyżywienia“ zwracaliśmy na to uwagę, by członkowie naszego związku we wszystkich sprawach swych zakładów jak również we wszelkich kwestiach, dotyczących regulacji rynku, zwracali się do swego starosty powiatowego (Powiatowego Kierownika Rolnictwa — Kreislandwirta). Dlatego przesłaliśmy Pańskie pismo przez Związek Dystryktowy (Distriktsverband) do Urzędu Powiatowego (Kreisaußenstelle) przy Kreislandwircie. Niestety, nie możemy już tego zmienić, że przytęm marnuje się Pański drogocenny czas. — Kreislandwirt porozumie się z Panem w sprawie Pańskiego zapytania. Możliwe, że w międzyczasie również sam Pan do niego znalazł drogę. Wówczas Pan zapewne stwierdził, że najprostszą odpowiedź na Pańskie zapytanie brzmi: „Proszę się zwrócić do swego Kreislandwirta!“ On bowiem załatwi Pańskie żądanie co do jęczmienia szybko i prosto. Naprzód stwierdzi się, czy Pan jęczmień chce pobrać ze swoich zbiorów, czy też musi Pan go kupić. W pierwszym wypadku otrzyma Pan kartę zwolnienia (Freigabeschein), zaś w drugim kartę nabywczą (Bezugschein). Główny Związek Gospodarki Ziemiaczanej przeprowadził przez Związki Okręgowe (Dystryktowe) u Kreislandwirtów to, że ci dysponują wymienionymi kartami. Dzieje się to w ścisłej współpracy z Głównym Związkiem Gospodarki Zbożem i Paszą, które jest wystawcą kart. Z tym jednak nie ma Pan nic do czynienia. Nie musi się więc Pan do kilku urzędów zwracać. — Kreislandwirt nie wyda Panu na raz całej koniecznej ilości jęczmienia. Nie jest to też konieczne, jako że Pan całej ilości wypędu i tak dziś nie może na pewno obliczyć. Otrzymać więc Pan raczej wystarczającą ilość częściową. Zanim taką ilość częściową całkowicie Pan zużyje, zwróci się Pan znowu do swego Kreislandwirta. Jest to pewien środek ostrożności, dla którego znajdzie Pan zrozumienie.

Aus dem SPÓŁDZIELCO

ORGAN DLA SPÓŁDZIELNI W GENERALNYM GUBERNATORSTWIE

Folge Nr. 19 vom 10. Oktober 1942

Am Anfang finden wir eine wirtschaftstechnische Abhandlung über die Wirtschaft mit Dampf- und Betriebskraft in einer Molkerei. Dieses Thema ist besonders für die in eigenem Bereich Betriebskraft erzeugenden Molkereien wichtig, kommt aber auch für solche Molkereibetriebe in Frage, welche die Betriebskraft aus fremden Quellen beziehen. Es handelt sich nämlich darum, den Verbrauch von Dampf möglichst sparsam zu gestalten, etwa so, daß der im Zylinder genutzte Dampf dann auch für Wärmezwecke, zur Pasteurisierung von Milch und zur Reinigung verwendet werden kann. Der Artikel enthält Tabellen, aus denen der Verbrauch an Betriebskraft für entsprechende Verarbeitungsmengen von Milch ersichtlich ist.

Ein weiterer Artikel behandelt die Auto-Kasko-Versicherung von Kraftwagen. Es ist eine Spezialversicherung; manche Genossenschaften sind aber an dieser Art interessiert. Die Versicherungssätze und -summen sowie auch einzelheitliche Bedingungen, unter denen die Versicherungsanstalten diese Versicherungsverträge abschließen, sind berücksichtigt worden.

In dem Teil „Verbrauchergenossenschaften“ werden die Bewirtschaftung von Getreide und Futtermitteln, die Eintragungen in die Krankenversicherungsausweise und Schaufensterausstellungen besprochen.

In der Spalte „Genossenschaftswesen in aller Welt“ befinden sich folgende Notizen: Aufgaben des Genossenschaftswesens in den Ostgebieten, statistische Angaben, Züchtergenossenschaften in Kroatien, Geflügelzucht und Ölpflanzengenossenschaften in Ungarn und die größte Textilgenossenschaft im Reich.

Die folgende Spalte „Amtliche Bekanntmachungen“ enthält nachstehende Besprechungen: Vereinfachungen in der Verwaltung, Umsatz mit gebrauchten Kraftwagen, Herstellung von Leder, Sicherung der Flachs- und Hanfernte, Herstellung, Verteilung und Lagerung von Sirup und Stärke, Begleitung von Frachtgütern, die Befugnisse der Gruppe Forstwirtschaft und der Hauptgruppe „Gewerbe und Verkehr“, englische und amerikanische Banknoten, falsche 100-Zloty-Banknoten, Tarifordnung für Banken und für kaufmännische Angestellten im Distrikt Radom.

Der Teil „Rechtsberatungen“ bringt Erläuterungen betr. Versicherungsangelegenheiten der Genossenschaften, Offenbarungspflicht gegenüber den Steuerämtern und die Kennzeichnung von Schlachtvieh.

In der „Organisationschronik“ finden wir einen Bericht über den Lehrgang für Gemüseanbau und Verwertung in Dwikozy und über die Eröffnung eines neuen Getreidespeichers in Limanowa.

Die Register- und Pflichtanzeigen der Genossenschaften schließen die Nummer.

FLASCHEN und GLÄSER, GLASBALLONS und DEMIONS, EINMACHE-GLÄSER, ARZNEIFLASCHEN und GLAS FÜR LABORATORIEN

BUTELKI I SŁOIKI, BALONY I DEMJONY SŁOJE I GĄSIORY, SZKŁO APTECZNE I LABORATORYJNE

TSCHENSTOCHAU
DEUTSCHORDENSTR. 34

B. RYLSKI

CZĘSTOCHOWA
ULICA SOBIESKIEGO 34

TELEFON 12-55 I 12-56

Unter diesem Zeichen
Sicherung
der Ernteerträge
durch Saatbeizung
mit

GERMISAN

Germisan-Universal-Trockenbeize
Germisan-Saatgut-Naßbeize

sicher in der Wirkung
einfach in der Anwendung
wirtschaftlich im Gebrauch

GROSSVERTEILUNGSTELLE

für Obst und Gemüse

Inh.

Arthur Schmuland

Warschau, Spiskastr. 11

Fernruf 629-53

Bäcker - Spezial - Berufskleidung!(Hosen, Jacken (Massarbeit), Schürzen) ferner Kiependecken,
Spritzbeutel etc. liefert nach wie vor**PAUL SAPPELT, Magdeburg, Stein Str. 9-10**
Schliessfach 6.

Süsswarenfabrik | Fabryka Cukrów

F. POMORSKI u. Co.
i S-ka**MILANÓWEK**

FABRIKLAGER

WARSCHAU

BAHNHOFSTR. 32, W. 60

Fernruf 509-86

SKŁAD FABRYCZNY

WARSZAWA

Al. Jerozolimskie 32, m. 60

Tel. 509-86

Cumasina - Estoseseit Jahren bewährt zur Entfuselung, Schnell-
reifung und Veredlung des Gesamt-
charakters bei Likören u. Spirituosen

Preis: RM 16,95 pro kg ab Werk

Angelmi-Werke GmbH., Leipzig-N. 21**BACUTIL**

INDUSTRIE- u. HANDELSGESELLSCHAFT m.b.H. KRAKAU

ZENTRALBÜRO
KRAKAU + MARKUSGASSE 33

ZWEIGSTELLEN:

KRAKAU

WARSCHAUERSTRASSE 4

WARSCHAU

BARTOSZEWICZASTRASSE 7

LUBLIN

KRAKAUERSTRASSE 57

RADOM

REICHSSTRASSE 33

LEMBERG

29. JUNI-STRASSE 2

ASTRA-ZAHNRÄDER
 jeder Art und
 Verzähnen einges. Radkörper
 25 Jähr. Erfahrung! Präzise, schnell, preiswert

„ASTRA“ Zahnräderfabrik, DRESDEN-A. 19
 Ruf Nr. 30122/34402 - Schließfach 539

Signier-Stempel

in jeder Ausführung
 für Säcke, Kisten, Fässer usw.

SIGNIER- UND STEMPELFARBEN
RICHARD BERCKHAN, Hamburg-Wandsbek 66
 Fabrik für Signier-Apparate

Warszawa i okolice Domy - Wille - Place - Kolonie

sprzedaje

„KONIUNKTURA“

WARSZAWA, Marszałkowska 108, m. 9
 Telefon 3-40-43 i 6-57-31

HIPOTEKI SPRAWDZONE - INFORMACJE LISTOWNE

HAUPTNER

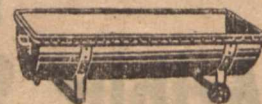
Tierzucht-Geräte

Ohrmarken
 und andere Tierkennzeichen

Sonderliste 616 kostenfrei.

H. HAUPTNER · BERLIN NW 7

Alt-Korke kauft
 jeden Posten gegen sofortige
 Zahlung
neue Korke liefert
Korken-Meier
 Hersbruck, Bayern
 Fernruf 284

BRUHTRÖGE

liefert
Georg Kahr, Fürth, Bay.

MEYEN MOTOROWY

pod firmą

Franciszek Lorenc
 w Pruszkowie, ul. Młynarska 2
 Tel. 22-36 Pruszków

**BRIEF- und TELEGR.-
 ADRESSE :**

ADRES TELEGRAFICZNY

CARL FINGADO

Nürnberg

ABC — CODE 4 u. 5 EDIT.

Jahre 60 lat

CARL FINGADO

Hopfenhandlung — Handel chmielem

1882 Nürnberg-Saaz 1942

Eingeführt bei ersten Brauereien des In- u. Auslandes — Als Ausfuhrbetrieb
 anerkannt. — Wprowadzony do największych browarów w kraju
 i zagranicą. — Uznany jako towar eksportowy.

Büro und Lager:

Biuro i skład:

NÜRNBERG W

Hochstrasse 15a & 14

Telefon 63377

GROSSVERTEILER FÜR OBST u. GEMÜSE

HURTOWNIA ROZDZIELCZA
 OWOCÓW I WARZYW

Società Importazione Prodotti Italiani

G. m. b. H.

WARSZAWA - VARSAVIA - WARSCHAU

KAZIMIERZOWSKA 69 • TELEFONO 4-12-36

HAUPTLAGER **HOŻA 10** (DREIKREUZPLATZ)
 Główne magazyny (PLAC TRZECH KRZYŻY)

TELEFONO 86-333

Telegrammadresse : SIPI WARSCHAU
 Adres telegraficzny :

SCHOKOLADEN- und ZUCKERWARENFABRIK

CZESŁAW TWAROWSKI & Co.

G. m. b. H.

Warschau - Prag

Stalowastr. 67 • Tel. 10.25-06

FABRYKA CUKRÓW I CZEKOLADY

CZESŁAW TWAROWSKI i Ska

Sp. z o. o.

Warszawa-Praga

ul. Stalowa 67 • Tel. 10.25-06

PIEKARNIA
Aleksander Kobus
GARWOLIN
 ul. Sienkiewicza 13

Fruchtsäfte, Essenzen, Extrakte und Lebensmittelerzeugung
Cz. J. i A. LEMPICCY
 TSCHENSTOCHAU, KOPERNIKSTRASSE 21.
 Fernsprecher 21-69.

Wylównia Esencji, Ekstraktów, Soków owocowych
 i Artykułów spożywczych

Cz. J. i A. LEMPICCY
 CZĘSTOCHOWA, ULICA KOPERNIKA Nr. 21.
 Telefon Nr. 21-69.

DEUTSCH
 KOMMISSARISCHE
 LITUA

TEIGWARENFABRIK
»MAZOLI«
 G. m. b. H.
 KRAKAU, KOPERNIKUSSTRASSE 8.
 Tel. Nr. 201-10.

*Verkauf
 nur gegen
 Bezugschein*

LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE ○ LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE ○ LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE

LZ

LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE

Für das bei unseren Erfassungsstellen abgelieferte Geflügel gibt es Prämienwaren
 Za dostarczony naszym placówkom drób otrzymuje się towary premiowe

CUKIER 1 kg

CUKIER 1/2 kg

Für 1 Gans bis 2 Kg Zucker   Für 1 Huhn bis 1/2 Kg Zucker
 Za 1 gęś do 2 kg cukru   Za 1 kurę do 1/2 kg cukru

LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE ○ LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE ○ LANDWIRTSCHAFTLICHE ZENTRALSTELLE

brunn/Rsgb., Schles., sucht zum Kurpark-Gaststätte, Bad Warmbaldigen Antritt

Köchin, Beiköchin, Konditor und Servierpersonal.

Monteur für Molkereimaschinen und Kühlanlagen stellt sofort oder später ein Ing. Walter P. Brewer, Posen, Falkenstr. 4.

Vir suchen für unseren modern eingerichteten 10-Mill.-Litter-Stadtbetrieb, an Vollbahn gelegen, einen Fachmann, der befähigt ist, diesen Betrieb zu leiten und insbesondere auf dem Gebiete der Frischmilchversorgung und Weichkäseerei Erfahrung besitzt. Besonderen Wert legen wir auf die Sauberhaltung des neuen Betriebs und der Maschinen. Gehaltsansprüche mit Zeugnisabschr. erwünscht. Die Stellung ist angenehm und dauernd. Antritt kann jederzeit erfolgen. Molkereigenossenschaft Heiligenbeil (Ostpr.), Tel. 207.

Tüchtige Köchin als Alleinköchin in Jahresstellung für bald gesucht. Ansprüche an Hotel Kron-Angebote mit Verdienstprinzip, Wallenbüttel.

Hausgehilfin oder Haustochter in Dauerstellung für Kleingaststätte bald oder später sucht Gasthaus Riedelmühle, Kurort Waldbärenburg, Bez. Dresden

Suche für sofort oder später tüchtigen Koch, der an selbständiges Arbeiten gewöhnt ist und sich den Zeitverhältnissen anpaßt. Lehrling im 3. und 1. Lehrjahr vorhanden. Angebote mit Zeugnisabschr., Lichtbild und Gehaltsforderung erbeten an Gaststätte Brauerei Ziegler, Heidelberg

Nettes, gewandtes junges Mädchen fürs Büfett, auch Anlägerin, für sofort oder auch später bei freier Wohnung und Kost im Hause gesucht. Bahnhofs-wirtschaft Fürstenwalde (Spree) bei Berlin.

Tüchtige und zuverlässige Büfett-Kassiererin für sofort od. später gesucht. Jahresstellung. Angebote mit Gehaltsansprüchen erbeten an Kaffee-Restaurant Georgs-Palast, Hannover.

Tüchtige junge Kaffeebäckin zum 15. August stellt ein „Konditor-Stadion“, Berlin-Charlottenburg, Adolf-Hitler-Platz 12

Suche zum 1. Oktober, evtl. früher, 1 Koch od. 1 Köchin oder perl. Beiköchin, 1 Hausgehilfin oder Frau. Angebote mit Bild und Lohn an Hotel Kaiserhof, Bad Homburg.

FETTABSCHIEDER

zu wirtschaftlichen Fettrückgewinnung aus Spülwasser in eisensparender Beton-Guß-Verbundkonstruktion. Lieferung und unverbindliche Beratung durch

KARL MEISEL,
Eisengroßhandlung

Dresden-A. 36, Mügelnstr. 18.
Telephon: 691546

Für meine gutbürgerliche Küche suche zum alsbaldigen Eintritt erstklassige Köchlin, die insbesondere mit der jetzigen Küchenführung vertraut ist und selbstständig zu arbeiten versteht, in Dauerstellung. „Die Kloster-Küche“, Hainm. i. W.

Köchin oder Beiköchin

für Provinzhotel in Garnisonstadt zum baldigen Antritt gesucht. Viktoriahotel, Königsb. (N.-M.).

Kümmel deutscher oder ausländischer Herkunft, sucht zu kaufen: Hermann Metzger, Ulm/Donau, Kolonialwaren-Einlohr und Großhandlung. Tel.-Adr.: Hermezia Ulm/Donau.

Zum 1. September oder später gesucht perfekte, zuverlässige Köchin für Provinzhotel in Ostpreußen. Angebote mit Bild, Zeugnisabschriften und Gehaltsansprüchen an Hotel Ostpreußischer Hof, Geldap.

Pistazien, Muskatnüsse, Ingwer, Paprika, Kardamom, Pfeffer etc. usw., ganz oder gemahlen, auch kleine Mengen zu kaufen gesucht. — Wiedemann & Söhne, Augsburg, Humboldtstraße 31.

Zum baldigen Eintritt suche ich in Dauerstellung eine tüchtige, zuverlässige Mamsell oder Köchlin, die an selbständiges und sauberes Arbeiten gewöhnt ist. Kost und Wohnung im Hause. Bewerb. mit Zeugnisabschriften, Bild und Gehaltsanspr. an Gaststätte „Tivoli“, Graudenz, Adolff-Hitler-Straße 21/23 (Große Garnisonstadt).

Hausdiener

für sofort oder später gesucht. Sanatorium Kurheim, Bad Tölz, Oberb.

Hausgehilfin, bis zu 35 Jahren, mit Kochkenntnissen, sucht Fleischerei Harbert Wirth, Falkensee bei Berlin-Spandau, Schlageterstr. Nr. 39, Telefon Falkensee 365.

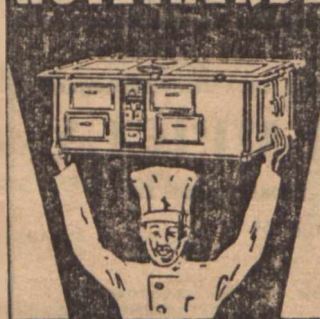
Servierinnen gesucht. Kost und Logis außer dem Hause. Angebote mit Bild an „Konditor-Stadion“, Berlin-Charlottenburg, Adolf-Hitler-Platz 12.

Arno Staudte & Co.

Dresden A 19

Spezialfabrik gif-freier Farben und konzentrierter Fruchtaromen für Nahrungs- und Genussmittel.

HOTELHERDE

Johannes Hezinger

Crimmitschau, Schulzenplatz 1/3
Sachsen, Tel. 2118, 2218
Hotelherdfabrik

Weibl. Kochlehrling,
auch Beiköchin
gesucht.

Sparhotel, Gernrode
(Harz).

Sauberes, ehrliches Büfettfräulein, evtl. Anläng., in Dauerstellung für sofort oder später gesucht. Angebote mit Bild und Gehaltsanspr. an Weinhof Elbig, Freiberg (Sa.). Ruf 2107.

Für unseren neuerstellten Betrieb suchen wir bis 15. Oktober oder später 1 Obermaler, 1 Butlermaler und 1 Gehilfen. Ferner 1 Buchhalter(in) und 1 Kontoristin. Bewerbungen mit Gehaltsforderung an Molkerei-Genossenschaft Dingolfing (Niederbayern).

Köchin, die selbständiges Arbeiten gew. ist, sucht baldigst Gaststätte Haus der Landwirte, Allenburg (Thür.), Weibermarkt. Zeugnisabschr. m. Bild erb.

Wäschebeschleiferin zum 15. Oktober oder später gesucht. 110 Bellen, Jahresstellung. Zeugnisabschriften mit Lichtbild, Gehaltsansprüchen, Arbeitsmitgen. erbeten an Sanatorium Kurheim, Bad Tölz, Oberb.

Därme

gefalzen und getrocknet aller Art zu kaufen gesucht. Wir liefern sämtl. Fleischarbeitbedarfsartikel.

Wiedemann & Söhne,
Fleischarbeitbedarfsart. Großhandel u. Darmsortieranstalt,
Augsburg, Humboldtstr. 31

„Lebensmittelvertrieb“ für Großküchenbedarf wünscht Angebote in allen einschlägigen Artikeln. Gefl. Angebote unter Chr. Ern. 295 an den Agrarverlag, Krakau, Nürnbergstr. 5a.

Für bald oder später suche ich einen weiblichen Kochlehrling und eine solide Hausgehilfin.

Angebote an Otto Bähre, Wirtschaftsbetriebe, Raubkammer bei Münster (Lager).

Tüchtige Beiköchin für bald in Dauerstellung gesucht.

Angebote an Bahnhofs-gaststätten Fulda.

Für meine Bahnhofs-gaststätte suche ich sofort oder später 1 Beiköchin, 1 Büfettfräulein und 1 Köchenhilfe in Jahresstellung. Zeugnisabschriften, Bild und Gehaltsforderung zu richten an Walter Puchert, Zinnowitz a. Usedom, Ostseebad.

Älteres erfahrenes Büfettfräulein mit guten Umgangsformen zu baldig. Antritt gesucht. Angebote mit Lichtbild und Gehaltsansprüchen sind zu richten an Kaffeehaus Alfred Wienke, Jena, Johannesstr. 24.

Zelluloid-Preischilder mit auswechselbaren Preisziffern und unverwischbarer Beschriftung (Text nach Ihren Angaben) für sämtliche Nahrungsmittelgeschäfte sowie Zelluloid-Preischilderhalter (hyg. einwandfrei) liefert prompt gegen Nachnahme. Dekorations-Kästner, Dresden, N6, St. Privatstr. 3. Vertreter gesucht.

Tüchtige Kinderpflegerin für bald gesucht. Bilofflerin an Kaffeehaus Brohan und Bratwurstglöckl, Reichsbauernstadt Goslar, Ruf 3083.

Ordentliches, ehrliches

Hausmädchen

zum baldigen Eintritt in Dauerstellung gesucht. Angebote an Wirtengarten, Nürnberg, Lull-poldstr. 3.

Zakład Kołodziejsko-Stolarski
JANA KROGULCA
 W SOBOLEWIE, pow. Garwolin

MŁYŃSKIE MASZyny

kaszarnie, stulowniki, artykuły, projekty budowy młynów, schematy przemiałów, fachowe porady techniczne itp.

BIURO TECHNICZNE (dla przemysłu młynskiego)
M. PAŁASZEWSKI

Warszawa, Al. Jerozolimskie 29, m. 5, tel. 827-41

Były kierownik techniczny Wytwórni Maszyn Młynskich — „Zakładów Przemysłowych Inż. Fr. Pałaszevski i S-ów w Rogoźnie”. — Fachowcy, technicy, monterzy na żądanie.

Hubwagen

Gorhard Schreiber

Transportgerätefabrik

Aachen

ROLNICZE maszyny i narzędzia młocarnie, kieraty siewczarnie, wialnie, plugi, obsypniki, brony, i t. p. oraz części zapasowe — polecają

BRACIA SZWEDO, Warszawa, ul. Terespolska 14

Telefon 10-63-66

Sackband

Sacknähladen laufend lieferbar

WILHELM GRIEßINGER

Hanf-Zentrale Neu-Ulm-Donau

Es wärmt die Sonne im Sommer

EIN SZRAJBERÖFEN IM WINTER

Ofen- und Herdfabrik SZRAJBERÖFEN G. m. b. H. Pieco Szrajbera Sp. z o. o. • Warschau — Warszawa

WERK: SREBRNASTRASSE 16 FABRYKA: UL. SREBRNA 16

RUF 5-36-86, 2-71-91

TELEFON 5-36-86, 2-71-91

ORDENSTR. 11 • RUF 9-20-33 BRACKA 11 • Telefon 9-20-33

*Jede Minute ist kostbar!
 Każda minuta jest drogą!*

**Güterwagen schnell beladen und entladen!
 Wąony towarowe szybko załadowywać i opróżniać!**

GENERALDIREKTION DER OSTBAHN KRAKAU

Manganit

WYTWÓRNIA CHEMICZNA
WARSCHAU, OCZKI 3

Warsztat Mechaniczny
narzędzi rolniczych

ST. JONCZYK

w Sobolewie

GROSSVERTEILUNGSTELLE
FÜR OBST und GEMÜSE

HURTOWNIA OWOCÓW i WARZYW

Jerzy Pazulski

Warschau - Warszawa

AN DER MARKTHALLE NR. 7

HALA MIHOWSKA NR. 7

FERNRUF 628-30

TELEFON 628-30

*Nimm ein Postscheckkonto der
Otwórz sobie konto czelkonde*

**DEUTSCHEN
POST
OSTEN**

*Einfach,
bequem,
sicher,
billig!
Lutro,
wygodnie,
pewnie!
tanio!*

ANMELDUNG AM POSTSCHALTER
ZGŁOSZENIA PRZY OKIENKU POCZTOWYM

GEGRÜNDET 1856

ROK ZAŁOŻENIA 1856

INDUSTRIE und HANDELSBETRIEBE

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWO-HANDLOWE

G.m.b.H. **FELIKS PAWŁOWSKI** Sp.z o.o.

Marmelade – Kunsthonig u. Konserven-Fabrik Fabryka Marmelady – Miodu Sztucznego i Konserw

WARSZAU-OKĘCIE, KRAKAUER ALLEE 2 WARSZAWA-OKĘCIE, ALEJA KRAKOWSKA 2

DIE FABRIK ERZEUGT:

VON BEKANNTER QUALITÄT:

MARMELADE

KUNSTHONIG

FABRYKA PRODUKUJE:

ZNANE ZE SWEJ JAKOŚCI:

MARMELADĘ

MIÓD SZTUCZNY

Kühlanlagen · Klimaanlage

Fabrikat der Firma Alfred Teves, Frankfurt a. Main, Gustavsburgstr. 33/35

„Ate“-Kühlung, München, Theatinerstr. 8 - Telefon 12469 und 12450

Ausarbeitung und Projektierung aller Art · Kühleinrichtungen und Klimaanlage

WSZYSCY GRAMY W LOTTO LICZBOWE

Już od kilku miesięcy gra ludność Generalnego Gubernatorstwa, a zwłaszcza mieszkańcy większych miast, jak Krakowa, Warszawy, Lublina, Lwowa, Radomia, z zapałem i z wielkim zainteresowaniem w Lotto Liczbowe. Z zapałem oddechem oczekują szerokie masy grających na wynik ciągnięcia w nadziei, że ta wpłacona stawka 1.— zł. przyniesie im setki a nawet tysiące złotych wygranych. W licznych Lotto-Kolekturach zjawiają się chętni ze wszystkich prawie warstw społecznych i stawiają na numery, które nieraz im się w snach objawiły, lub które wyczytali w sennikach.

Każdy grający otrzymuje jako potwierdzenie stawki (od 50 gr wzwyż) specjalne pokwitowanie (kupon), na podstawie którego wypłaca się w razie wygranej wielokrotność stawki. Im większa stawka, tym wyższa wygrana; im

*Zaoszczędzony
jeden złoty!*

złotych) powtarzały się w ostatnich tygodniach często.

bardziej różnorodnego rodzaju gry, tym pewniejsze i liczniejsze możliwości wygrania. Ponieważ Lotto-ciągnięcie odbywa się dwa razy w tygodniu (w Krakowie i w Warszawie), jest więc okazja do częstego grania i wygrania.

Z pośród liczb od 1—90 wybiera się jedną liczbę, na którą stawia się stawkę. Grać można nie tylko na jedną, ale także na 2, 3, 4, lub 5 liczb (numerów).

Przy odgadnięciu jednego numeru wypłaca się przy wygranej 10-krotną stawkę, 50-krotną stawkę wygrać można, jeżeli oprócz numeru odgadnie się i kolejność jego wylosowania.

Przy odgadnięciu 2 numerów wygrywa się 180-krotną stawkę — gdy zaś odgadnie się wszystkie trzy numery, wysokość wygranej wynosi 3.600-krotną stawkę.

Wysokie wygrane (w tym także powyżej 10 tysięcy

Blizszych informacji o umowach gry, wysokości stawek i planie gry udziela każda LOTTO-KOLEKTURA

Nährmittelfabrik

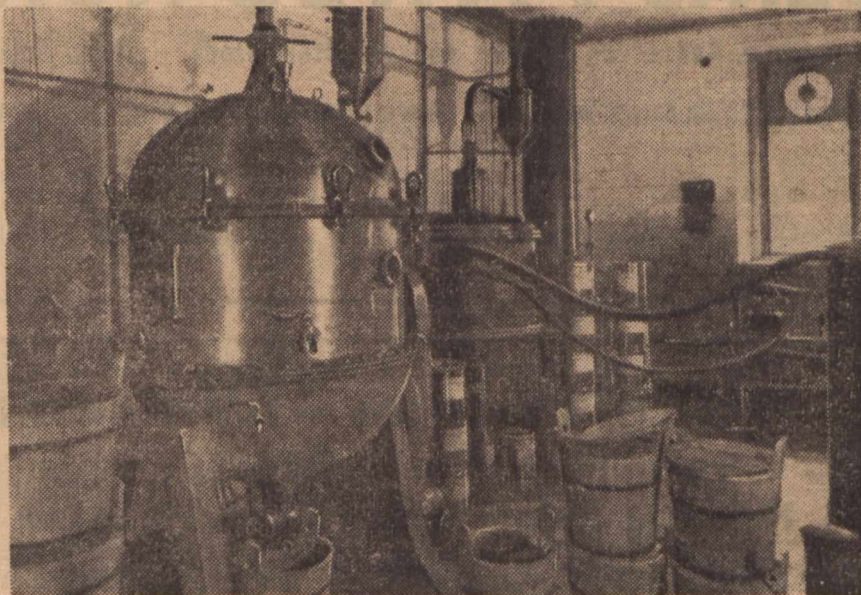
Fabryka Przetworów Spożywczych

G. m. b. H. **L. NASIEROWSKI** Sp. z o. o.

WARSCHAU

KALISKA 9

WARSZAWA

Marmelade,
Kunsthonig
und
SüssmostMarmelada
Miód sztuczny
i
Owoce płynne

Wir trinken nur
BIER · BRANNTWEIN · LIMONADEN
HABERBUSCH & SCHIELE A.G.
Warschau, Grzybowskastr. 58

Pijcie tylko – **PIWO**
WÓDKI · LEMONIADY

S.A. HABERBUSCH & SCHIELE

Warszawa, Grzybowska 58